

ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

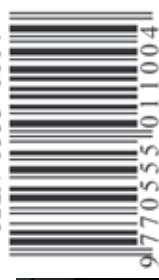
www.pravoslavlje.rs

Излази 1. и 15. у месецу

Број 1080 Цена 90 динара 2,5 КМ 15. март 2012.

Број 1080 Цена 90 динара 2,5 КМ 15. март 2012.

ISSN 0555-0114

Председник РС Милорад Додик код Патријарха Српског

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј примио је, 28. фебруара 2012. године у Српској Патријаршији у Београду, г. Милорада Додика, председника Републике Српске. Пријему су присуствовали Његово Преосвештенство Епископ хвостански Г. Атанасије, викар Патријархов, и представници Председништва Републике Српске. По завршетку састанка обратили су се јавности. Патријарх Српски је, том приликом, рекао: „Имали смо велику радост и част да у нашу заједничку српску кућу — у кућу наше Цркве — примимо Председника Републике Српске, кога подржавамо и према коме гајимо велику љубав и поштовање, јер он ради све оно што је у интересу нашег српског народа, Србије и Републике Српске и тиме показује пример свима нама какав став треба да имамо када су наши заједнички циљеви и жеље у питању. Разговарали смо о тренутном и будућем стању наше Цркве у Републици Српској, будући да тамо имамо Митрополита дабробосанског Николаја, честитог человека који је мало урушеног здравља, али који ће бити на својој катедри још неко време. Разговарали смо и о томе каква ће бити будућност Српске Цркве, а надамо се — на основу досадашњег живота и рада — да нема потребе да будемо скептични у њено постојање и њен плодносни рад. Разговарали смо и о обнови патријаршијске виле, због чега смо унапред захвални и благодарни.“

Председник Републике Српске Милорад Додик је у обраћању јавности рекао: „Веома сам радостан што имам прилику да поново сртнем Његову Светост Патријарха српског Г. Иринеја и да са њим разговарам као о важном питању везаном за Цркву тако и о укупним националним и државним питањима нашег народа. Ово је била прилика да се захвалим Патријарху Српском на његовом доласку у Бању Луку у једном дану који је за нас био веома важан, у дану када смо обиљежили двадесетогодишњицу и крсну славу Републике Српске. Цијенимо да је то био веома важан догађај који је послao дугорочну поруку у смислу жеље за афирмацијом онога шта је Република Српска у свом пуном капацитetu једне заједнице посвећене миру и развоју.

Разговарали смо и о положају Цркве у Републици Српској. Мислим да је опште познато да је сарадња државних органа Републике Српске са Црквом у Републици Српској веома добра и квалитетна и у том погледу нема апсолутно ниједног разлога да се тај однос уруши. Наравно, ми сарађујемо и са другим вјерским заједницама, али примарно имамо у виду да у Републици Српској доминантно живе

Срби и да Српска Православна Црква у Републици Српској остварује значајну мисију у погледу очувања идентитета српског народа.

Мислимо да је неопходно даље јачати улогу и значај Цркве у друштву кроз јачање образовних програма у основним и средњим школама. Ја сам Патријарх упознао са намјером да подржимо иницијативу да се у средње школе укључе и часови вјеронауке, као и да се на четири, односно пет дестинација у Републици Српској у наредним годинама у оквиру Цркве формирају српске гимназије, чиме би се ушло у један значајан процес образовног карактера. Сматрамо да би Црква могла да подржи и окупи — имајући у виду њену традицију и историју — квалитетан образовни систем и у том погледу смо апсолутно спремни да то заједнички урадимо. Разговарали смо и о другим аспектима везаним за ситуацију и развој Републике Српске. Ја сам упознао Патријарха и сараднике са нашом тренутном ситуацијом. Наша је процјена да Република Српска и даље гради високи степен стабилности — институционалне и политичке стабилности — наравно, суочена са одређеним проблемима економске и социјалне природе, што нас посебно не разликује од земаља окружења, па чак ни од много развијенијих земаља у Европи, суочених са значајним сегментима свјетске економске кризе. Заједнички смо утврдили да је веома важно да имамо интензивнији развој, као и да у овом времену кризе сачувамо стабилност институција и укупну политичку стабилност. Српска Православна Црква има нашу потпуну подршку. Веома смо сретни и задовољни начином на који Црква остварује своје задатке. Видљиво је да Српска Православна Црква није укључена у политичке дијалоге и политичке препирке у региону. Црква је на прави начин етаблирала своју јавну улогу и том у погледу се разликује од неких вјерских заједница које покушавају да злоупотребе своју мисију бавећи се прије свега политичким питањима.“

Опроштајна посета амбасадора Кипра

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј примио је, 28. фебруара 2012. године у Српској Патријаршији у Београду г. Хараламбоса Хаџисаваса, амбасадора Кипра у Србији.

Званичне посете

Патријарх Српски и амбасадор Србије у Белгији

Патријарх српски Иринеј примио је 9. марта 2012. године у Патријаршији Српској у Београду гђу Весну Арсић, амбасадора Републике Србије у Белгији.

Хуманитарни рад Влада Дивца

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј примио је 12. марта 2012. године у Патријаршији Српској у Београду прослављеног кошаркаша Влада Дивца и његову супругу Ану, осниваче Хуманитарне фондације Ана и Владе Дивац која помаже избеглим, интерно расељеним и незбринутим лицима да остваре своје право на дом, стекну финансијску сигурност и бољу перспективу и поново живе пристојан и достојанствен живот који заслужују.

Литургија Прећеосвећених Дарова

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј служио је Литургију Прећеосвећених Дарова 29. фебруар 2012. г. у Саборној цркви у Београду.

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј служио је 2. марта 2012. године Свету Архијерејску Литургију Прећеосвећених Дарова у Манастиру Раковица у Београду.

Патријарх Иринеј о значају Литургије

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј служио је у Другој недељи поста, 11. марта 2012. г., Литургију Светог Василија Великог у Цркви Светог Василија Острошког на Бањици. Саслуживало је братство храма уз појање хора. Након причешћа Патријарх је беседио о значају литургијског окупљања и сабрања верника, о величини Христовог праштава, о неисцельивим болестима, као и о благотворном деловању поста за човеков дух. „Недеља је дан када би требало сви хришћани, или бар неко из породице, да дођу на службу Божију. Јер молитва заједнице је моћна пред лицем Божијим. Када смо сви сабрани у молитви, са нама су Господ и Светитељи“ – нагласио је Свјатејши и додао да су окупљени верници у храму најближи Господу. Затим је Патријарх говорио о болестима које су последица грехова људских. „Тамо где су болести, браћо и сестре, где су страдања, то је последица греха. Када људи чине оно што није по вољи Божијој, што је супротно закону Божијем и Јеванђељу, то се показује у болести, невољама и недаћама људским. Има таквих болести данас, тешких, страшних, неизлечивих. Господ не жели ни да нас казни,

нити да нас уништи лишавањем живота или нечега другога. Кроз болести и невоље сетимо се Бога, обратимо се Господу да би нам помогао да залечимо оно што је тешко и што носимо као проблем свога живота. То је врло важно!“ – поручио је Патријарх који је затим пажњу верника усмерио на значај поста. „Наш народ има пословицу – ко пости, тај душу своју гости. Да, пост је оно што нас духовно снажи, оно чиме потврђујемо да извршавамо заповести Божије и што нам помаже да се оснажимо против зла“ – рекао је Патријарх Српски. Задовољан што је велики број верника приступио Светом причешћу, Патријарх је додао: „Велика је тајна и благодат од Бога приступити чаши Господњој јер ми самога Господа примамо у себе и постајемо једно са њим. Али да бисмо га примили, ми се морамо достојно припремити постом, молитвом, исповешћу, трудом да учинимо добро ближњима и да избегавамо зло. Ваксре је највећи празник у историји рода људскога, припремимо се достојно за најрадоснији празник!“ – закључио је Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј у празничној беседи.

M. Marić

ПРАВОСЛАВЉЕ 1080

2	Активности Патријарха
5	Садржај
6	Разговор са амбасадором Русије г. Александром Конузином Вишевековно духовно сродство Славица Лазић
9	„Православни разговори и личности“ Марина Марић
10	О књизи Павла Флоренског „Столп и утврђеније Истине“ (трећи део) Епископ Атанасије Јевтић
16	Разговор са др Драганом Вуканићем, дечјим хирургом Угрожена су и деца са посебним потребама Славица Лазић
18	Изазови адолосценције данас Презвитељ др Оливер Суботић
20	Разговор са Александром Раковићем Религија и рокенрол Блатоје Панићелић
22	Округли сто „Религија – секуларизам –лаицизам“ Данко Старахинић

23	Ка годишњици Миланског едикта И. Ч.
24	Парабола о неправедном управитељу (Лк 16,1-13) (први део) гр Преграђ Драшкошић
26	Вера као избор за будућност Јован Блајловић
28	Криза демократије? гр Давор Цалапо
32	Култ цара Константина Великог у средњовековној Србији Радован Пилић
34	Јавне библиотеке у Византији Ђакон мр Ненад Идризовић
36	И Вожду годи празна прича Живорад Јанковић
38	Вести из прошлости
39	Свет књиге
42	Кроз хришћански свет
44	Из живота Цркве

46	Вјечнаја памјат
-----------	-----------------

47	Огласи
-----------	--------

На насловној страни:
Небо изнад Јерусалима
Фотографија: Ђакон Драган С. Танасијевић

„Православље – новине Српске Патријаршије“ излазе са благословом Његове Светости Патријарха српског Иринеја. Издаје Информативно-издавачка установа Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве. Први број „Православља“ изашао је 15. априла 1967. године.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

Председник
Епископ бачки др Иринеј

Главни и одговорни уредник
Презвитељ мр Александар Ђаковић

Оперативни уредник
Срећко Петровић

Секретар редакције
Снежана Крутиковић

Фотограф
Ђакон Драган С. Танасијевић

Чланови редакције
Презвитељ др Оливер Суботић,
Сања Лубардић, Славица Лазић

Излази сваког првог и петнаестог у месецу, за јануар и август двоброј. Годишња претплата за нашу земљу је 1700 динара, полуодишица 850. Појединачни примерак 90 динара. Претплата за нашу земљу може се уплатити на благајни Српске патријаршије, Краља Петра 5 или на текући рачун.
Уплате не слати поштанском упутницом!

Годишња претплата за иностранство:
Обична пошиљка је 70 USD, 70 CAD, 75 AUD, 45 EUR, 35 GBP; авионска: 90 USD, 90 CAD, 100 AUD, 60 EUR, 45 GBP.

Информативна служба:
Текући рачун динарски број:
145-4721-71 Марфин банка
Далматинска 22 Београд
Текући рачун девизни број:
Intermediary Deutsche Bank GmbH,
Frankfurt/M (BIC DEUTDEFF)
Account with inst: 935-9522-10
Marfin bank AD, Beograd (BIC LIKIRSBG)
Beneficiary: RS3514500711000024015
Srpska Pravoslavna Crkva, Kralja Petra 5, Beograd

Телефони: +381 11 50-25-116
Редакција: +381 64 85-88-486
Маркетинг: +381 11 50-25-103, 30-25-115
Претплата: +381 11 50-25-103, 30-25-115
Факс: +381 11 5282 588
e-mail: pravoslavlje@spcrs.rs – редакција
preplata@spcrs.rs – претплата
marketing.spc@gmail.com

Рукописи и фотографије се не враћају. Текстови и прилоги објављени у „Православљу“ представљају ставове аутора.

Дизајн: Соба.rs
Графичка припрема: Срећко Петровић
Штампа: „Политика“ А.Д.

Дистрибутор: „Polydor“ д.о.о.
Ломница 11/3/9, 32300 Горњи Милановац
тел/факс: 032/717-322, 011/2461-138
CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
271.222 (497.11)
ISSN 0555-0114 = Православље
COBISS.SR-ID 16399106

Православље се штампа уз помоћ
Министарства вера и дијаспоре Републике Србије

Разговор са његовим превасходством амбасадором
Русије у Србији г. Александром Васиљевичем Конузином

Вишевековно духовно сродство

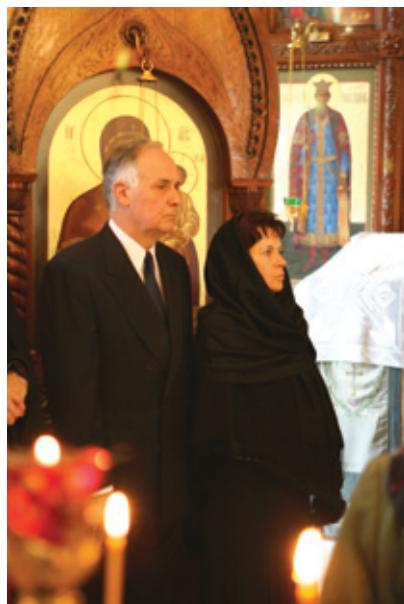
Разговарала Славица Лазић

Имам добре односе са многим јерарсима СПЦ, њеним свештенством, монаштвом. Веома сам им захвалан због њихове постојане добротворности у општењу, у односима према мојој отаџбини – Русији.

Од априла 2008. године А. Конузин је амбасадор у Републици Србији. Има богато искуство дипломата. Радио је у амбасадама у Камеруну (1971–1973), Габону (1974–1978), Алжиру (1981–1986), Француској (1991–1996), у Сталној Мисији Русије у УН у Њујорку (2001–2005). Од 2005. године до априла 2008. године био је директор Департмана за међународне организације МИП-а Русије. Амбасадор истиче да су односи између наших земаља у успону и да је то постојана тенденција за дужу перспективу. Недавно му је Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј уручио највише одликовање СПЦ што је био непосредан повод за разговор о сложеном времену у коме живимо.

Највише одликовање СПЦ, Орден Светог Саве првог степена, којим Вас је одликовао Свети Архијерејски Синод, а на предлог Патријарха српског Иринеја, уручио Вам је Његова Светост 6. фебруара ове године. Шта значи за Вас и земљу коју представљате ово признање?

– Уручивање Ордена Светог Саве изузетно ми значи. Драго ми је што је Српска Православна Црква тиме потврдила високу оцену данашњег нивоа односа између Русије и Србије. Не могу да се не радујем и томе што ће мој рад остати забележен у традицији дубоких историјских, духовних веза међу нашим народима. Добар знак Архијерејског Синода СПЦ оба-

везује, надахњује на додатне напоре у циљу јачања свестране руско-српске сарадње.

Руски и српски народ везују заједнички корени, вера, писмо и вековно пријатељство и сарадња. Да ли су у садашњим историјским околностима ови принципи потврђени и има ли простора да се они, у условима потпуне промене светских односа моћи на свим плановима, унапреде?

– Све те везе и опште вредности, које нас уједињују од времена првог Архиепископа Српске Православне Цркве, у потпуности су очувале своју важност, формирајући ту особе-

ност узајамних односа међу Русима и Србима која их карактерише.

Да ли је Православна вера и духовна близост најважнија константа наших односа?

– Несумњиво. Имамо заједничке свете. Свети Александар Невски поштован је у Србији исто толико као и у Русији. Многи Срби долазе у Цркву Свете Тројице у Београду (подворје Руске Православне Цркве), а Руси се осећају као код куће у српским црквама. Непресушна је река ходочасника из Русије који желе да се упознају са православним светињама у вашој земљи. Како је рекао Патријарх Московски и целе Русије Кирил, ми имамо вишевековно духовно сродство. Сигуран сам да ће се тај сроднички духовни однос наших народа и убудуће развијати.

Упркос провокацији приштинских власти, успели сте да доставите хуманитарну помоћ српском народу на Косову и Метохији. Да ли сте се уверили у степен опасности по живот и алармантност социјалног стања Срба који трају на својим вековним огњиштима?

– Имам честе сусрете са косовским Србима и кад посещујем ту покрајину или када их примам у Београду. Људи су измучени недефинисаношћу своје судбине, сталним страхом због безбедности породица, деце, бригом о хлебу најушном, о крову над главом. Они су очајни, осећају

се препуштени судбини. Ово је савремена трагедија српског народа.

Изјавили сте да ће Ваша земља стајати уз наш народ на Косову и да ће Русија стајати уз Србију. Објаснили сте и да је то подршка, а не мешање у унутрашње ствари Србије, за разлику од западних амбасадора који прекрајају Србију. Има ли лимита тој подрши, да ли је она констатација за садашњост и будућност?

– Рујна је спремна да помаже Србији у заштити њених националних интереса у оној мери, у којој су сами Срби спремни то да чине.

По повратку са КиМ истакли сте да без српских институција и СПЦ нема ни Срба на КиМ. Могу ли Срби да издрже притисак?

– То Срби треба сами себе да питају. Ваши историји представља летопис борбе за очување српства. Она садржи много јуначких страница. Преци савремених Срба поднели су многе муке. Њихово историјско искуство треба да вас инспирише.

Ваше надлештво као амбасадора у Србији обухвата и КиМ. Какав је значај отварања Канцеларије Амбасаде Русије у Приштини на Косову и Метохији?

Канцеларија Амбасаде у Приштини омогућује нам да будемо у току дешавања на Косову, да имамо контакте са локалним органима власти, да формирамо своју политику у вези са проблемима покрајине. Канцеларија је акредитована при Мисији УН и има контакте са другим формама међународног присуства.

Све је мање ученика који се опредељују за учење руског језика у нашим школама. Имате ли идеју како изнова заинтересовати младе људе за руски језик, јер је то важна карика у очувању заједничког културно-историјског наслеђа и даљег унапређења односа?

– Имам доста контаката са школама, факултетима, Владиним кабинетима у вези са тим питањем. Решавање овог питања захтева значајне напоре. Реч је о мерама организационог карактера, о стварању средине која би по-головала учењу руског језика, о томе

да знање руског језика буде потребно људима, нпр. у професионалној делатности, или, како Ви кажете, у про-дубљивању културног образовања.

У савременој Европи на делу је прогон православних хришћана – српски народ и његова Црква на КиМ уништавају се на варварски начин, Архиепископ охридски и Митрополит скопски Јован налази се тешко болестан под најстрожијим затворским режимом у затвору Идризово у Македонији због државног прогона на верској основи, Православна Охридска Архиепископија је прогоњена, Митрополија црногорско-приморска је под јаким политичким притиском. Зашто нема међународне осуде?

– У праву сте. Прогон хришћана једна је од карактеристика нашег времена. На то често указује Митрополит волоколамски Иларион. Чак и у Европи, хришћанској Европи, постоје предрасуде према православним. Потребно је да са другим истоверницима заштитимо своје духовне вредности, своју Цркву.

Да ли сте у прилици да помогнете обнову порушених православних светиња на КиМ и како тумачите Споразум о заштити културне својине и наслеђа, који су потписале Америка и непријатница држава Косово?

– Косовски Албанци би хтели да Срби напусте манастире и цркве у по-

Прогон хришћана једна је од карактеристика нашег времена. На то често указује Митрополит волоколамски Иларион. Чак и у Европи, хришћанској Европи, постоје предрасуде према православним. Потребно је да са другим истоверницима заштитимо своје духовне вредности, своју Цркву.

крајини како би их касније прогласили за културно наслеђе Покрајине, направили од њих музеје или их порушили. Без Срба светиње умиру, а без њих нестаће и најдревнији, најзветнији део српског културног идентитета.

Животни пут руског и српског народа богат је догађајима вишевековне узајамне повезаности. Има примедаба да се духовне и културне везе не проширују до веома?

– Руска и Српска култура два су сажна крила словенске цивилизације. Духовне везе попут крвоносних капилара хране историју наших односа. Током различитих периода културно-духовне повезаности нису имале подједнак степен узајамног утицаја. Као и Ви, и ја осећам да се овде може урадити далеко више. Србија има огроман потенцијал народне љубави према Русији а исто такво духовно расположење према Србима осећају Руси. Овоме умногоме доприносе сестрински односи наших Цркава.

Наши народи су пострадали током ратова у прошлом веку највише од комунистичког режима само зато што су припадали Православној вери. Када ћемо исправити историографске неправде и обележити њихова стратишта?

– Црква се вратила друштву. У животу многих људи она је постала део свакодневице. Упоредо са тим, жртвена историја Цркве не треба да мења своју човекољубиву природу. Она треба да буде добра према свима. Током векова сакупљен је исувише велики капитал духовности, ауторитет Црквеног устројства да би се то трајило на некакве тренутне догађаје. Својом свепрежимајућом мудрошћу она је позвана да се издигне изнад било каквих прилика.

Градњу Храма Христа Спаситеља, највећег православног храма у свету, пратило је разарање и понављање градње током века, као и Храма Светог Саве на Врачару који дуго подижемо. Колико су ту храмови важни за наше народе?

– Оба храма постала су симбол препорода и обнове Православља. Сваки верник у њима види временски континуитет Православне Цркве, њену усмереност ка будућности. Овде он осећа да је у центру хришћанске традиције. За Рuse и Србе два храма представљају део њихове цивилизацијске самосвести.

Духовност се обнавља у Русији, људи се враћају вери и литургијском животу. Да ли је тај повратак више традиционално - обичајан или дубоко мистичан?

– Ја нисам теолог и нисам у могућности да дам дубоки одговор на то питање. Треба имати у виду да многи људи имају своју представу о Богу. Она неретко није у хармонији са Црквеним животом, и има више рационални карактер. Ово питање сваки човек решава у општењу са својом душом.

Колики је утицај и значај Православне Цркве у Русији?

– Православна Црква у Русији попут мудре мајке воли свако своје чедо. Прашта им грехе и заблуде, не кори их за неверовање, живи са њима истим животом. Од овога скупља багату летину пастиве, обнавља, отвара, гради нове храмове, манастире. Руска Православна духовност шири се над земљом попут топлог облака. У лицу Цркве Руси виде део своје „рускости“.

Какве сте утиске стекли током ових година обављања дипломатске службе, о нашем народу, Цркви и националном одређењу?

– Етничко сродство наших народа умногоме одређује и близост њиховог темперамента, менталитета. Осечам унутрашњу наклоност према Србима. Истовремено, очигледно је да је сложена, противуречна историја оставила трага на њихов национални карактер. Најсировији судија српству је вечни споменик на Газimestану.

Имам добре односе са многим јепарсима СПЦ, њеним свештенством, монаштвом. Веома сам им захвалан због њихове постојање добронамерности у општењу, у односима према мојој отаџбини – Русији.

Промоција књиге

„Православни разговори и личности“

Књига *Православни разговори и личности* садржи разговоре са поглаварима помесних аутокефалних Цркава, шефовима држава и парламената, али и са интелектуалцима и уметницима у протеклих дванаест година.

„Ово је књига – свједочанство, а ријеч увијек најбоље свједочи“, рекао је Његово Високопреосвештенство Архиепископ цетињски и Митрополит црногорско-приморски Амфилохије на представљању књиге „Православни разговори и личности“, одржаном у четвртак, 23. фебруара 2012. г. у Српској Патријаршији у Београду. Поменута књига садржи разговоре са поглаварима помесних аутокефалних Цркава, шефовима држава и парламената, али и са интелектуалцима и уметницима у протеклих дванаест година. Издавач је *Међународни фонд за јединство православних народа* са седиштем у Москви. Промоција је одржана под покровитељством и са благословом Његове Светости Патријарха српског Г. Иринеја. Представљању књиге присуствовали су: Митрополит Амфилохије, Преосвећена господа епископи: хвостански Атанасије и ремезијански Андреј, Њ.К.В. Престо-

шња предсједница Скупштине Србије, Славица Ђукић Дејановић. Ту је и наш познати режисер, Немања Емир Кустурица, Њ.К.В. принцеза Катарина. Дакле, од Патријарха Павла, до недавно одликованог Новака Ђоковића. Он је у јануару примио ову награду“, рекао је Високопреосвећени, представљајући садржај књиге „Православни разговори и личности“. Поред поменутих, у зборнику се налазе и интервјуји са Патријархом Иринејем, руским Патријархом Кирилом, глумцем Томом Хенксом...

Председник *Међународног фонда јединства православних народа*, Валериј Алексејев, је најавио да књига обухвата ексклузивне разговоре са изузетним личностима, људима различитих талената, статуса и животних позыва, односно са свима који популаришу Православље. „Зато је

онаследник Александар II и принцеза Катарина, Њихове Екселенције амбасадори: Русије и Белорусије, г. Александар Конузин и г. Владимир Чушев, представници македонске и украјинске амбасаде, као и чланови српског парламента.

Присутнима се пригодним словом први обратио Митрополит Амфилохије који је нагласио да је циљ овог зборника приближавање свих православних народа. „У овој књизи су већ на првим страницама личности које су органски везане за *Међународни фонд јединства православних народа*, оне личности које је Фонд почастио својим одликовањима, односно оне личности које су почастовала сам Фонд у благотворној и благословеној дјелатности. Неке од њих су у Царству Небеском, на првом мјесту блажене успомјене Патријарх Московски Алексеј и Патријарх Александријски, који се такође упокојио. Ту су и други људи које је Господ призвао. Ту су и они који дан-данас имају итекако важну улогу у животу православних народа. Међу њима су људи из наше Цркве, из нашег народа, на челу са блаженопочившем Патријархом Павлом, који је такође добио одликовање Фонда. Ту је и сада-

ова књига један велики пробој у секуларизам савременог друштва“, закључио је Алексејев.

Амбасадор Русије у Србији г. Александар Конузин оценио је да зборник доприноси заједничком културном наслеђу ове две земље. „То је део наше традиције и односа, традиције која почиње од Светог Саве, традиције између две Цркве у време турског ропства и наше заједничке борбе за ослобођење Србије од страних окупатора у Првом и Другом светском рату“.

Принцеза Катарина изразила је радост поводом објављивања зборника, док је амбасадор Белорусије у Србији, г. Владимир Чушев, истакао да његова земља придаје велики значај повезивању свих православних народа. Након промоције књиге „Православни разговори и личности“ приређен је коктел.

Међународни фонд јединства православних народа основан је у априлу 1995. године у Москви са благословом тадашњег Патријарха Московског и целе Русије Алексеја Другог. Фонд је формиран ради јачања културних и друштвених веза и духовног јединства православних народа.

Марина Марић

Путеви и странпутице савременог богословља

О књизи Павла Флоренског „Столп и утврђеније Истине“

— трећи део —

Епископ Атанасије Јевтић

Флоренски у поглављу о Софији настоји да злоупотреби Светог Атанасија како би „доказао“ да и код Св. Отаца постоји „софиологија“. Међутим, у богонадахнутим делима Атанасија Великог, иако је 682 пута употребљена реч *σοφία*, то име је код њега само једно од божанских, богочовечанских имена Логоса – Сина Божијег

Yкњизи *Стуб и тврђава Истине*, на kraју 10. писма *Твар*, Флоренски најављује тему *Софија*, софијанску мистичку „идеју“ или „лице“, што неколико руских филозофа и философирајућих теолога од kraja 19. века проповедају, мада се око „Софије“ међусобно не слажу ко је то „Четврти“ о коме се ствара нови псевдодогмат? Флоренски на почетку пише за „Софију“ да је „подвигник доживљује као љубав-жалост према твари и заљубљености у твар“ (наше подвлачење), јер је „написао у себи свој безусловни корен, онај корен вечности који му је дат кроз сачешће у недрима Тројичне љубави“.¹

¹ Столп, 318; ср. с. 328: „вечни корен све твари којим се она држи у Богу“. – Да подвучемо овде два момента код Флоренског. Први: Твар се „држи вечно у Богу“ – *Софијом*, а не Логосом Христом, Јединородним и Јубљеним Сином Очевим, кроз Кога је и за Кога је, по Откривењу и вери Цркве, Отац све створио (Кол 1,12–17)! Други: кад се зна да је код софијанаца (Соловјев, ПФ, Булгаков) Софија „женски принцип“, онда „заљубљеност подвигника у твар“ оставља сенку непречишћене љубави/ероса, док код истинских православних подвигника, као и код Апостола Павла, љубав је увек у *Христу*, увек крсноваскрсни подвиг и дар Св. Духа у којем нема примесе *страпаси*. Основна заблуда код Флоренског је у премештање центра пажње и созерцања са Христом на „Софију“, макар то било и с неким „посредовањем“ Св. Духа (заборављајући да, икономијски, Дух Свети је увек *Дух Христов*). Флоренски очекује „долазак Утешитеља“ (=„Трећи Завет“!), па то „чајаније Духа“ приписује чак и Св. Атанасију, који, као и сви ми у Цркви, уз свакодневно призывање „Царе Небески, Утешитељу, Душе Истине, дођи и усели се у нас! – очекујемо Други долазак

Цело даље 11. писмо посвећено је „Софији“, и у њему је свецело тема – твар: „у светоме се нама открива за созерцање прекрасна првосоздана твар“. И даље, све је у том поглављу центрирано „ка Безусловној Лепоти“, а не ка Христу,² о Кому Столп и нема посебно Писмо ни поглавље.

У почетку 10. Писма Флоренски настоји, по навици дијалектичкој, мада и те како натежнуто, да теоретски, философски /=платонски/, заснује своју идеју о твари као *Софији*, која твар је, вели, са њене стране, „условна представа о Безусловном“, а са Божије стране, „безусловна представа о условном“, што за Бога преставља „неизрециво само-унижење (sic!) своје бескрајности и апсолутности“, где Бог „уноси у пуноћу бића Тројичних недара тоцие /=ташто, пусто/ йолу-бытие твари и дарује му само-бытие и само-одређеност, тј. ставља твар како бы бровенъ /=у једнакост/ са Собом“, тако да „с Божије тачке гледања разум твари јесте само-унижујућа (!) љубав Божија према твари. Неописивим актом – где се дотичу и сарађују

Христа, испуњење Новог/Последњег/ Завета. И зато Дух и Невесија/Црква/ љоворе: Дођи! Да, дођи, Господе Исусе!

2 Треба само упоредити Св. Јустина Новог „Срну у изгубљеном Рају – исповест“, да се одмах види разлика: код Јустина је све центрирано на Христа, у Кому види сву првоздану, и још више есхатолошку лепоту све твари и нарочито човека – као Сину Божијем *Јединородном* и Сину Човечијем *Прворођеном* међу многом браћом.

једно с другим неизрециво смирење Божанске љубави и несхватљива смељост љубави тварне, улазећи у живот Божанске Тројице, која стоји изнад поретка – јер број „3“ нема поретка –, та љубав идеја-монада (=платонизам), тај чештвени ипостасни елеменат (sic!) у односу према себи изазива разлику (!) у поретку – катактаси – Ипостаси Пресвете Тројице, која блајоизвoљeva на тај однос Себе са Својом твари и на произилазеће отуда одређење Себе тварју (sic!) и тиме Себе ‘испражњујући’ и ‘опустошећи’ од апсолутних атрибуата (=кеношичка мистика нeизнанаша Ошкравену) (Столп, с. 323–4).³ На ово он надовезује „три сукcesivna Завета“ Тројице „са целокупним светом“. И додаје: „Другачије речено, та три Завета откривајући се преобразователно и претходно у личном животу монаде (Божанства? Софије?) – онтогенетски, понављају се с пуноћом у историји све твари, – филогенетски“. После свега овога, Флоренски додаје при крају: да не треба схватати ове његове „хладне речи као – метафизичке спекулације ‘гностика‘. Оне су – само бедне схеме за оно што он преживљава у души“ (Столп, с. 324). Остаје да му читаоци верују, или

3 Присетимо се, у Писму *Тријединство* Флоренски је тврдио да у *Тријединству* „нема поретка“, а овде помиње „разлику у поретку – катактаси“. Такође, у поглављу о *Софији* нема „антиномија“!? А, по ПФ, чак и сама Истине је антиномија!

да се запитају: шта ћемо с тим што има преживљавања и „преживљавања“, опита и „опита“, искуства и „искуства“ (1Јн 4,1; Јевр 5,14)? – „Теологија по срцу“ (своме) није, свакако, још доказ испуњења Апостолског завета и савета (1Тим 3,15; Еф 3,16–19). И није по себи доказ Истине.

Зауставићемо засад даље цитирање, да бисмо констатовали чињеницу: за Свето Откривење, за православно Црквено богословље и Предање сва ова интелектуалистичка дијалектика, ма како романтична, „символична“, нема везе са библијско-светоотачким богословљем и преставља субјективна философирања Флоренскога, његова „преживљавања у души“, која би он да изда за „црквеност као нови живот у Безусловној Лепоти“.⁴ С разлогом је ово о. Флоровски окарактери-сао као „автобиографско казивање“ („Всякое мировоззрение есть автобиографическое повествование“). И у овом по-глављу Флоренског, о *Софiji*, налази-мо исту *дија-лектику*, како он каже, као и у философирању о *Тријединству* (*Столи*, с. 48). Као што је тамо своје „тезе и антитезе“, „противуречја и антиномије“ и остale интелектуалне, дијалектичке егзибиције⁵ поку-

4 *Столи*, с. 321. – Ево зашто изазивају сумњу тезе Флоренскога о „Тријединству“ и схватању „једносушности“ у Символу вере, па тако и возглас *Премудрост!* у Литургији пред *Вјеруј*, коју реч он своди на „*едино-сущије, омоусија*“ (упштењено, безлично, непостојеће као реч у грчком!), где још закључује: „*Једино-сущије* и јесте ‘премудрост’“ (*Столи*, 87). Ако се зна да је тај возглас на грчком *Σοφία*, ко гарантује да ту ПФ не мисли на своју „*Софију*“, као што он и Павлово *Столи* и утврђење *Истине* своди на *Софiju* (*Столи*, 489), или да кажемо без ре-дудирања: за Флоренског „*Софija*“ је стуб Истине у *Столи*, заједно са Св. Тројицом, Духом Светим, Пречистом Ђевом, Црквом, која Црква код њега је ближа Софији и Ђеви, него ли Христу *Оваплоћеном*, Чије је она *тело* (њена „преегзистенција“ као „*Софије*“, ван оквира је *Великој Саветији* Св. Тројице који је *Тајна Христова* – Еф 1,9–10; Кол 1,26–27, 2,2.9–10)!

5 И све то, својим *ratio* против јадног људског „разсудка“/=разум/, због чега ја савременик и пријатељ Флоренског, учени и даровити Евгеније Трубецки, исте године кад је изашла книга *Столи*, са великом љубављу и поштовањем пре-ма Флоренском оштро и убедљиво критиковао његов *ирезир* према разуму, мисли, уму људ-ском, као и његов *антиномизам*, и противреч-ности око тог његовог става, наслеђеног од Канта (у: *Флоренски: pro et contra*, стр. 293–304), указујући му на Павловог Христа-Богочовека, у Кому нема никаквих „антиномија“, „нема да и не, него је у Њему постало да“ (2Кор 1,19–20). „Првородни грех књиге о. Флоренског састо-ји се управо у тој зависности од исте ‘интели-генције’ коју он пориче... У о. Флоренског, као

шао да пред-стави као бо-гословље Св. Атанасија Ве-ликог и његове „јединоспасава-јуће“ речи „је-диносушије“,⁶ тако Флоренски и овде, у погла-вљу о Софији, настоји да злоу-потреби Светог Атанасија да би „доказао“ да и код Св. Отаца постоји „софи-ологија“. Ме-ђутим, у бого-надахнутим де-лима Атанасија Великог, иако је 682 пута употребљена реч *σοφία*, то име је код њега само једно од божан-ских, богочовечанских имена *Лογος* – Сина Божијег, тј. Христа Господњег, као што је и код Апостола Павла: „Ми проповедамо Христа – Божију Силу и Божију Премудрост (Θεοῦ Σοφίαν – 1Кор 1,23–24).

У делу „Против Аријанаца“, Св. Атанасије посвећује велики део 2. и 3. Слова побијању аријанског схвата-ња месијанских речи у *Приче* 8,22–30 (и сличних места из Псалама, где се по-миње *Μυρδοστή* – Божија и људска бого-дана), тј. оних места која аријанци наводе као наводни „доказ“ да је Ло-гос-Христос *створење, а не рођење* (γέννημα=Син) Оца, те да није од веч-

мисионаца дубоко религиозног“, присутан је, „тад модни у наше време алогизам (*ποδολαчење наше*)... и у учењу Флоренскога његов ‘антиномијам’ је најслабије што у том учењу постоји“; јер „у стварности ‘антиномизам’ је чисто разум-ска (*расудочна*) тачка гледања“ (с. 303). Интересантно је да Е. Трубецкој у истом тексту, где наводи и мишљење Берђајева о *Столи*, конста-тује да се и код Берђајева „декадентни алогизам показао као декадентни дилетантизам“.– Да подсетимо, још једном, на битну разлику става О. Јустина према *λογοσој*, Христоликој лепоти и дубини и висини људског ума и мисли (в. по-себно *Философске урине*).

6 Узгред да кажемо: у своме главном де-лу: Три *Слова против Аријанаца* Атанасије је само једном навео реч *омоусиос* (1,9) и то као *πριδεв* за Сина у односу са Оцем (а не уоп-штењено, генералисано у именину), уз наравно низ других равнозначних израза: Син, Логос, Јединородни, Мудрост, једноприродан (*ομό-φυς*) Оцу, Сјај Славе и Карактер Бића (Оче-вог), Икона и Истина Оца, уз наглашавање да је Отац: ‘*Αρχὴ* и *Γεννήτωρ* Сина, а Син „*Бог од Бога*“, „*Једно са Оцем*“, „*Сличан* (*ομοιος*) Оцу по суштини“.

М. Нестеров, „Философи П. Флоренски и С. Булгаков“, уље на платну, 1917.

ности са Оцем, него је настао, и зато кажу: „било је када није био“ (ῆν πο-τέ ‘οτε οὐκ ἦν)! Флоренски цитира (*Столи*, с. 347–9), у руском преводу, повеће делове Атанасијевог 2. Сло-ва (§ 78–79; 80–82 и 76), али их схвата не хришћолошки као Атанасије, него „софиолошки“ (за „доказ“ да и Атанасије учи о „Софiji“!), као тобож односеће се на некој, или *нешиπ*, друго/г/, што он зове *Софija*, која је, по њему, вечно на персонификација твари: „Идеална Личност Твари“, „Ипостасни Систем мјро-творческих Мисли Божијих“, „четврто Лице“, „Материнство“, „Не-веста Слова“, „Ангел Хранитељ твари“, итд. (*Столи*, с. 326–349)! Међутим, Атанасијево теолошки правилно тумачење изврнутог од аријанаца сми-сла библијског текста (који јеретици, треба запазити, уче о две „софије“ и два „логоса“: 1) као обичне особине/својства Јединога Бога /јер Св. Тројицу не признају/; и 2) као створене особине Сина-Хри-ста као *створења* воље Божије, а не *Ро-ђенога* из суштине Оца,⁷ као самоличног Сина, као Ипостасног Логоса-Мудрости, тј. посебне Личности у Тројици), изрази-то је *хришћолошко*. Код Атанасија је свугде, у свим делима, назив *Софija*, било у Причама или Псалмима, и уопште Св. Писму, поготову код Ап. Павла, синоним за Логоса-Сина, за Христа. Није Софија-Премудрост

7 О битној разлици код Св. Атанасија изме-ђу *πριροде* и *волје* Божије – из *πριροде* је *рођен* Син, а *волјом* је *створен* свет – в. Г. Флоровски, „Појам стварања код Св. Атанасија Великог“, наш превод, *Теолошки поједи*, 4/1973, 243–260.

Павле А. Флоренски

код Атанасија нико и ништа друго него Ипостасни Логос-Христос и Његова слика или јечашт мудрости, творачки промисаоно утиснут у сваку Њиме створену твар, у коју се потом оваплоћује кад постаје **тело=Човек** (Јн 1,14). Темељ твари је у Логосу-Христу, и Он је кључ и смисао све творевине.

Наиме, у књизи *Приче Соломонове* (у којој је иначе и друго познато месијанско-христолошко место 9, 1–4: „**Премудрост** (=Христос) сазда себи **Дом** (=шело у Оваплоћењу=Црква), и постави седам стубова (=Дарови и Тајне Св. Духа). Закла **Жртву** своју, наточи у **Чашу Вино** своје, и припреми **Трпезу** своју (=Лихурција), и посла слуге своје (=Апостоле) и позива: Дођите, једите **Хлеб** мој, и пијте **Вино** моје наточено“ /=Св Евхаристија),⁸ у глави 8,22–25.27.30–31 стоји: „**Госијог** **Ме сазда** јошетак јушева Својих, на дела Своја. Пре века утешемељи **Ме**, у јошетку јре стварања земље, и јре стварања бездана, и јре изласка извора воде, јре утврђења љорâ, и јре свих хумовâ **рађа** **Ме...** Када јријремаше небо бејах сајрисућна Њему, и

⁸ Ова места Св. Атанасије тумачи у *Проприј. 2*, 44–50: „Јасно је да је **дом** **Премудрости** (*Σοφίας* – женски *pog*) наше **тело** које је *узео* (*αναλαβόν* – мушки *pog* = Логос,) и постао **човек** (Јн 1,14)“. Атанасије често замењује родове: женски за *Софија*, мушки за *Лојос*, тако да негде у истој реченици имамо обое, па и средњи род за Христа: „Знајући Своју сущтину Господ (м. р.), **Јединородна Софија** (ж. р.) и **Пород** (ср. *pog*) Оца, да је другачија од насталих природом створења, човекољубиво сад вели: *Госијог* (**Отац**) **Ме сазда** јошетак јушева Својих“ (Приче 8, 22), што је једнако рећи: *Отица* **Ми јријреми** **шело** (Јевр. 10,5) и **сазда** **ме** међу људима, за спасење људи“... „Будући својствен сущтини Оца Логос и Софија... као Логос Божији тада говори паримијски: *саздаже* **Ме**, кад је обукао **створено** **шело**“ (2,47.49.50). Итд.

када јосишављаше јресцио Свој на ветровима... **Бејах** **код** **Њеја Градитељка** /=Архитекта-Уметница/, **Ја бејах** **Којој** се радоваши, и сваки дан се веселих јре лицем Њетовим, када се радоваши свршивши васељену, и весељаше се синовима људским“. Употребљени у 8,22 јеврејски глагол „**канах**“ значи најпре: *имати*, *стићи*, али и *створиши*, *начинити*. Превод LXX је изабрао „*створиши*“ и Св. Атанасије тумачи то значење: „**створио** **Ме** је“, у значењу да је Отац својој Премудрости=Логосу **створио**/припремио **тело** (Јевр 10,5 – кад Га је „уводио у већину као Првородног“ – Јевр 1,6) при Оваплоћењу, када „*Лојос* **јосишад** **шело=Човек**“ (Јн 1,14). Но Атанасије даје и друго значење том глаголу: Отац *имао* **Ме** је“ – вечну Премудрост=Логоса као Сарадника на почетку стварања делом Својих, тј. све творевине, света уопште, док при Оваплоћењу Логоса-Сина, кад Отац ствара **нова дела** Своја, **нову твар** у Христу (2Кор 5,17; Гал 6,15; Откр 21,5), Атанасије ту слободно користи глагол „**створио** **Ме** је“, кад је Отац Логоса-Сина **учинио** **Христом**=Богочовеком (ДАп 2,36). Очигледно код Св. Атанасија се преплиће *школошки* и *домосиројни* ниво богословља. Оно пак што код њега одређује смисао текста није слово (*γράμμα* – 2Кор 3,6) него Дух, богодолична мисао и смисао Откривења, тј. вера Цркве.⁹ Зато је Атанасијева христолошка визија, свеобухватна **богочовечанска** синтеза тако величанствена. Отац Православља у свему види **Христа** и све и сва гледа у **Хришту**. Несхватљиво је да тако учени Флоренски не разуме Оца Православља, кога иначе хвали, него га свлачи у „долину плача“ гностицизма, платонизма, софијанизма!

Ево укратко шта пише Св. Атанасије, на шта се неосновано позива Флоренски:

⁹ Ево како најкраће и најверније схвата већа Цркве то место из Приче 8,22: *Канон* на Велики Четвртак, песма 9 (Св. Козме Мајумског): „Отац пре векова рађа **Ме** (=Сина) – Творачку Премудрост, почетком путева створи **Ме**, на дела која се сада мистички свршавају. Јер Логос (=Син) будући нестворен природом, усвајам гласове овога (=људске природе) што сада узех на Себе“. – Ако Флоренски толико цени богослужење Цркве, требало је да ово тако важно место Канона у тако Свети дан, запази и усвоји, а не да умишља и Св. Атанасију, таквом христолошком теологију, приписује оно што није, нити је могао, да каже.

Јединородни (μονογενής – Син) и Самомудрост (αὐτοσοφία) Божија¹⁰ јесте Саздатељ и Творац свега, јер вели: *Све си мудрошћу створио, и: Истини се земља творевине Твоје* (Пс 103,24). Али, с циљем не само да створења постоје, него и да добро постоје, благоизволе Бог да Мудрост Његова сиђе створењима, да у све уопште и посебно у свакога стави (ενθῆναι) неки отисак/слику и обличје лица (τύπον τινά καὶ φαντασίαν εἰκόνος) Њеног, да се сва створења показују и мудра и достојна дела Божија. Јер, као што је наш логос (=разум, словесност) слика Логоса Сина Божијег, тако да он (=разум), будући да је слика Мудрости (Божије), буде у нама створена мудрост, којом, пошто (наш разум) има виђење и мишљење, постаје пријемчив за Творачку Мудрост (τῆς δημοσιοῦ Σοφίας = Логоса Христа), те Њоме /=Њиме/ можемо познати Оца Њеног /=Његовог/. Јер вели Христос: *Ко има Сина, има и Оца* (1Јн 2,23); и: *Ко је прима Мене, је прима и Оноја Који Ме је послао* (1Јн 2,23). Пошто, дакле, такав саздани отисак/лик Мудрости постоји у нама и у свима делима (створеним Њоме), с правом Истинска и Творачка Мудрост, узевши на Себе (Оваплоћењем) оно што припада (створеном) лицу Њеном, говори ово: *Госијоге Ме сазда на дела Своја* (Приче 8, 22)... Тако је, дакле, настао лик/отисак у делима Мудрости, да свет ъиме познаје свога Творца Логоса, и кроз Њега – Оца (Његовог). И то је оно што говори Павле: *Јер што се може дознати о Богу и познати је ъима, јер им је Бог објавио. Јер што је на Њему невидљиво ог јоштања свећа, умом се на створењима јасно види*“ (Рм 1,19–20). Дакле, није Логос (=Син) створење суштином, него је ово у *Причама* речено о мудрости (богоданој) у нама присутној и говореној... А да има (мудрости) у творе-

¹⁰ Оба израза μονογενής – αὐτοσοφία односе се директно на Христа, јер је само Он назван „**Јединородни Син**“ и „**Божија Сила и Премудрост**“ (Јн 1,18; 1Кор 1,24). И мало ниже кад говори о „**Мудрости-Творцу**“ Атанасије такође подразумева Сина-Логоса, јер, вели, кроз Њега „познајемо Оца Његовог“. И даље, цео контекст јасно показује да је Мудрост – Син Божији (а не нека друга „Мудрост“, тј. нека накнадно умишљена и у текст учитавана „Софија“). *Образац и икону-слику* Његову у створењима Атанасије овде назива **мудрошћу**, док на другим местима то исто назива **љоносност**: *λογικότης* (Проптив Јелина, 32), а и други Св. Оци то називају *λογιότης*, по Логосу Христу (српски назив **логосност** је увео Отац Јустин).

вини), син Сирахов (1,9–10) каже: *Излио је (=мудрост) на сва дела Своја, са сваким шелом, по давању Његовом, и даде је онима који Га љубе.* А такво изливаше није обележје суштине Самомудрости и Јединороднога (τῆς Αὐτοσοφίας καὶ Μονογενοῦς), него (мудрости) изливене (=створене од Логоса) у свету. Шта је, дакле, невероватно ако ова Творачка и Истинска Мудрост, Чији је лик/слика (τύπος) ова изливена у свету мудрост и знање, као за себе говори: *Господ ме саздаше на дела Своја.* Јер није мудрост која је у свету, творачка, него је она усаждана („уписан“ Логосом) у творевину, по којој (богоданој мудрости) *небеса казују славу Божију, а творевину руку Његових објављује свог небески* (Пс 18,2). А људи, ако ову (мудрост) носе у себи, познаће истиниту Мудрост Божију, Логоса-Христа, и биће познати да су заиста постали по лицу Божијем“.

Надаље Св. Атанасије наводи овакв диван пример: „Ако би неки царев син, кад отац његов хтедне да сагради град, учинио тако да се у сваком од грађених дела упише његово сопствено име, и то чинио ради сигурности да та дела остану (трајна) због уписа у делима имена његовог, и да се по имену његовом могу подсећати на њега и на оца његовог; па кад заврши то грађење, буде питан за град како је настало, он одговори: Саграђен је сигурно, јер по вољи оца мога у сваком делу сам ја усликан, пошто је моје име уграђено у грађевину. Говорећи ово, он тиме не означава да је његова суштина саздана, него је само кроз име узидан његов лик/отисак/слика. Слично овом примеру, на исти начин онима који се диве мудрости у створењима, одговара Истинска Мудрост (Бога Оца): *Господ Мe саздава на дела, јер је мој лик и отисак у њима, и Ja Сам тако снисходих у стварању*“ (Прот. Ариј. 2,78–79. PG 26, 311–316).¹¹

11 Навевши овај одломак Св. Атанасија (с преводом помало тенденциозним), Флоренски овако закључује: „Не може бити никакве сумње да тварна Премудрост, о којој говори овај навод, по схватаву Атанасија, ни у ком случају не ограничава се само психолошким и гносео-лошким процесом унутрашњег живота твари, него се по преимућству јавља као *мейтрафичка природа* (sic!) тварнога бића (=аплашонизам!): Премудрост у твари јесте не само делатност, него и супстанција (sic!), она има суштински, масивни, материјални карактер“. За доказ тога наводи Атанасијев пример са градом, па додаје: „То поређење није чиста измишљотина“, јер постоји светско-историјски обичај да градитељи

Овај пример Св. Атанасија библијско је сведочанство **христоцентризма** све твари, и нарочито човека, и претеча је величанствене визије Св. Максима Исповедника – и Св. Јустине Новог – о **логосности** сваке твари, и све творевина на челу са човеком, зато што од стварања Ипостасним *Лογοσом-Мудрошћу* Божијом све, а нарочито словесна бића, носе у себи богоданни тварни *λογός πρητορείας*, христолику *λογοσοστή* којом су, вольом Творца, повезани са Автологосом, по којој, не „метафизички“, него благовољењем Оца, самоделатношћу (αὐτοψύχα) Сина, и садејством Духа, Бог Логос кроз Оваплоћење у „новом стварању“ (Откр 21,5), „*својима дође*“ (Јн 1,10–12). На тој истини темељи Св. Атанасије и Св. Оци истину: да се „*Лογός οντοποιηθεὶς διὰ μέσου μαρτυρίου τοῦ Λογοτοποῦ*“ (Прот. Ариј. 2, 44.47; Прот. Јелина, 2–5.32.35.40.46–47; О *Οβαῖτον*. *Λογοσ*, 7–20 и 54) – оЛОГОСИЛИ, ОХРИСТИОВИЛИ, ОБОЈОЧОВЕЧИЛИ – рећи ће О. Јустин. И то је, по Св. Атанасију, богооткривена, светописамска, јеванђелска *Црквена вера и мисао* (εκκλησιαστική διάνοια), не философија или метафизика, него „катихизација од почетка посејана у сваку душу“ боголику и христолику (Прот. Ариј. 2, 34.44). „Јер Писмо обоје спајајући – Логоса и Софију – назвало је *Сином* да би благовестило по природи и истинско рођење Сина из суштине Оца. Но да неко тај *пород* (γέννημα) не схвати људски, назива Га *Лογοσом* и *Софијом* и *Одгјајем* (απαγόρωμα) Славе Оца (Јевр 1,3), да тиме мислимо на бесстрасно и вечно и Богу долично *Рођење Сина*“ (Пр. Ариј. 1, 28). И још наводи Св. Атанасије и друга слична имена за Христа, поводом Приче 8.27: „*Када* (Бог) ствараше небо и земљу, бејах *πρητορεία* (Мудрост) са Њим; а назив неба и земље саобухвата све што је на небу и земљи. Саприсутан беше (Син

уписују) име у грађевину, па и у сваку уградивану циглу. (Сибол, с. 344–7). Притом ПФ још указује на „древну представу о имену као реалној сили-идеји која формира ствари и тајанствено управља недрима њихове најдубље суштине... Стављајући у здање своје име, царевић тиме уноси, сходно схватанju древних, у биће тих здана нову тајанствену суштину, дарује зданима мистички силу“ (Сибол, с. 347). – Овај платонски, гностичко-окултни закључак Флоренскога нема основе у Атанасијевом тексту, и само је доказ познате код њега мистификације „имена“! (в. посебне списе ПФ о „именима“, као и његову подршку руским „Имјаславцима“). Цела тема о „Софији“ пример је гностичке мистификације „софијанаца“.

Оцу) као Мудрост и као Логос, и гледајући Оца ствараше све (τό πᾶ)... И кроз Њега је и за Њега све настала, како нас уче свештени ученици Његови (Рм 11,36; Кол 1,16)... Он је: Добри Пород Доброга (Оца), и будући Истинити Син Очева је Сила, и Мудрост, и Логос... и Самомудрост, Самологос, својствена Самосила Очева, Само светлост, Самоистина, Самоправда, Самоврлина, и такође Карактер (Бића) и Сјај (Славе) и Икона (Оца) (Јевр 1,3; Кол 1,15). И свеобухватно рећи: Савршени је Плод (καρπός παντελείος) Оца и Једини је Син, Непроменљива Икона (εἰκόνων ἀλαρούλλακτος) Оца“ (Прот. Јелина, 46; речи: Карактер, Сјај, Икона значе што и: *једносушашан*).

И закључује Светитељ речима Апостола Павла: „*Α ποιησθεὶς υπὸ μεγαλοῦ θεοῦ οὐκέτι οὐδὲν παρατίθεται στοιχεῖαν*“ (Прот. Ариј. 2, 44.47; Прот. Јелина, 2–5.32.35.40.46–47; О *Οβαῖτον*. *Λογοσ*, 7–20 и 54) – оЛОГОСИЛИ, ОХРИСТИОВИЛИ, ОБОЈОЧОВЕЧИЛИ – рећи ће О. Јустин. И то је, по Св. Атанасију, богооткривена, светописамска, јеванђелска *Црквена вера и мисао* (εκκλησιαστική διάνοια), не философија или метафизика, него „катихизација од почетка посејана у сваку душу“ боголику и христолику (Прот. Ариј. 2, 34.44). „Јер Писмо обоје спајајући – Логоса и Софију – назвало је *Сином* да би благовестило по природи и истинско рођење Сина из суштине Оца. Но да неко тај *пород* (γέννημα) не схвати људски, назива Га *Лογοσом* и *Софијом* и *Одгјајем* (απαγόρωμа) Славе Оца (Јевр 1,3), да тиме мислимо на бесстрасно и вечно и Богу долично *Рођење Сина*“ (Пр. Ариј. 1, 28). И још наводи Св. Атанасије и друга слична имена за Христа, поводом Приче 8.27: „*Када* (Бог) ствараше небо и земљу, бејах *πρητορεία* (Мудрост) са Њим; а назив неба и земље саобухвата све што је на небу и земљи. Саприсутан беше (Син

Код Флоренскога нема Атанасијевог Христа и саборног Христоцентризма. „Флоренски исувише христијанизује платонизам“ – примећује А. Ф. Лосев. А за њим С. С. Хоружиј додаје: „но и ништа мање он платонизира Хришћанство“.

заволе и облагодати духовно још пре посташа света (Еф 1,3–5; Кол 1,13; Прот. Ариј. 2,243). И нема у тој *ragosīti* Божијој у Сину, и ради Сина (= „Земљи Живих“) *ragosīti* према створењима, никакве умишљање од софијанаца романтике, патетике, трагике, кенозиса.

Флоренски, који последњи пасус није навео, на крају претходног, овако је закључио: „Тварна Софија, Божански отисак твари јесте *образ и сенка Премудрості*. Али, остваривања, отискивани као печат у опитном свету у времену, она, мада је тварна, претходи свету, јавља се премирним ипостасним (sic!) сабрањем божанских првообразаца (свега) постојећега. Свети Атанасије при том тврђењу упућује на речи Апостола Павла“ – и цитира, као и Св. Атанасије, Еф 1,2–5, па додаје на то речи Атанасијеве: „Како је, дакле, изабрао нас пре но што смо постали, осим ако не, како сâм рече, да смо у Њему били предизображенi (протетиломéвни)?“ И онда ПФ наставља својим речима: „И даље Свети Отац објашњава, да управо на том *пред-изображењу* нас у Господу, на том вечном корену нашем и заснива се могућност ‘живота вечног’ за нас. Такав је поглед на божанску страну твари код Атанасија, – који је даље од било кога стајао од пантегистичког мешања твари са Творцем. Сав живот свој он је ставио у коначно изобличење јеретика, који су покушавали да укину границу између Творца и твари. Ето зашто Атанасијево сведочанство има за нас неупоредиви значај. Догмат једносущности Тројице, идеја обожења тела, потреба аскетизма, очекивање (sic!) Духа Утешитеља, и признавање за твар *пред-светског* не-пропадљивог значења – такви су лајтмотиви доктматског система Атанасијевог, тако тесно уvezани један у другога, да је немогуће чути један а да се у њему не открију сви остали. На тим основним моментима је изграђена и сва ова књига (=Столи), тако да се заиста може рећи да она сва исходи из идеја Св. Атанасија Великог“ (Столи).

стр. 348–9). – Питамо се: Ако се „вечни живот“ заснива на „*пред-изображењу*“, тј. „Софии“, шта је са Атанасијевим *Оваплоћењем Логоса*? За ПФ као да Христос Оваплоћени није потребан!

И опет: ако је такво ово претенциозно мишљење Флоренскога о своме Столи, па дакле и у поглављу о Софији у њему, шта онда значи оваква му тирада о Софији, и какве везе она има са „идејама“, тј. с теологијом Св. Атанасија: „Софija учествује у животу Триипостасног Божанства, улази у Тројична недра и присаједињује се Божанској Љубави. Но, будући *чешврто*, тварно, и, значи, не једно-суштно Лице (sic!), она не ‘*образује*’ Божанско Јединство, она не ‘*јесиš*’ Љубав, него само улази у заједницу Љубави, *догуштиша се да јује* у ту заједницу по неизрецивом, несхватљивом, недомисливом Божанском смирењу. Као *чешврто* Лице,¹² она, по Божијем снисхођењу, – но ни у којем случају не по својој природи! – уноси разлику (!) у односу према себи у промисаој делатности Тројичних Ипостаси и, будући за Триједино Божанство једна и иста, јавља се сама у себи различита у односу ка Ипостасима; идеја о њој добија ову или ону боју, у зависности од тога на Коју се Ипостас ми првенствено обраћамо созерцањем. (Откуд то ПФ зна? Из којег Откривења, или „*откривења*“?). Под углом гледања Ипостаси Очеве Софија је идеална *субстанција*, основа твари, моћ или сила њеног бића; ако се обратимо ка Ипостаси *Логоса*, онда је Софија *разум* твари, смисао,

12 ПФ не каже: *створено* или *нестворено*? Ако је *створено* – када? Ако је *нестворено* – ето Четврте Ипостаси савечне Тројици! Јасно је да је све ово Флоренски пренео из Платоновог света Идеја, а не из Откривења, поготову не из Новог Завета. Иначе, како се „Софija“ јавља: „*превоплођује се*“ – у Утешитеља? или у Ђеву? или у Цркву? Или се „*сједињује*“ са неким од њих? А шта је са несливеним сједињењем тварне природе с Божанском у Ипостаси Христа, сходно Халкидону? Да ли Софијино „*сједињење*“ дуплира ово? Изгледа да ПФ игнорише Халкидон, јер га никде не спомиње. А без Халкидонске Христологије има ли уопште Православља?

истина или правда њена; и, на крају, с тачке гледања Ипостаси Духа имамо у Софији *духовност* твари, светост, чистоту и непорочност њену, тј. лепоту. Ова триједина идеја *основе-разума-светости*,¹³ растапа се у нашем расудку (=разуму), представља се греховном уму у три узајамно-искључујућа се аспекта: основе, разума и светости“ (Столи, с. 349).

И шта значи још и ова претходно писана тирада о „Софiji“ (Столи, с. 326): „Софija је ‘Велико Биће’ – но не оно којем се молио О/гист/ Конт, него заиста велико – Она је осуђајућа (осуђајућа) *Мудрост* Божија, *Хохма* (јевр.), Софia, Софија или Премудрост. Софија је Велики Корен целокупне твари (ср. Рм 8,22: *πᾶσα ἡ κτίση τ. све-целосна твар, а не просто сва*), којим твар улази у унутар-Тројични живот и кроз који она добија себи Живот Вечни од Јединог Извора Живота“.¹⁴ „Софija је прво-создана природа твари, творачка Љубав Божија“ – (ако је „*прво-создана*“, како је онда *творачка, не-створена Љубав Божија?*) – „која се излила у срца наша Духом Светим даним нама (Рм 5,5); управо зато истинско Ја обоженога, ‘срцем’ његовим, јавља се управо Љубав Божија, слично као и Суштина Божанства – унутар-Тројична Љубав.“¹⁵ Јер све – само утолико

13 Познаваоци ово идентификују као сличност Флоренског са Томом Аквинским (*Compendium theologiae*, 50).

14 Да на ову самовољну тврђу Флоренскога поставимо питање: Ко то други може дубље ући у унутартројични живот од Сина-Христа Оваплоћенога, са Којим је, кроз људску, тварну природу Његову, сва твар ушла у најтешње могуће *Ипостасно јединство* са Божанском Природом Тројице, и у Њему, Ипостасном *Живошту*, заједничари у Вечном Тројичном Животу? Тражење неког другог „посредника“ значи истискивање Сина Љубљења, у Кome је сва љубав и благовољење Оца, и сва заједница Св. Духа (2Кор 13,13).

15 Флоренски, и за њим Булгаков, уводи *пантеизам* у Хришћанство, и заступају нешто незамисливо за Православну веру и богословље: да неко зна не само шта је Суштина Божија (свеједно што је назива „Љубав“), него и тврди да створени људи имају удела у тој апсолутно непознатој и недоступној Суштини! – Критику софиологије Булгакова (и његов одговор) в. у: Вл. Лоскиј, *Спор о Софији: Статьи разных лет*, Москва 1996, с. 7–91. Критику пак софиологије Булгакова и П. Флоренског в. у: АЕП. Серафим (Соболев), *Новое учение о Софиии Премудрости Божией*, София 1935. И од истога: *Защита Софианской ереси протоиереем Сергием Булгаковым пред лицом Архиерейского Собора Русской Зарубежной Церкви*, София 1937. Одговор С. Булгакова: *Ещё к вопросу о Софиии, Премудрости Божией*, Путъ, Париж, Но 50/1936, Приложение с. 1–24 = Прот. С. Булгаков,

истински постоји, уколико се приопштава Божанству-Љубави, Извору бића и истине. Ако се твар одвоји од свога корена, онда њу неминовно очекује смрт: *Ко је нашао Мене – говори Премудрост –, нашао је живот и добија благољубљење од Господога; а који треши проплив Мене, наноси штету души својој; сви који Мене мрзе, љубе смрћ* (Приче Сол. 8,35.38). И у односу према тварима¹⁶ – за вршава ПФ ову своју тираду – „Софija је Аиђео-Хранитељ твари. Идеална личност света (sic!). Образујући разум у односу према тварима, она је образујући садржај Бога-Разума, ‘психички садржај’ Његов, вечно стварани Оцем кроз Сина у Духу Светом: Бог мисли стварима“.¹⁶

После ове две тираде о „Софiji“ (химера Флоренског, у којој је виртуелност заменила Ипостасну стварност Логоса-Мудрости Очеве, тј. Христу), нужно констатујемо да скоро ништа од реченога у *Столу* Флоренскога не произлази из Светог Атанасија. Јер, пре свега, код Флоренскога нема Атанасијевог Христа и саборног Христоцентризма (Еф 1,9–13). „Флоренски исувише христијанизује платонизам“ – примећује А. Ф. Лосев. А за њим С. С. Хоружиј додаје: „но и ништа мање он платонизира Хришћанство“. Исти Сергеј Хоружиј, за о. Георгијем Флоровским, с правом констатује: „Елеменат непосредног Богоопштења (у Христу), напон христоцентризма... никако нису изражени код Флоренскога, и потпуно су туђи и савршено несместиви са ње-

Путем парижкога богословия, Москва 2007, с. 461–492. – Флоренски и Булгаков се за своју софиологију позивају на новију руску „традицију“ сликања Софије-Премудрости у неким храмовима и иконама; у одговор томе в. Г. Флоровски, *О почитанини Софији, Премудрости Божије, в Византии и на Руси, Софија 1932 = Альфа и Омега*, № 4/1995, 145–161. – Такође: J. Meyendorff, „Wisdom-Sophia: Contrasting Approaches to a complex theme“, *DOP*, 41/1987, 391–401.

16 За последње речи следи референца: *Amarlicus de Bena +1205*. А то је француски теолог пантесиста, чије је учење, заједно са сектом његовог имена, осуђено на Латеранском сабору 1215. г. Свој пантезизм он је изводио из погрешног схватања Јохана Скота Ериугене, који такође заступао својеврсни пантезизм. – Насупрот овој тези, по Св. Оцима: Бог „/не/ мисли тварима“, јер то је гностички пантезизам. Божије мисли су нетварни *λογος*, или *χήσην* (*θεόληματα*), и сви су они у Логосу-Сину, и у Њему нас је Отац благо-*изволео* (*εὐ-δοκήσας*) и благо-*слово* (*εὐ-λογήσας*) пре постапања сваке твари (Еф 1,3–6 – речи Ап. Павла које ПФ злоупотребљава као да се њима означава „Софija“, а не Логос-Христос).

говом метафизиком“. Недостаје „догмат о ипостасном сједињењу Божанске и људске природе у Исусу Христу“ (Који собом све обухвата и садржи, и нема никаквог места, ни потребе за „Софijom“, ни било којим другим „посредником“ између Бога и света – додајемо ми). „У читавом садржају *Стола* практично потпуно одсуствује христолошка тема, одсуствује Лик Христа“.¹⁷ А једино је Христос **Богочовек**, и у Христу Оваплоћеном у Цркви, дат од Оца, кроз Сина, у Духу – свету и човеку, и свеколикој твари, *Пуш, Истине и Живош*, додајемо ми.

Није без разлога чак и велики друг Флоренскога – и сам, под његовим утицајем, софиолог – о. Сергије Булгаков, записао (маја 1922): „*Стол и утврђеније Истине*, како ја сада јасно видим, урађен је, стварно... као стилизација православља (Берђајев). Сећам се, о. Павле ми је једном писао да он има своју (*наше подвлачење*) идеју православља и, стварно, у тој књизи је његово сопствено православље, његова мисао о њему. И његово православље – са таквом безнадежношћу у смислу нерастворености и, чини се, нерасторимости окултизма, неоплатонизма, гностицизма, није историјско Православље, није и Црквено Православље... О. Павле је – загонетка над загонеткама, и за себе је он загонетка, може бити, да је то најинтересантнији, најзначајнији између људи, икада бивших, зато што се у њему пресеца лавиринт путева, његова савест и судови су јединствени, па ипак то није глас Цркве“.¹⁸

+

Павле Флоренски је био човек дубок („приступи човек – и срце дубоко“, Пс 63,7), дубоко богохедан и богочежњив. Прошао је тежак и бездани пут до Бога („бездан бездну призыва“, Пс 41,8), и то је засведочено у књизи *Стол*. Био је по природи философ, а прошао је и студије теологије у Духовној Академији. Постао је и свештенослужитељ Цркве Христове. Подвизавао се и борио целог живота. Проходио је и подвиг аскезе, суза и покајања (мада у *Столу* нема теме *покажања*, као ни теме Светих Тајни, Васкрсења мртвих, низ бит-

17 *Мироносице Флоренского*, Томск, 1999, с. 137, 91, 94, 131, 132.

18 *Автобиографические заметки. Дневники. Статьи*, Орел, 1998, с. 105–107 (цит. у Флоренский: *pro et contra*, с. 708).

О. Павле Флоренски са децом, околина Сергијевог Посада, 1925. г.

них тема из *Симбола вере*, као што је светотројична-христолошка тема Цркве, а има низ тема маловезних). Био је и брачни друг и родитељ богодане деце. Нешто је од његовог философирања и богословља стало, и остало до данас, у рано написаној књизи *Стол Истине*, али није све у тој књизи истина. Јер, има и заблуда, и прелести, као што је идеја *Софije*. Није касније ту заблуду исправио, која му је, колико видимо, замагљивала јединствени Лик Сина Божијег, Логоса и Мудрости Очеве, Богочовека Христа, Који је оваплотивши се од Духа Светога и Марије Дјеве Богородице, постао за сав свет, и све светове (што би рекао О. Јустин), поготову за нас људе, јединствена и свецела пуноћа Вере и Живота и Истине, и сваке Благодати Педесетничке и Есхатолошке, коју Дух Утешитељ већ сада и овде дарује нама у Цркви. Али, ипак, Флоренски није своју заблуду софијанства пропагирао ни широј, никога није од верног народа заводио. Зато није ни суђен, нити се од Цркве одвајао и удаљивао. Своје охристовљење, верујемо, доживео је, даром самога Оца, кроз Христа, у Духу Светоме, мученичком смрћу за Христа. Са Њиме је сада у Царству Небеском, са толиким Новомученицима драге њему и нама Русије и Саборног Православља. Није познато да је унет у Диптих Нових Мученика у Руској Цркви. Остаје његов животни, крсноваскрсни голготски пут, као пут хришћанског философа и богослова, мудраца који, верујемо, коначно је оправдан у Премудрости Божијој – Христу Распетом и Васкрслом.

Почејак Пасхалнога Поста, 2012.

Одакле насиље међу децом?

Разговор са др Драганом Вуканићем, дечјим хирургом у Универзитетској дечјој клиници

Угрожена су и деца са посебним потребама

Разговарала Славица Лазић

Потребно је затворити круг свих релевантних фактора – педагога, психолога, наставника, професора, родитеља, социјалних радника, полиције и вероучитеља који треба код тинејџера да подстичу развој емпатије, толеранције и стварање поновног поверења, друштвено-друштвено поверења.

Са каквим повредама долазе Ваши пациенти у ординацију, за које је евидентно да су настале као последица насиља вршњака у разреду?

– Пре двадесет година насиља међу вршњацима је било много мање и углавном се односило на средњошколце. Данас се граница помера на ђаке основне школе, па и на децу предшколског и раног школског узраста. Конкретних примера има доста, али то што стигне у амбуланту је само врх леденог брега. Долазе деца са опекотинама од цигарете и упаљача по рукама и ногама, разним повредама, посекотинама, уједима и модрицама, ранама по телу од ножа, шрафцигера или шестара... Атакована деца често нису спремна да признају своју немоћ и неспособност да се бране или објасне шта им се и зашто дешава, покушавају да нас преваре – оклизну сам се, пао сам када ме је друг потапшао по рамену... или само ћуте,

а често само суза сузу стиже – без гласа. Мученички трпе док зашивамо рану, прихвате и тај бол ћутке, само да се све коначно заврши и смири, са честим „оправдањем“ на крају „...али ја нисам ништа крив... Зашто ми то раде?“ и сл. Долазе деца којима је од ударца затворено око, има оних која су пребијена палицама. Плаше се да признају родитељима и лекару како им се догодила повреда.

Има доста родитеља који су окупирани својим проблемима и с вратом нас већ затрпавају причом која нема никакве везе са дететом због кога су дошли. Често родитељи не схватају и не примећују проблем свог детета. Неки родитељи су одсутни по цео дан покушавајући да обезбеде егзистенцију па изостаје комуникација у оквиру породице.

Каква је процедура у таквим случајевима?

– У драстичним случајевима покушавао сам да разговарам са дирек-

торима школа, психолозима, педагогима и разредним старешинама и да им објасним да ученик њихове школе, а мој пациент долази на превијање и лечење, а да родитељи немају смелости да се појаве у школи и кажу да им је дете пребијено. Један број је прихватио сарадњу и имам повратну информацију да насиља над учеником више није било. Када деца дођу на контролни преглед питам како се проблем даље решава, има ли и даље тортуре од стране вршњака – често је одговор разочарајући – нико ништа не предузима. Такве ствари пријављујемо полицији, али има родитеља који инсистирају да то не чинимо, јер како кажу – направићемо њиховој деци још већи проблем. Моле да се то не шири, да дете не би трпело још горе последице. Ми лечимо последицу, а потребно је затворити круг свих релевантних фактора – педагога, психолога, наставника, професора, родитеља, социјалних радника, полиције и вероучитеља

који треба код тинејџера да подстичу развој емпатије, толеранције и стварање поновног поверења, друштвљубља.

Од скора и деца са посебним потребама иду у исте школе са својим здравим вршњацима. Да ли су и они угрожени?

– Деца која имају проблем са тежином, говорним манама, урођеним аномалијама, слабовидом, сметњама у развоју, деца инвалиди су често дискриминисана и терорисана. Инклузивни програм смо потенцирали годинама у основним и средњим школама, па и у предшколским установама. Велика је победа прихватање тог врло хуманог, храброг потеза да децу која имају одређени проблем не смештамо у азиле, у одвојена одељења и посебне школе, већ да их на најбољи могући начин уклопимо са вршњацима. Деца са посебним потребама постају богатија за практичну наставу из хуманости, из друштвљубља, а не голог сажаљења. Али та деца траже и додатну помоћ, заштиту, потпору свих релевантних фактора друштва. Нажалост код нас та идеја често не заживи у пракси како је преузета из теорије или туђе позитивне праксе. Агресија адолосцената упремена је и према таквом другару из школске клупе. Деца са посебним потребама нису широко прихваћена у школи, спортским клубовима и осталим активностима, што би требало да буде њихов прозор за излазак у свет, шанса да буду као друга деца. Они су изложени психичкој и физичкој тортури вршњака, бивају несретни медијум за агресивно понашање поједине деце. Деца која су у инклузивном програму немају све активности као остали из разреда и не могу да на исти начин прате и одговоре обавезама. То су деца у инвалидским колицима, са хиперактивним синдромом, најчешће анксиозна, несигурна, тешко се сналазе и адаптирају. Наставник и ђаци често немају стрпљења да му кроз сијасет питања из његове несигурне, конфузне приче извуку оно што дете заиста зна, па му још кажу и да је *решарг, меншол и имбен*.

др Светомир Бојанин, неуропсихијатар
Насиље деце ће бити све горе

– Један од првих проблема је у томе што се јавност и медији интересују за вршњачко насиље само када се деси неко зло. Већ сутрадан нико се више не интересује, а још мање се прате обећања која су важни људи дали. Написао сам књиге „Школа као болест“ још 1991. и „Тајна школе“ 2011. године о томе како се насиље спречава. Оно се не може спречити говорењем о насиљу. Док не будемо деци пришли са становишта развоја менталних функција и осећајности, а не само као пунчима муниције компјутерских програма нема борбе против насиља. Оно ће бити све горе.

цил. Има међу њима деце која имају IQ преко 140, али не могу да се исказују лако, мада знају материју. Мој син је годинама имао проблем да се током писменог задатка, због сталног шушкања и жамора у ученици, или увредљивих коментара сконцентрише и усредсреди да пише, нити да одговара усмено. Када добије шансу и одговара или ради писмени задатак или вежбу сам у ученици за време великог одмора или у канцеларији професора, успе да покаже да стварно зна, али се блокира када нека деца имају подсмешљиве или ружне коментаре на његов рачун.

Деца која имају сметње у развоју и нижи IQ су много погоднија за терорисање од стране вршњака и оних из групе. Не заборавите и аутистичну децу која су некада и генијалци или за које нико „нема времене“. Неки наставници се једноставно бране: „За мене су сва деца иста“. Јављају се конфликти, туче, самоповређивање, уцене типа – ако хоћеш да играш фудбал са нама, мораш да донесеш чоколаду, новац, цигарете... Следећа фаза је да и он проба алкохол или марихуану. Сви то виде, нико не реагује.

Осим вршњачког одбацања младих са хендикепом, велики проблем се јавља и код деце – избеглица?

У Србији је милион изгнаника који су били сведоци разарања, страдања и смрти близких особа. Тешка трауматска искуства везана за рат доживело је 74,1% младића и 88% девојчица, а непосредну животну опасност чак 41%. Доживели су потпуни распад социјалне мреже у

својој средини и сада су наши суграђани. Потребан им је систем подршке, јер и после четири године испољавају хроничне реакције на стрес, у сећању су им прогон, уништавање, смрт. Охрабрујуће је то да највећи број деце – избеглица није развило психопатологију, превладали су трауму и прилагодили се, интегрисали у разред. Али, трећини је потребна већа пажња вршњака и помоћ у адаптацији јер су нестабилни, несигурни и анксиозни у односу на њих. Трпе физички и психички терор оних који се надмеђу у одмеравању снага, стицању престижа и заузимању позиције лидера. Угрожена деца су несрећна... „Ја бих вољео да се дружим, да будемо добри другари, дао сам им све паре, дао сам им и сок и ужину“.

Од кога треба очекивати ангажовање у решавању проблема вршњачког насиља?

– Најпре у бОљим односима у примарној породици, која изграђује систем вредности и поставља темелј личности. Али криза оставља ожилке у свим средње стојећим породицама које су сада на ивици егзистенције. Институције друштва, најпре школе, морају да уоче проблем и науче адолосценте да и кроз радионице психосоцијалне подршке настоје да се међусобно боље разумевају и друже. Помоћ Цркве је велика, јер се кроз наставу веронауке може много радити на искорењивању склоности ка деликвентном понашању агресивних ученика, а истовремено помоћи онима који трпе трауму. Црква нам је потребна да унапреди морални развој младих.

Изазови адолесценције данас

Презвишер др Оливер Суботић

Ауторизовано излађање одржано 29. октобра 2011. године на Првом конгресу српских психотерапеута у Београду у оквиру окружног стола на тему „Менталиште, адолесценција, генерациске разлике“

...А када је још подалеко био,
уједа ћа ојача његов, и сажали му се,
и поштравши зајрли ћа и целива ћа
(Лк. 15, 20).

Добро је уочено да је јеванђелска прича о блудном сину парадигма за класичну адолосцентску кризу и њено решавање. Узвиши ту чувену причу као основу за решавање генерацијског јаза не треба само да разматрамо већ познате изазове адолосценције, већ и да се запитамо шта то *данашњу* омладину чини посве специфичном. Наиме, није спорно да се из генерације у генерацију наслеђују многи проблеми у односима старијих и младих, али постоје и неки нови изазови – последње две деценије су донеле велики број друштвених промена које утичу на формирање целе једне генерације у посве специфичном виду. То следствено има утицај и на формирање нових међугенерацијских конфликтака.

За почетак, наведимо класичну послератовску поделу генерација на тзв. *Baby boom* генерацију (рођену између 1945–1965. г.), затим генерацију X (1965–1980. г.) и на крају, генерацију Y (рођену после 1980. г.) (Clarke 2005). Све чешће се, међутим, говори и о генерацији Z, која би, начелно гледано, обухватала рођене средином деведесетих година прошлог века па надаље, што су заправо данашњи адолосценти. Оно што је посебно карактеристично за ту генерацију Z је узрастање у цивилизацији која је потпуно пројекта процесом временско-просторне компресије, односно феноменом укидања просторних, а делом и временских баријера. Иако наведени процес

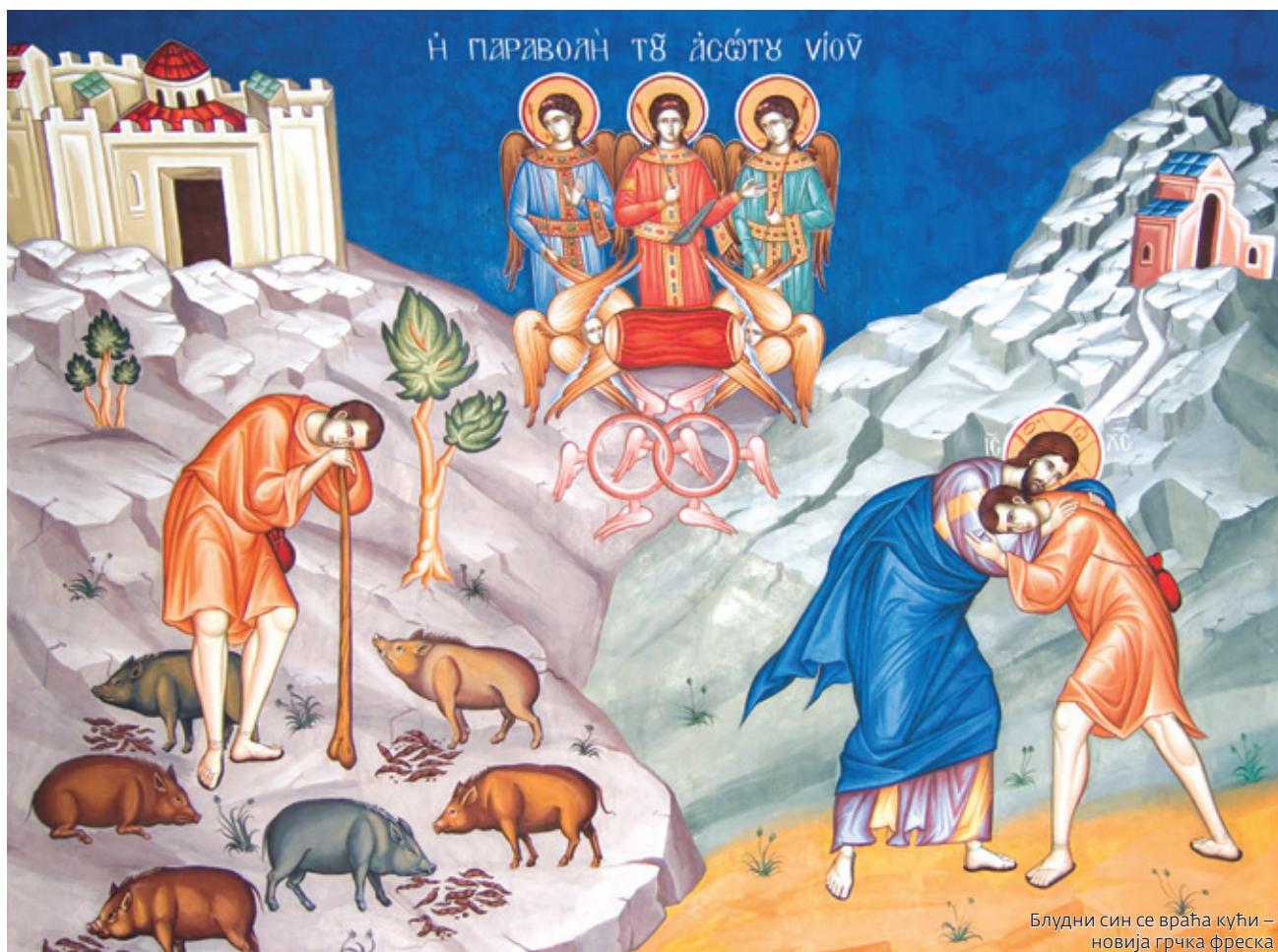
краће већ после Другог светског рата, своје драстично убрзање добија управо средином деведесетих због појаве Интернета, масовне употребе мобилних комуникационих апарати и развоја нових медија уопште. То значи да су прве три наведене генерације развој савременог „мрежног друштва“ (Castells 2000) *дочекале* у једном конкретном периоду свог живота, носећи претходно стечено искуство у нешто другачијем друштвеном амбијенту у коме су се формирали као личности. Данашња адолосцентна генерација је, међутим, *дочекана* ог стране та квог технолошког окружења: она га перципира као крајње природно, а у формативном смислу као наслеђено и аутентично. Какве то нове изазове доноси на пољу проблематике адолосценције у савременом свету?

Специфично окружење у коме одрастају данашњи адолосценти поставља питање *трансформације вредносног система* у неким доменима. Наведимо једноставан пример односа према приватности и интимности. Наиме, примећено је да се *Baby boom* и генерација X према тој теми односе са далеко више поштовања и дају јој далеко већи значаја него што то чини генерација Y, што се доводи у везу са различитим историјским околностима у којима су расле (Clarke 2005). У свести данашњих адолосцената (што ће рећи, генерације Z) таква свест не само да не постоји, већ је у неку руку сувишна, с обзиром на одрастање у окружењу медијских емисија попут *Великој браће* и *Фарме* са једне стране, и опште некритичке укључености у друштвене мреже које популаришу откривање интиме и приватног про-

стора са друге. Неки истраживачи су чак приметили да у једном броју случајева откривање интиме непознатима у наведеном смислу представља и неки чудан вид потврде сопственог идентитета (Koskela 2004:206–207; Andrejevic 2004:131, 189). Ово указује на то да данашњи адолосценти далеко лакше прихватају посве нове вредносне норме под утицајем крајње техничких окружења, што треба уважити и када је реч о њиховом схватању себе, других и света око себе.

Други изазов који као последица изражене временско-просторне компреције утиче на целу једну генерацију је *култура виртуелности*. Ова појава се посебно одражава код употребе глобалних комуникационих мрежа, али једнако и у домену сваког одсуствовања из реалног света са циљем потврде у виртуелном окружењу. Главни проблем није у чињеници да се млади „са стају“ и „друже“ у виртуелном свету, већ у томе што у оквиру тог света траже посве нове идентитетете који са реалним идентитетом у физичком свету често немају никакве везе. Поставља се питање: како уопште ступити у контакт са човеком који себе проналази у неколико (виртуелних) идентитета, не знајући ни сам заправо који је аутентичан? Тога је, свакако, било и раније, посебно у домену поистовећивања са разним покретима, личностима, поткултурним феноменима... но култура виртуелности са наглашеним потискивањем физичког контакта и формирањем *instant* идентитета отвара потпуно другачија питања на равни комуникације.

И трећи проблем који је потребно посебно истаћи јесте процес све већег и наглашенијег индивидуализма, вео-

Блудни син се враћа кући – новија грчка фреска

ма изражен посебно међу млађом популацијом, што се опет може довести у везу са утицајем крајње технизованог окружења у оквиру кога су одрасли. У теорији информационог друштва је добро примећено да је оно заправо „друштво умрежених индивидуа“ (Castells 2005:12), што је далеко од аутентичне заједнице. Према хришћанском учењу, аутентична заједница је конститутивног карактера за човеково биће, од мајчине утробе па до гроба. То значи да је реална, физичка заједница не само неопходна за формирање здраве личности, већ је и онтолошког карактера – од њеног квалитета зависи и вечни живот. У виртуелном свету заједнице и другарства се веома лако формирају и још лакше укидају. У реалном свету за комуникацију је потребан подвиг, док је у виртуелном окружењу комуникацију лако прекинути једноставним „чекирањем“ одређене опције. Цела ова прича лако може прерasti и у крајњу објективизацију у перцепцији друштва и света око себе код младих, с обзиром да се лако губе границе између човека и његовог виртуелног профила. Крајња индивидуализација се не огледа само у псеудо-заједништву виртуелних са-

брања, већ и у коришћењу техничких помагала која приближавају просторно удаљене људе, уз упоредно одсуство пажње према најближима. Изразит пример ове девијације је пре неког времена осванио на сајту једне наше телевизије: приказан је снимак на коме невеста стоји поред младожење за време чина венчања и у једном тренутку извлачи мобилни телефон, ставља га испод вела и комуницира са неким ко је удаљен ко зна где, потпуно одсуствујући са чина који је јединствен и један од најважнијих у њеном животу.

Ово су само неки изазови о којима морамо водити рачуна када је реч о проблематици адолосценције у данашњем времену. Враћајући се на причу о блудном сину са почетка текста, могли бисмо рећи да је данас главни задатак да, попут оца из те дивне приче, изађемо у сусрет младима данас, знајући за нова искушења која их заводе (стара искушења су нам вељда добро позната) и чију суштину често не разумеју. Потребан је креативан приступ који подразумева схватање начина на који нове генерације размишљају и комуницирају. То не значи да се потпуно поистоветимо са њима

и прихватимо њихов поглед на свет и начин деловања, али значи покушај проналaska тачке у којој се можемо срести. И изаћи им у сусрет док су још *подалеко...* (Лк. 15, 20). ■

Литература:

Andrejevic, M. (2004). „Reality TV: The Work of Being Watched“ Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

Castells, M. (2000). „The rise of the network society“. 2nd edition. Oxford: Blackwell Publishing.

Castells, M. (2005). „The Network Society: From Knowledge to Policy“, у: ed. M. Castells, G. Cardoso, *The Network Society: From Knowledge to Policy*. Washington DC: Johns Hopkins Center for Transatlantic Relations. pp. 3–21.

Clarke, R. (2005). „Have We Learnt To Love Big Brother“. Чланак доступан на званичној интернет адреси аутора: <http://www.rogerclarke.com/DV/DV2005.html>.

Koskela, H. (2004). „Webcams, TV Shows and Mobile phones: Empowering Exhibitionism“, *Surveillance & Society, CCTV Special* (eds. Norris, McCahill and Wood), Vol. 2, No. 2/3. pp. 199–215. Чланак преузет са званичне интернет презентације часописа са адресе: [http://www.surveillance-and-society.org/articles2\(2\)/webcams.pdf](http://www.surveillance-and-society.org/articles2(2)/webcams.pdf).

Разговор са
Александром Раковићем,
научним сарадником у Институту
за новију историју Србије и спољним
саветником у Министарству
вера Републике Србије

Религија и рокенрол

Разговарао Блајоје Панчић

Рекао бих да је слобода суштинско одређење рокенрол културе, а да би се стигло до слободе каткад су потребни бунт и отпор

Александар Раковић је рођен 21. јуна 1972. у Београду. Дипломирао је, магистрирао и докторирао историју на Филозофском факултету у Београду. Магистарску тезу *Југословенска јавносци и Ирска револуција 1916–1923.* одбранио је 10. јула 2007. на Катедри за историју Југославије. Докторску дисертацију *Рокенрол у Југославији 1956–1968. Изазов социјалистичком друштву* одбранио је 18. јануара 2011. такође на Катедри за историју Југославије. И магистарски и докторски рад објавио је као књиге – први је објавио Службени Гласник 2009, а други београдска издавачка кућа Архипелаг крајем прошле године. Поред две наведене публикације, објавио је заједно са проф. др Богољубом Шијаковићем и вредну књигу *Универзитет и српска теологија: историјски и просветни контекст оснивања Православног богословског факултета у Београду* (Институт за теолошка истраживања, Београд, 2010). Од фебруара 2012. је научни сарадник у Институту за новију историју Србије.

Од 2001. до 2003. био је саветник у Савезном министарству вера и Савезном секретаријату за вере. Од фебруара 2005. до јануара 2008. био је управник Информационо-документационог центра Православног богословског факултета у Београду. Од фебруара 2008. до септембра 2008. био је помоћник директора Архива Србије. Од септембра 2008. до фебруара 2012. био је саветник за међународне односе у Министарству вера Републике Србије. У име Републике Србије поднео је пет реферата и говорио на четири годишња састанка ОЕБС-а о људским правима и верским слободама: у Варшави (2009. и 2011) и Бечу (2010. и 2011). Координатор је Међуверсног дијалога Републике Србије и Републике Индонезије (2011–2012).

У двадесетом веку створена је музика која је веома брзо постала читава култура, и још брже потом променила свет. То је био преседан у историји – нешто такво по први је пут снашло цивилизацију. Наиме: „догодио се рокенрол“. Музика настала на америчком тлу синергијом Американаца, Африканца и Европљана, прешавши океан, прихваћена је у западној Европи, где убрзо бива музички еманципована и развија се у „пуну културу“. Пар година је било потребно да музика за плес и забаву маса постане култура, и да се дододи то што се никада пре није дододило – урбана омладина широм планете слушала је исту музiku и борила се за исте идеале. Тако је рокенрол постао „највећа друштвена и културна револуција десетог века, музика и култура која је прескочила историјске баријере: расне, етничке, језичке, политичке, верске и социјалне“. Ово су речи којима почиње, тек изашла из штампе, књига Александра Раковића, нашег историчара млађе генерације, *Рокенрол у Југославији 1956–1968*. Раковић је засигурно један од најзначајнијих познавалаца рокенрол културе у Србији, између остalog, то понајбоље показује наведена књига. Узгред, он је по много чему адекватан са-говорник када је ова тема у питању. Наиме, не само када је реч о упућености у историју рокенрола, тј. односу који су рокери имали према религији, него и способности да се на *шре-звен* начин приступи тој теми и изнесу смисленi закључци, након деценија неразумевања од стране (православних) хришћана свега онога што је створио рокенрол покрет. Код нас су црквени теолози најпре о томе ћутали – рокенрол је био табу тема, да би му у последњим деценијама прошлога века, зилотски

настројени хришћани (као по правилу радило се о неофитима), који су се представљали као богослови а ни по чему то нису били, приступили тако што су му, негујући дискурс ванредног стања и нездраву апологетику, порицали билу какву вредност, и *a priori* одбацивали повезаност рокенрола са хришћанством. Срећом то време је иза нас, тако да је прави час да се о овоме проговори „хладне главе“.

У америчкој популарној музici XIX века и прве половине XX века, из које се родио рокенрол, хришћанска вера (кроз протестантске провенијенције) била је важан елемент. У којој мери је то утицало на чињеницу да се рокенрол на свом почетку често позитивно одређивао у односу на хришћанство?

— Чињеница је да су у првих десет година америчког рокенрола (1954–1963), које неки називају и „златним добом“ ове музике, тамошње велике рокенрол звезде себе изричito сматрале хришћанима. У том периоду не постоји ниједан пример познатог америчког рокера који би игнорисао сопствену веру у Христа или је доводио у питање. Напротив! Пионири рокенрола снимали су најбоље госпел плоче у којима је слављена Божија реч. У том смислу њихово социјално покрекло, односно темељна породична посвећеност хришћанској вери (кроз протестантске провенијенције), играло је највећу улогу.

Којим путевима је рокенрол одатле стигао ка експериментисању с будизмом и хиндуизмом?

— Уплив будистичких идеја ушао је у рокенрол преко битничког књижевног круга који је највише деловао у Сан Франциску, а неколико хиндуистичких проповедника прогурало је своје верске теме хипицима широм Сједињених Америчких Држава. Но, постоје примери врло конзервативне хришћанске фракције међу хипицима. Свашта се смешало у тој хетерогеној контракултури која је исказивала отпор према америчком империјализму. Позитиван отпор америчке

На Филозофском факултету Универзитета у Београду, на Катедри за историју Југославије, 2011. године сте одбрањили докторску дисертацију Рокенрол у Југославији 1956–1968. Изазов социјалистичком друштву. Исте године ваша докторска дисертација је објављена као књига. Откуд интересовање за ту тему и који су најважнији истраживачки резултати до којих сте дошли?

— За тему своје докторске дисертације имао сам интересовања као професионални историчар и струствен рокер. Најважнији истраживачки резултат је био доказ да је Савез комуниста Југославије спознао да је рокенрол у Југославији током шездесетих био носилац нових омладинских вредности и „културни покрет“. У партији су на том путу брижљиво проучавали омладинска кретања, уочавали незадовољство омладине бирократизованим системом, схватали да свако друштво почива на младима којима треба излазити у сусрет. На сваки изазов рокенрола (омладине) партија је до краја шездесетих одговарала пружањем руке. Није ишла ка сукобу већ је грабила ка сусрету с младима. Тако промишљена политика трајала је све до распада СФР Југославије.

Александар Раковић
РОКЕНРОЛ У ЈУГОСЛАВИЈИ 1956–1968.

омладине повукао је попут урагана све што се чинило политичном или аполитичном алтернативом америчком естаблишменту. Како се америчка агресија на Вијетнам близила крају све су била тиша лутања тамошње омладине према будизму, хиндуизму као и радикалном револуционарном левичарењу.

Бунт је суштинско одређење рокенрол културе. Како га треба артикулисати и на шта усмерити како би могао да се окарактерише као хришћански?

— Пре бих рекао да је слобода суштинско одређење рокенрол културе, а да би се стигло до слободе катkad су потребни бунт и отпор. Говорим о бунту и отпору у виду става и бриге за друштво, за праведнији и хуманији свет. У том смислу рокенрол култура би требало да следи хришћанске вредности хуманизма. С друге стране, рокенрол култура је толико хетерогена да би се тешко могло говорити о „хришћанском рокенролу“. Ипак, рокенрол с хришћанском поруком постоји свуда у свету и његова сна-

га је пре више деценија спозната у Римокатоличкој цркви и протестантским црквама. На исти начин први кораци су начињени (додуше са извесним кашњењем) и у Српској Православној Цркви објављивањем компакт диска „Песме изнад истока и запада“ (2001).

Како су се југословенски рокери односили према религији? Чини се да је њихово окретање ка хришћанству дошло „на крају“, тј. у добу значајне декаденције наше рокенрол културе.

— У време социјализма окретање хришћанској вери није било пожељно па ни југословенски рокери нису били изолован случај. Улазак неких најважнијих српских рокера у православно хришћанство поклапа се с јачањем друштвене улоге Српске Православне Цркве током деведесетих година XX века. Наша Црква је те деценије повратила место које јој историјски припада. У том светлу треба посматрати окретање неколицине важних рокера црквеном животу.

Научни скуп о положају Цркве у савременом друштву

Округли сто „Религија – секуларизам – лаицизам“

YБеограду је, у организацији Хришћанског културног центра и Задужбине Конрад Аденауер, 10. марта 2012. године одржан округли сто под називом *Религија – секуларизам – лаицизам*. На скупу су узели учешће представници научног, универзитетског живота и невладиних организација из Србије, Хрватске, Словеније и Ирана. Мотив организатора био је да се у отвореном и корисном дијалогу говори о секуларизму и лаицизму и њиховом правом значењу, као и њиховим улогама у друштвима у транзицији и онима у Европској унији.

На првој сесији, након уводног излагања г. Хенрија Бонеа (КАС), своје погледе о овим темама изложили су, проф. др Дарко Танасковић, проф. Зоран Пусић (ЦИВИС, Загреб), социолог др Драган Тодоровић (Филозофски факултет Ниш) и проф. др Радован Биговић, као модератор. Разматрана је проблематика коју изазива терминолошка збрка и тиме су се посебно позабавили проф. Танасковић и др Драган Тодоровић. У том смислу јер изнет став да та неодређеност није „плод случајности, већ појмовне и идејне и идеолошке несагласности у погледу како сагледавати и уређивати однос између религије и политике“ (Танасковић). Стога је наглашена потреба да се то разјасни, али не само у научном смислу, да се не би запоставио живот на који се ти појмови односе, нарочито из разлога „што у различитим деловима Европе постоји одређена напетост, сукоб између верских заједница и секуларног друштва“ (Биговић).

На другој сесији говорили су проф. др Јанез Јухант (Теолошки факултет Љубљана), др Сеид Халиловић (Центар за религијске науке Ком), проф. др Зоран Крстић (Православни богословски факултет Универзитета у Београду) и др Марко Николић (Институт за међународну политику и привреду, Београд), у својству модератора.

У овом делу се расправљало о природи модерног секуларизма и лаицизма, као и присутности верујућих у јав-

ном простору. Тако је указано да проблем лаицизма и секуларизације повлачи питање власти над друштвом које је врло важно, и за религиозни, и за лаички део друштва, а посебно питање које вредности могу да владају у секуларном друштву (Јухант), те да је потребно да се разговара о томе, јер је проблематика мање догматска, већ је вишесоциолошка. Уз то је дата оцена секуларизације са религијског аспекта и о дефиницији односа религије и секуларних позиција, са нагласком на исламски поглед (Халиловић). Такође је изречено да сам процес секуларизације не мења Цркву, већ њену улогу у друштву тј. да је доводи до основне улоге да поново сведочи речима и делами Царство Небеско (Крстић), али да је проблем што се повратак религије у друштво посматра као њено враћање у политику. У том смислу је истакнуто да је оспоравање јавног деловања Црквама и верским заједницама у Србији кршење људских права највећег броја грађана (Биговић).

На крају, уочено је да секуларност као друштвени модел односа између Цркве и државе треба да буде стабилно стање на друштвеном нивоу, јер ништа боље није пронађено у оквиру чега би могла да буде слободна и држава и Црква, свака у свом домену и да се као велики проблем јавља и то, да данас код нас нема разговора неистомишљеника и да због тога нема уравнотежене секуларности, јер она може допринети да се боље разумемо и разговарамо о ономе што су прави проблеми (Танасковић).

Треба још истаћи да је овај добро посвећени скуп све време одликова плодотворна расправа у сучељавању различитих мишљења о разматраним темама, као и да су сви говорници изразили посебну захвалност организаторима на прилици да се о томе разговара.

Текст и фото:
Данко Старахинић

БИБЛИОТЕКА ГРАДА БЕОГРАДА

**Из циклуса
КА ГОДИШЊИЦИ МИЛАНСКОГ ЕДИКТА
серијал предавања
КОНСТАНТИН ВЕЛИКИ - ИСТОРИЈА И УМЕТНОСТ**

27. фебруар
Јевсевије Кесаријски и Лактанције о Константину Великом
проф. др Радомир Поповић, декан Високе школе - Академије СПЦ за уметност и конзервацију, Београд

5. март
Константин Велики као Цар и Хришћанин
мр Ивица Чаировић, Академија СПЦ

12. март
Касноантичка култура између два едикта: Галеријево 312. и Миланско 313. – религијски синкретизам и иконографија – пазенска и хришћанска есхатологија – компаративна анализа
проф. Горан Јанићијевић, доцент на Високој школи – Академији СПЦ

19. март
Константинов славолук као репрезентативни пример
касноантичке уметности и његов објек у уметности Цркве
проф. Горан Јанићијевић

26. март
Постконстантиновски период у развоју културе и уметности
Цркве
проф. Горан Јанићијевић

Библиотека града Београда, Кнез Михаилова 55
Читаоница Фонда уметности, понедељком у 19.00
од 27. фебруара до 26. марта 2012.

1700 година од Милanskог едикта

Ка годишњици Милanskог едикта

Сарадња Високе школе – Академије Српске
Православне Цркве за уметности
и консервацију и Библиотеке града
Београда: серијал предавања
Константин Велики – историја и уметност

Са благословом Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве, Висока школа – Академија СПЦ за уметности и консервацију молитвено се сећа Светог цара Константина и учестало ради на промовисању његових реформи живота, културе и вере људи Римског царства у IV веку. После изложбе у организацији са Епархијом тимочком, којом је прослављен прошлогодишњи јубилеј 1700-годишњице од Галеријевог едикта, а затим и објављивања превода Лактанцијевог дела *О смрти Јерохонијела* и зборника радова *Константин Велики: историја и култура*; Висока школа – Академија СПЦ у сарадњи са Библиотеком града Београда организовала је једномесечни циклус предавања у Читаоници Фонда уметности у Библиотеци града Београда.

проф. др Радомир Поповић, декан Високе школе – Академије СПЦ, на предавању
у Библиотеци града Београда

Предавања и предавачи: *Јевсевије Кесаријски и Лактанције о Константину Великом*, проф. др Радомир Поповић, декан Високе школе – Академије СПЦ за

уметност и консервацију, Београд (27. фебруар); *Константин Велики као Цар и Хришћанин*, мр Ивица Чаировић, (5. март); *Касноантичка култура између два едикта: Галеријево 312. и Миланско 313. – религијски синкретизам и иконографија – пазенска и хришћанска есхатологија – компаративна анализа*, проф. Горан Јанићијевић, доцент на Високој школи – Академији СПЦ (12. март); *Константинов славолук као репрезентативни пример касноантичке уметности и његов објек у уметности Цркве*, проф. Горан Јанићијевић (19. март); *Постконстантиновски период у развоју културе и уметности Цркве*, проф. Горан Јанићијевић (26. март).

Са благословом Епископа нишког Г. др Јована (Пурића), у Нишу, на сам празник када се Српска Црква молитвено сећа Светог цара Константина и царице Јелене биће отворена изложба ранохришћанских фресака са територије данашње Србије у склопу међународне научне конференције *Ниш и Византија*, која већ једанаесту годину традиционално – трудом др Мише Ракоције – окupља најбоље историчаре, теологе, археологе, филологе и историчаре уметности из целог света. Студентски радови који ће бити представљени настали су у класи проф. Горана Јанићијевића (фрескопис), мр Тодора Митровића (иконопис), мр Мирјане Милић и мр Зорана Михајловића (мозаик).
И. Ч.

Лактанције
О СМРТИ ПРОГОНИТЕЉА

Библиотека града Београда, Кнез Михаилова 55
Читаоница Фонда уметности, понедељком у 19.00
од 27. фебруара до 26. марта 2012.

Из православне ризнице тумачења Светог Писма

Парабола о неправедном управитељу (Лк 16,1–13)

— први део —

гр Предраг Драјашиновић

Парабола о неправедном управитељу у Еванђељу по Луки (16,1–13) завршава се следећим речима: „И похвали гостодар неправеднога управитеља што мудро учини; јер су синови овога века мудрији од синова свећености у своме нараштају. И ја вама кажем: начиниште себи пријатеље богатством неправедним да би вас када осиромашише примили у вечна обиталишта“ (Лк 16, 8–9). Како разумеши ову поуку?

Парабола о неправедном управитељу (Лк 16,1–13) налази се само у Еванђељу по Луки. Реч је о једној параболи која је увек изнова будила позорност тумача Еванђеља. О томе колико је тешко разумети и тумачити овај необични текст говори и чињеница да се он од различитих тумача различито тумачи и да не постоји, као код доброг броја библијских текстова, ни најмања сагласност у погледу тога како треба разумети ову причу.

Многа питања се отварају приликом читања овога текста: ко је „господ“ у Лк 16,8? Да ли је то Господ Исус Христос који похваљује једно наочиглед неморално дело и чак позива своје ученике да следују овом обрасцу понашања или је пак управитељев богати „господар“ са почетка приче тај који похваљује управитеља што га је на лукав начин финансијски оштетио? Како се односи део текста 16,8–13 са претходно испричаним параболом? Коначно, каква треба да буде поука овог текста за Христове следбенике?

Литерарни контекст

У 16. глави Еванђеља по Луки приповедају се две приче, две параболе. Обе приче су фиктивне, односно

излажу могуће, замисливе, али не и стварне догађаје. Њихов циљ није да известе о нечemu што је било или јесте, него да поуче кроз пример. Овакве приче се у библијским студијама називају поучне приче. Обе почињу следећим речима: „Човек неки беше богат ...“ (Лк 16,1–7; 19–31). Између ове две параболе Исус тумачи прву (Лк 16,8–13), при чему се ово тумачење претаче у један општи говор о опхођењу са новцем и значају Торе за употребу новца (Лк 16,14–17). Лк 16,18 где се говори о браку и прељуби чини се да нарушава ову тематску целину. У Лк 16,19 почиње парабола о богаташу и Лазару чија је централна тема, као и у параболи о неправедном управитељу, опхођење са новцем. Параболу о неправедном управитељу треба дакле читати и разумевати најпре у њеном ужем контексту (16. глава), а потом и у ширем контексту Еванђеља по Луки, па и Дела апостолских, у коме се социјалне теме, попут богатства и сиромаштва и односа према новцу често јављају.

Парабола

Управитељ из Лк 16,1 је у ствари економ, нека врста пословође. На самом почетку он сазнаје да ће бити отпуштен због наводног расипничког

односа према господаревом новцу. Неко га је оклеветао код господара да расипа новац (16,1) и он бива отпуштен (16,2). Међутим, отпуштање није моментално, пошто он успева да размисли шта му је чинити и користи последњу прилику да себи обезбеди извесну будућност после губитка после: обрисаће део дугова господаревим дужницима и тако их учини сајом дужницима у будућности (16,3–4). Он у свом послу има одређене руке, слободан је да службу која му је поверена врши самостално, о чему и сведоче његови поступци у стиховима 6 и 7. Овакве врсте послова су у римском царству углавном обављали способни и повериљиви робови. Један од разлога је свакако тај што су економи често сумњиви да поткрадају богате газде, а робови су могли због тога бити суворо кажњавани, док слободни људи не. Чини се, међутим, да управитељ из параболе није роб, пошто може да планира своју будућност од момента када буде отпуштен. Роб би у таквим случајевима био сувово кажњен, продат или присиљен на неку другу врсту после. У ст. 3 управитељ размишља о томе да не жели да ради тешке послове или да проси: „Копати не могу, просити стидим се“. Стога он одлучује да превари господара: већ сада,

док има прилику, обезбедиће себи будући живот тако што ће отписати дугове господаревим дужницима, за које сматра да ће га потом као повратну услугу примити у домове своје (ст. 4). Он на тај начин крши закон, те се одговарајуће и назива „неправедним“ (ст. 8 и 10). На који закон се тачно мисли – Тору (иако из параболе није јасно да ли су учесници радње Јевреји или незнабошци), римске законе, локално законодавство – није јасно. У сваком случају његов поступак је противан свим наведеним законима, а господареве сумње у њега, изражене у 1. стиху („а овај би оклеветан код њега да му расипа имење“) бивају оправдане: показује се да клевете можда и нису биле клевете.

Отписивање дугова

Дугови који се наводе су огромни: сто мера уља и сто врећа жита. Примера ради сто мера уља је укупно 36,5 хектолитара. Важно питање за разумевање параболе је да ли је овога количина дуга уопште могућа у

античким условима. Искључено је да је у питању породични дуг, пошто су количине превелике за једну породицу. Међутим, замисливо је да је богати господар откупио, односно унапред платио, извесне количине уља и жита од производјача, а да су наведене количине дуг који су они обавезни да доставе до одређеног тренутка. Богати господар је дакле замислив као трговац робом на велико који активно учествује у интензивном трговачком ланцу римског царства. Управитељ тајно отписује дугове, наносећи финансијску штету господару и чинећи велику услугу дужницима, разрачунајући се са прошлешћу и грађећи нову будућност. Покушаји да се управитељево отписивање дугова господаревим дужницима (једнима пола, другима петину) представи као поступак који би могао имати своје оправдање у старозаветним забранама узимања камате, нису на линији намере параболе да прикаже управитеља као неправедног. У параболи управитељ је „неправедан“, како пре ма свом господару, тако и у погледу закона. Управитељева замисао да ће

путем отписивања дугова обезбедити сигурну будућност потпуно је реалистична у античком свету. Пословни пријатељи, повезани заједничким интересима, брижно су се старали једни о другима.

Несагласност тумача

Код тумача не постоји сагласност када се парабола завршава, а када почиње њено тумачење. Неки сматрају да се она завршава са стихом 7, дакле без даљих излагања о исходу управитељеве преваре, што би онда значило да у ст. 8 Исус (κύριος) почиње да тумачи параболу. Ако би стих 8 био интегрални део параболе онда би реченица из тог стиха могла бити приписана богатом господару (κύριος) који хвали неправедног управитеља. У оба случаја постоји чудна ситуација: или Исус хвали један наочиглед неморални поступак, или господар хвали управитеља који га је лукаво оштетио за озбиљну суму новца.

– наставиће се –

Вера као избор за будућност

Јован Блајовић

Вером Мојсеј, кад је одрасао одби да се назове „син кћери фараонове“ и хтпео је радије да страда са народом Божијим, нећо да има краткотрајно уживање треха, јер је Христову порту гржача за веће богатство нећо сва блаћа Етишта; имао је наиме у виду узвраћање најрадом.

Јеврејима 11,24–26

Чудесно спасење бебе Мојсеја као да је најавило чудесност његовог живота који је инспирисао многа књижевна дела и многе филмове. Бројне екранизације библијске нарације о Мојсеју приказују младог египатског принца који не зна своје право порекло. Чудесниција околности суочава га са драматичном реалношћу о томе ко је он заиста и код њега почиње снажно преиспитивање сопственог идентитета. Стане егзистенцијалне стрепње као резултат има афективно убиство египатског надзорника радова. Суочен са могућом казном, он бежи из Египта, да би се деценијама касније вратио и своје сународнике извео из ропства.

Библијско и јудејско предање сугерише другачију слику. Писмо сведочи да се Мојсеј, као син кћери фара-

нове, научио свој премудрости египатској и да је у зрелој доби изашао браћи својој (Изл 2,11 уп. Јевр 11,24). Чини се да је Мојсеј, током периода одрастања и школовања, био свестан свог националног порекла, да је био раздирањ чињеницом да припада супротстављеним световима и да истовремено не припада у потпуности ниједном од њих. Исказ изађе браћи својој уопштено се схвата као Мојсејево дистанцирање од египатског двора и протест против дворске политике према његовом народу.

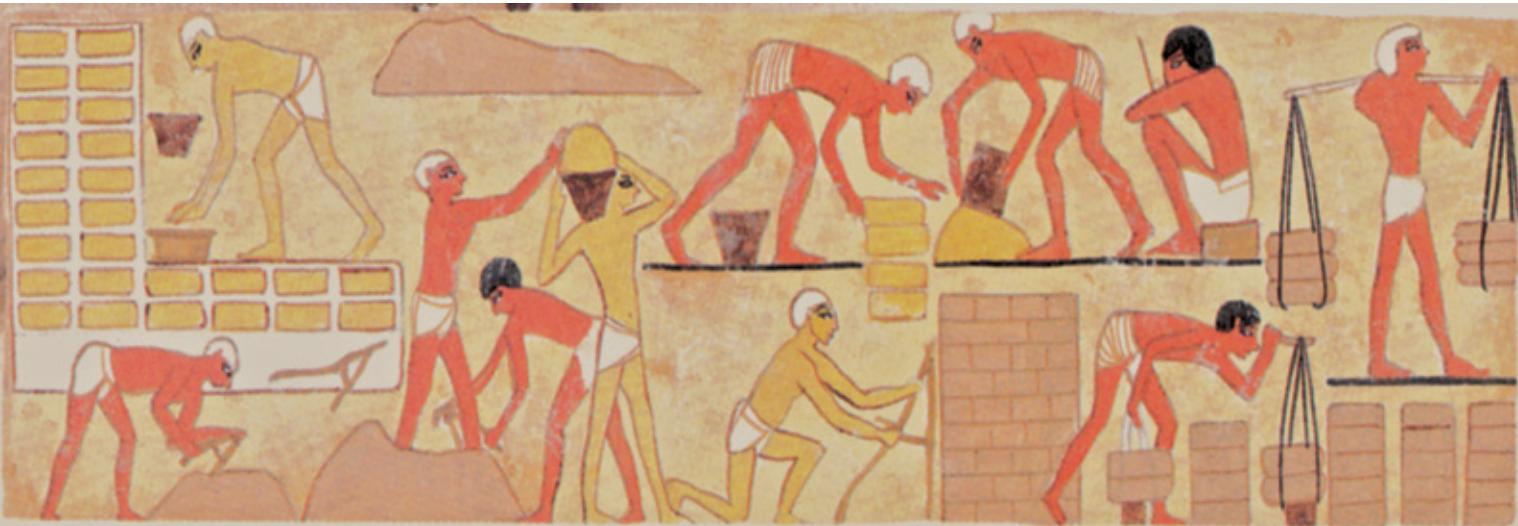
Мојсеј је начинио промишљени избор који је представљен у ст. 25–26. Кључне изразе ових стихова треба разумети у ширем контексту јудео-јелинистичког моралног учења. Фразе *радије је изабрао и краткотрајно уживање треха* одређују Мојсејев избор у перспективи моралне одлу-

ке између више и мање значајног, а фраза *да страда са народом Божијим* одређује тај избор у светlostи Изл 1,11. Мојсеј бира садашњу патњу и идентификује се са народом Божијим уместо да ужива привремену корист у заједници са грешном нацијом и безаконим царем. Одбацио је привилегије племићког положаја. Предности које је баштинио као *син крећи фараонове* препознао је као последицу тлачења поробљеног народа Божијег и зато је одбацио краткотрајно уживање греха.

Контраст развијен у ст. 26а разјашњава импликације Мојсејевог избора: *он је ценио срамоту Христову више него све ризнице Етишта*. Сугестивни исказ *ризнице Етишта* евоцира импресију о безграницом богатству које је Мојсеј одбацио када се придружио сународницима. Могуће је да се под *ризницама Етишта* подразумевају царске житнице, али израз свакако сугерише богатство и луксузан живот. Таквом животу Мојсеј претпоставља *срамоту Христову* (Јевр 11,26). Тумачење употребљене фразе је тешко, али се може претпоставити да се писац темељи на Пс 69 (LXX) и/или Пс 89,51–52 (LXX), где се о Израиљу говори као о колективном *помазанику (христу)* Божијем са којим се Мојсеј идентификовала кроз учешће у срамоти коју су му (им) наносили Египћани.

Последњи исказ ст. 26 открива мотив којим се Мојсеј руководио – *тледање* унапред, у припремљену награду. Оригинални термин сугерише усредсрпеђивање пажње, док

Израз син кћери фараонове обично је схвatan као потврда Мојсејевог усвојења од египатске принцезе. Такво схватање се заснива на Изл 2,10. У јудејском предању антике извођен је закључак да је он и формално усвојен, што је подразумевало могућност да буде и њен наследник (и посредно наследник самог фараона). Овакво разумевање можда рефлектује римско схватање усвојења по којем је усвојени син имао исти статус као и биолошки припадник породице, или да се тиме потпуно одрицао припадности својој биолошкој породици. Новија открића покazuju да је израз *кћи фараонова* могао да буде и звање припадница фараонових хaremа. То је био повлашћени положај и деца коју су имале ове жене добијала су најбоље образовање и значајна места у египатском друштву, али не и непосредну могућност наслеђивања фараона, мада и та могућност није потпуно искључивана. То је била привилегија које се Мојсеј одрекао (Јевр 11,24; Изл 2,11–13). Формулација употребљена у Посланици Јеврејима сугерише формално-правно одрицање, али је нагласак на чињеници да је један потенцијално узвишијени Египћанин одбацио привилегије свог статуса, како не би изгубио заједницу са својим народом, који је и народ Божији. Стих више акцентује морални избор између две алтернативе него правно одбацивање.

Радници (можда и Израиљци) који праве циглу од трске и блата, староегипатска фреска

употреба имперфекта сведочи о Мојсејовом есхатолошком усмретњу као о његовом уобичајеном ставу. Мојсеј је свесно усмерио своју пажњу *од* мучне садашњице ка будућој награди. Његова вера изражена је као наглашено одрицање од садашње видљиве користи и привилегија, кроз поуздано ишчекивање још увек невиђене, божанске награде. Он тиме у пракси живи вером која је описана у Јевр 11,1-6. Његово деловање одређено је будућом перспективом утемељеном у снажној вери. Његова вера је, стога, сведочење о стварности Бога као Онога који награђује озбиљне тражитеље. Перспектива вере оспособљава Мојсеја да направи одговарајући морални избор и ослобађа га слабости страха.

Овакав приказ Мојсеја је од изузетног значаја за заједницу којој је намењен. То је била заједница која је негда истрајавала у *срамоти* и губицима јер се идентификовала са Христом и са *новим народом Божијим*, народом који је предметувређа, прогањања и затварања. Она је била мотивисана есхатолошком сингурношћу велике *награде* (10,33-35). Таква заједница могла је да се идентификује са искуством Мојсејеве патње. Њену тренутну позицију, међутим, осликова болно исповедање стања обесхрабрености и апатије заједнице чији су поједини чланови почели да поустају (Јевр 10,25). Таквој заједници Мојсеј је представљен као пример вере са циљем подстицања верности Богу и

припадања заједници новог народа Божијег.

Аутор Посланице Јеврејима читаче свесно ставља пред тежак избор подсећајући их на человека који је и сам био пред тешким избором. Он зна да верност Христу и оданост хришћанској заједници за многе припаднике (те) заједнице подразумева одбацивање од најближих, презир, срамоту, а неретко и физичку опасност. Своје читаоце, ипак, позива да све то сагледају као *срамоту Христову* којом се присаједињују не само *Новом Израиљу*, већ и врховном ауторитету старозаветне вере. Он их позива да се попут Мојсеја усмере на есхатон, на коначни циљ хришћанског живота и на Царство небеско.

Наведени стихови *химне вере* били су актуелни хришћанима првих векова, онима који су ризиковали свој иметак, углед, породицу, па и физичку егзистенцију. Њихова актуелност се, ипак, може довести у питање у времену популаристичког односа према религији, када јавно исповедање вере може да буде начин задобијања поштовања, па чак и престижа. Овакво схватање се, међутим, показује нетачним у светлу чињенице да се, као и у случају Мојсеја, исповедање вере пре врши конкретним делањем него речима и пуким ритуалом. Мојсеј као онај који се, вођен вером, упротивио социјалној неправди, одбивши не само да учествује у њој већ и да пристане на њу користећи привилегије свог положаја, представља не само снажан пример него и сво-

Тема врховног моралног избора често је извођена из библијске и ванбиблијске књижевности Јевреја. Са сличним избором био је суочен и Јосиф коме се нудило привремено уживање у блуду са господаревом супругом, насупрот оданости коју је морао да потврди спремношћу на неправедну патњу у тамници. У LXX термин *краткотрајан* или *тренутан* употребљен је искључиво у 4Мак 15,2.8.23, где се описује суочавање са врховним моралним избором мајке која треба да изабере између *тренутног спасења* своје седморо деце и своје *привремене мајчинске љубави* и(ли) побожности која ће да им спасе вечни живот (4Мак 15,8.23). Њен избор био је између привремене и вечне користи, као у Јевр 11,25-26. Овај пример служи као илустрација речника ст. 25, где се врши морални избор између садашњег уживања задовољства и садашње патње.

јеврсни изазов сваком верујућем хришћанину у времену када социјална неправда изнова узима маха и када се на социјалну одговорност и хуманост гледа као на непотребни издатак и луксуз. Мојсејев пример нам говори да загледани у будућност, у есхатон и Царство, не смемо да заборавимо садашњост и призив да принципе Царства небеског, једнакости и јединствености у Христу и пред Христом, оваплоћавамо овде и сада.

Изазови савременог друштва

Криза демократије?

гр Дavor Čalio

Компромитовање демократије се не дешава само на унутрашњем плану.

Веома често се пароле о *ширењу демократије* користе у међународним односима као покриће за грубу употребу силе и насиље широких размера, које служи реализацији војних, економских и политичких интереса. Овде је јасно да никакав развој и ширење демократије нису у игри, и да се појам демократије користи само као згодно пропагандно средство.

Све чешће се у разговорима, у медијима и на блоговима, могу чути/прочитати ставови и оцене по којима је демократија у кризи. Све чешће долази до преиспитивања како концепта тако и функционисања демократије у свету и у конкретним друштвима. Оно што је посебно забрињавајуће, јесте чињеница да се демократија као таква често одбације и проглашава не само непотребном већ и штетном. Овде желим да се позабавим управо питањем кризе демократије, питањем њеног преиспитивања и одбацивања, које се неретко правда и хришћанским аргументима. Покушају и да понудим одговоре на питања: Да ли постоји неки одређени поглед на ове проблеме из перспективе хришћанске вере? Да ли је могуће демократију одбацити или пак афирмисати на основу хришћанског предања и православне вере?

Развој модерног друштва јесте обележен и развојем демократских институција. Демократија је у двадесетом веку, нарочито у земљама западне хемисфере, схваћена као вредност по себи, коју није могуће довести у питање, барем не у коликотолико пристојном и прихватљивом јавном дискурсу.

Веома комплексни проблеми са којима се суочава савремено глобално друштво, наметнуло је и тему поновног вредновања демократије, нарочито у светлу терористичких

активности и других облика екстремизма, са или без верске основе, који су се испоставили као претња демократским тековинама. Веома често се може чути оцена како је један од циљева бројних екстремистичких група управо рушење демократије као западне тековине. Поставља се често и питање да ли је демократско уређење друштва универзална вредност, која се може применити у сваком друштвеном контексту, или је пак демократија применљива само на западна друштва и њихову логику развоја?

С друге стране, до преиспитивања демократије у савременим друштвима долази и „изнутра“, под притиском различитих социјалних проблема. Често се и код нас могу чути примедбе како „нама треба чврста рука“ да би ствари функционисале (што би у преводу значило како нам је потребан неки, отворени или прикривени облик аутократије или диктатуре), и како је демократија донела „само хаос.“ Овакве оцене, честе у постсоцијалистичким/комунистичким друштвима, се некада подржавају и „хришћанским“ аргументима, у смислу да демократија „није у хришћанској традицији“ и да нам треба „домаћин“ коме се можемо обратити за сва питања и који све решава.

Ови феномени заслужују највећу пажњу, како из чисто друштвене тако и из хришћанске и православне перспективе.

Да би се на смислен начин уопште могло говорити о демократији, а затим и о томе да ли је демократско уређење добро или није, да ли је у складу са хришћанством или не, неопходно је подсетити се тога шта је заправо демократија, шта је то што чини срж ове идеје. Мислим да је у највећем броју случајева када се демократија начелно оспорава, управо реч о неспоразуму, о коришћењу појмова чије значење нам није савсвим јасно, због чега онда тим појмовима дајемо неко интуитивно значење – више по томе како звуче него шта заправо значе (наравно, остављам по страни оне који јако добро разумеју шта је демократија али им оспоравање демократије доноси или може донети значајан профит). Зато ћу прво одредити шта подразумевам под демократијом, како би онда било могуће оправдавати или оспоравати демократију, било из социјалне било из хришћанско-антрополошке перспективе.

Корени демократије, барем у смислу у коме у западној цивилизацији користимо овај појам, налазе се у античкој Грчкој. Не треба међутим заборавити да демократија о којој данас говоримо (која је уз само два изузетка присутна у свим савременим европским земљама, бар у одређеној мери и формално), није непосредан наставак античке Грчке демократије. Напротив. Постоји јас од око две хиљаде година, који раздваја античка

Рафаело, Атинска школа,
Апостолска палата у
Ватикану, око 1510/1511. г.

демократска начела, која су у својој најчишћој форми постављена у доба Периклеа, и модерне европске идеје о демократији. Идеја о демократији чији смо ми данас баштиници везана је за духовну климу просветитељства, замисао о правној држави, општем праву гласа и за идеју републике као облика друштвеног уређења. Али више од свега, она је базирана на идеји о универзалним људским правима и о достојанству човека које извире из самог његовог бића – чињенице да је човек.

Идеја демократије је везана и за једну фундаменталну идеју – *да је свако људско биће слободно*. Слобода у друштвеном, али и сваком другом смислу, подразумева да је биће које је слободно и *одговорно*; нема слободе без одговорности, нити може бити одговорности без слободе.

Из овога јасно проистиче да не може бити речи о томе да су неки људи самим својим пореклом „рођени“ да владају, док су неки други „рођени“ да буду потчињени.

На овим идејним претпоставкама, које су некада експлицитније а некада мање експлицитно изражаване од почетка „Новог века“, базирана је идеја о *Грађанину*. Грађанин је управо слободан човек, који преузима своју слободу и одговорност и постаје *субјект* једног друштва. *Грађанско* је политичка манифестација слободе човека. Замисао о грађанину подразумева да сваки појединачник

постаје активан у доношењу одлука у једном друштву, које се тичу друштва као целине, локалне заједнице и конкретних људи. Оваквим афирмисањем слободе појединца се, у складу са овом идејом, не омогућава само да сваки грађанин реализује своје сопствене потенцијале и дође до остварења личне среће, већ и да целокупно друштво, цела заједница, има највећу корист.

Веома рано је уочена важност образовања у процесу демократизације друштва и изградње *Грађанина*. Наиме онај ко није образован, неће ни бити у стању да схвати и актуелизује своју слободу и своје потенцијале. Образовање је у том смислу схваћено као процес развоја човека, афирмисања човекових иманентних потенцијала, доласка до саме човечности. Лако је уочити да се ова замисао значајно разликује од данас доминантних форми образовања као стицања појединачних знања и вештина, које омогућавају да појединачник стручно обавља свој посао. Иако је *професионализација* свакако изузетно важан сегмент образовања, од кога у крајњој линији зависи и развој читавог друштва, потпуно укидање идеје о образовању као развоју личности и њених потенцијала би могло угрозити и идеју о грађанину и само функционисање демократије. (Овде се нећу бавити још једном појавом која је веома раширена у домаћем образовном систему,

му, а која због својих негативних и далекосежних последица по друштво заслужује велику пажњу. Реч је о *кућно-продажи* диплома – не и знања – на свим нивоима студија, која се у многим случајевима испоставља као једини смисао „образовања“. Анализа овог феномена, који угрожава сам опстанак друштва, захтева посебну студију).

Из ових базичних претпоставки проистичу и друге важне карактеристике демократије и демократских институција. Неке од њих су опште право гласа (за пунолетне особе) и слободни избори (представничка демократија), принцип поделе власти, идеја о владавини права као највишем ауторитету у једном друштву (правна држава), заштита права и слобода појединца, и др.

Важно је напоменути и да размишљање о демократији нужно укључује и размишљање о економији једног друштва. Реч је о томе да је обезбеђивање одређеног степена *животишног стапнагарда* за све грађане једног друштва, који им омогућава достојанствен живот, иманентно демократији. Ово се често испоставља као једна од највећих препрека у развоју демократије. Са тим се проблемом су спрео већ Перикле. Како очекивати од неког да буде слободан, одговоран и конструктиван члан једног друштва ако је лишен основних средстава за живот? Како афирмисати *гостојански* живот појединца у таквој ситуа-

ацији? Зар се неће појавити бојазан да ће се такви окренути корупцији у вршењу својих јавних дужности? Зар неће, са друге стране, они богатији користи похлепу сиромашнијих, како би разним врстама подмићивања обезбедили њихову подршку и тим путем остваривали још већу добит и утицај у друштву? Ово ће остати једно од најозбиљнијих искушења за демократију од Периклеовог времена до данас, са којим су се друштва и појединци различито борили.

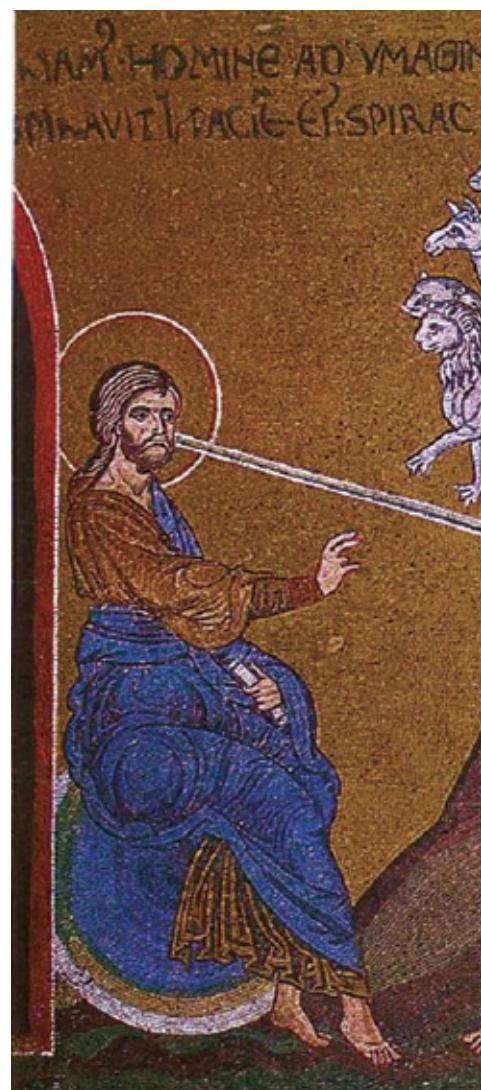
Пут од ових фундаменталних вредности, које у себе укључује појам демократије (које су саме по себи промениле ток људске историје) до њихове пуне или бар што потпуније реализације у конкретном друштву, није био ни најмање лак. Напротив, то је био дуг пут константне борбе за ова права и њихово постепено остваривање. Тада је захтевао храброст појединача и група, истрајавање у захтевима а често и веома велике жртве. Нека друштва су се временом више а нека мање приближила реализацији овако схваћених демократских принципа, а процес успостављања, развоја и очувања демократије и даље траје у сваком појединачном друштву.

Ако демократију сагледавамо на горе описан начин, овај појам се испоставља као веома комплексан. Он не подразумева само вредности већ и друштвене институције које обезбеђују трајање и афирмирање ових принципа у практичном смислу.

Уколико се сада осврнемо на основне вредности демократије на које сам веома сажето покушао да укажем, тешко можемо превидети њихову сличност са неким од основних учења и вредности хришћанства и Цркве. Сличност је заправо тако велика, да слободно можемо рећи да се у модерној идеји демократије афирмише хришћанска антропологија, иако највећи број њених заговорника тога није био свестан. Тако извор модерне идеје о демократији можемо тражити у хришћанској антропологији – у ставу да је свако људско биће непоновљива личност, икона Божја, и да је сâмо постојање човека као човека извор њеног достојанства. А једна од основних карактеристика човека као иконе Божје јесте његова слобода, одговорност

и разумно управљање (самовласт) као манифестије слободе. Хришћанство оспорава суштински и *a priori* значај свих категорија које су последица нужности, тј. неке претходне задатости, афирмишући тим путем слободу и значај личности сваког људског бића. У том смислу је хришћанство било истински револуционарно у контексту у ком се појавило. Оно је оспорило идеју о детерминисаности човека – идеју да је човек у ономе што јесте дефинитивно одређен „плавом крви“, припадношћу националном/етничком, расном или сталешком колективу, имовинским стањем и сл. Сваки је човек, самим тим што је човек, „цар“ света и „икона Божја“. Овај универзализам хришћанске антропологије није досегнут у античкој Грчкој, где је дефиниција „човека“ ипак зависила од припадности одређеном културном или социјалном миљеу.

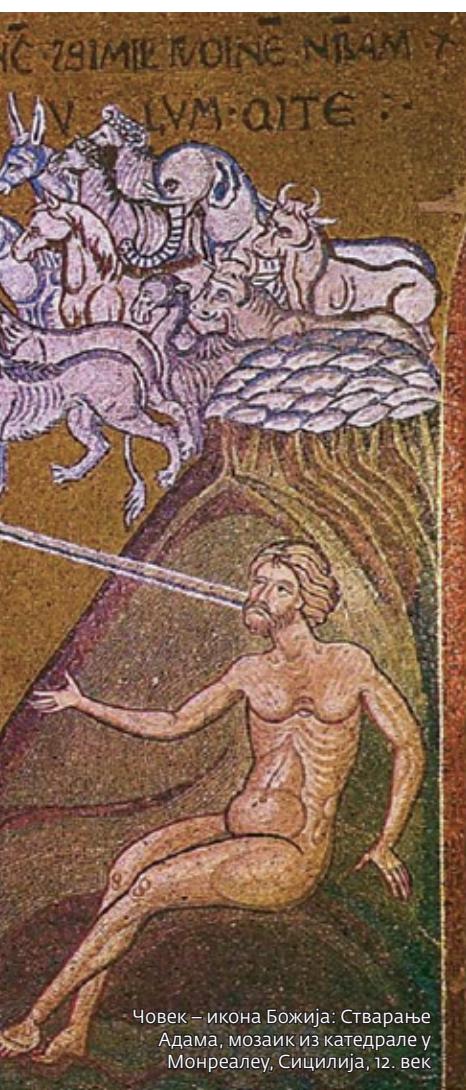
Из овога се већ може наслутити одговор на горе постављено питање о односу хришћанства и демократије. Иако је демократија само један од облика владавине и уређења друштва (која се често упрошћено и суштински нетачно одређује као „владавина народа“ или „диктат већине над мањином“), и као таква не поседује неки есхатолошки и сотириолошки смисао, она свакако представља до сада најбољи од свих историјских видова организовања друштва, који барем у својој основној замисли најбоље балансира интересе појединача и заједнице, достојанство човека и реализацију његових потреба у одређеној времену и на одређеном месту. Стога не постоји ниједан разлог због кога би Хришћанство и демократија у њинију били у несугласицама или у сукобу. Са друге стране, хришћанство је пре свега заинтересовано за спасење човека и света и за есхатолошку димензију постојања, док је уређење једног друштва функционална ствар, којој не треба давати онтолошки или мистички значај (осим, наравно, у смислу односа према животу сваког човека). Хришћанска антропологија може бити потпуно реализована тек у есхатону, и ту реализацију ниједан историјски модел не може заменити, стога само можемо говорити о моделима који су ближи или удаљенији од хришћан-

ског антрополошког максимализма. У том смислу се демократија, барем по својим начелима, испоставља као друштвено-политички модел који је у њинију најближи хришћанској антропологији.

Шта је онда проблем са демократијом данас? Зашто се преиспитује њена вредност и значај?

По мом мишљењу ово је везано за злоупотребе и девијације одређених демократских начела и институција до којих долази у друштвеној практици. Овде је пре свега реч о различитим облицима корупције, где долази до неприродне симбиозе крупног капитала и политичких структура, при чему се поједине демократске процедуре (нпр. законодавне) користе како би се доносили прописи који одговарају одређеним елитама, наносећи штету друштву као таквом. Такође се сучавамо и са проблемима функционисања представничке

Човек – икона Божија: Стварање Адама, мозаик из катедрале у Монреалеу, Сицилија, 12. век

демократије, где и поред формалне могућности да неко постане вршилац највиших државних функција, преко учешћа на слободним и фер изборима, у пракси је неопходно имати и велику финансијску подршку како би се уопште могло ући у скупе кампање. Проблем у неким друштвима представља и девијација представничког система у виду *партизације* или *партизосије*, где политичке партије не врше примарно функцију заштите и промовисања интереса грађана и друштва, у складу са популитиком за коју су добиле подршку на изборима, већ су у некој врсти прећутног споразума о међусобној подршци, што значи да практично одсуствује демократска контрола вршења власти и поред формалног поштовања правила демократске игре.

Велики проблем представља и оно што се често назива „диктатуром крупног капитала“ која је у неким

земљама тако изражена, да креирање политike не врше они који су зато изабрани, већ менаџменти великих компанија који финансирају сме политичке партије.

Компромитовање демократије се не дешава само на унутрашњем плану. Веома често се пароле о ширењу демократије користе у међународним односима као покриће за грубу употребу силе и насиље широких размера, које служи реализацији војних, економских и политичких интереса. Међутим, овде је јасно да никакав развој и ширење демократије нису у игри, и да се појам демократије користи само као згодно пропагандно средство, с обзиром на значај и узвишеност коју би демократија и демократски принципи требало да имају.

(Принципијелни противници демократије, а заговорници одређеног аристократског модела управљања, често износе аргумент да уколико сви имају право гласа у једном друштву, одлуке ће бити прилагођене просечном човеку и неће вући друштво напред. Такође, пошто већина људи није у стању да разуме стварне проблеме и потребе једног друштва, одлуке које доноси маса ће бити лоше не само за мањину већ и за саму ту већину. Алтернатива се при томе тражи у „владавини мањине“, односно оних који су способни да артикулишу праве интересе и да донесу праве одлуке.

Иако ово јесте озбиљан аргумент, он у суштини рационализује *бексјво од слободе*, говорећи како људи нису у стању да изађу на крај са својом слободом и како нису у стању да сами освестре своје циљеве и потребе, због чега им је увек потребан неки *Велики Отац*, на кога ће пренети бреме одлучивања и одговорности. То показује суштински антропопесијанизам. По својој структури, овај аргумент је близак аргументацији Великог Инквизитора у његовом обраћању Христу. Он одбацује слободу као вредност, превиђа везу између одговорности и слободе, као и значај образовања за успешну актуелизацију слободе у друштвеном смислу.)

Да ли сви ови проблеми значе да демократију као такву треба одбацити? Ништа данас чини се није опасније од ове идеје. У суштини, сама идеја да из горе изнетих разло-

га треба укинути демократију јесте парадоксална, с обзиром да је у свим поменутим случајевима управо реч о нападу на демократију и све оно што она представља. Уколико је вода за пиће загађена, то не значи да вода није добра, него оно што ју је загадило и учинило некорисном. Стога би природна реакција требало да буде чишћење воде како би опет постала корисна и вршила своју функцију, а не одбацање воде као такве. Компромитовање демократије не иде на руку онима чија су права и достојанство угрожени *нефункционисањем демократије*. Напротив, нарушување демократије и њено укидање иду на руку управо онима који злоупотребљавају демократију и који нарушају њен изворни смисао остварују веома велику корист, како у материјалном смислу тако и у смислу моћи и утицаја у друштву.

Излаз је dakле у сталној демократизацији друштва, залагању за права и достојанство свих, изградњи и јачању демократских институција, слободе медија, и сл. Само тим путем, чини ми се, могуће је избећи да Орвелова визија не постане стварност како у локалним тако и у глобалним оквирима. За једну овакву друштвену мисију није неопходно бити хришћанин. Међутим, залажући се за вредности које стоје у основи модерне идеје о демократији, и за њихову реализацију у друштву, хришћани сагледавају и једну другу и далекосежнију перспективу. Они у овим вредностима виде одсјај, икону, онога што ће доћи. Делујући у историји и у складу са потребама и ограничењима времена и простора у коме живе, хришћани омогућавају да се истина о свету и човеку јави већ сада, иако не у својој пуноћи. Једна од тих истин јесте да је личност сваког човека највећа вредност и да не постоји циљ који може оправдати њену деструкцију или угрожавање њеног идентитета. Чини се да демократски амбијент једног друштва, уколико је реч о функционалној а не само декларативној демократији, прихвата ову велику хришћанску истину, омогућавајући хришћанима слободу проповедања своје вере и откривања оног непролазног у, да парофразирам Андрића, *пролазним сиварима овоја света*.

Равноапостолни цар као архетип идеалног хришћанског владара

Култ цара Константина Великог у средњовековној Србији

Радован Пилићовић

У српској агиографској књижевности владари из Немањине лозе се често пореде са царем Константином, оснивачем Цариграда и утемељитељем Ромејске царевине.

Значај римског цара Константина Великог (306–337) у историји хришћанске Цркве, његов ауторитет као римског цара који је окончао епоху прогона, био је подстицајан за владајуће и учене људе средњег века. Он је био модел и прототип идеалног хришћanskог владара, покровитеља Цркве, а његов значај и допринос за хришћанску веру исказује се у изразу „равноапостолни“. У пројекцијама, алегоријама и идеологизацијама познијег времена које су имале политички смисао, личност цара Константина се помиње да би се дао легитимитет конкретним политичким радњама и настојањима. У Франачкој држави у VIII и IX веку настаје Константинов *дар* (даровница). Према овом документу цар Константин је напуштајући Рим и одлазећи у нову престоницу – Константинополь, цео запад Царства поверио папи Силвестру коме је дао првенство над епископима Антиохије, Александрије, Јерусалима и Цариграда, али и знаке царског достојанства. Папа Лав IX се позивао на ове податке из Константиновог дара у писму Патријарху Михаилу Кируларију 1054, не би ли доказао своје еклесијолошко преимућство. Познија филолошка и палеографска критика, на почетку епохе хуманизма коју су над *Donatio Constantini* спроводили Никола Кузански (1401–1464), Региналд Пекок (1393–1461) и Лоренцо Вала (1407–1457) показала су да је документ фалсификат и да врви од исконструисаности. Са друге стране, не би требало пренебрегавати чињеницу да су се и писци средњовековне Србије позивали на звучност Константиновог имена, настојећи да историјским путем,

али више извесним интуиционизмом надовежу српску државу и Цркву у макроплан хришћанске цивилизације.

Потомци равноапостолног цара

Учени Константин Философ, који кроз своја дела показује познавање класичне књижевности, паганских прехришћанских писца, независно одакле црпи та знања, да ли из потпуних оригиналa или постојећих антологија које су колале, у свом *Житију десиоша Стефана Лазаревића* међу првима доноси скраћени средњовековни српски родослов, генеалогију Немањине династије. Тако је по њему Немањино порекло следеће: „Велики Конста (Констанције Хлор) роди три сина: Константина, Константија и Консту и кћер Константију, коју велики Константин даде Ликинију за жену, и њему грчки део царства одели, јер слушаше о мучитељском рушењу и чињаше непријатељства. А овај Ликиније беше далматијски господин, родом Србин, и роди од Константије сина Белу-Уроша, а Бела-Урош роди Техомила, а Техомил роди Светога Симеона, а Свети Симеон роди са супружницом три сина: Стефана Првовенчанога краља, и Вукана велико-га кнеза, и Раствка, после нареченога Саву, првога архиепископа српскога“.

Одређујући римског цара из прве половине IV века за претка српског великог жупана и краљева „свих српских и поморских земаља“ учени Константин Философ је свестан да прави велики хронолошки скок од осам столећа, али то правда следећим размишљањем: „И много процвета та лоза, да ли Констан-

тином, да ли и Ликинијем, није чудно. Јер, Исак рече, роди Рагуила, а Рагуил роди Зару, а Зара роди праведнога Јова. Погледај колико цвета одгаји Бог и овде Авраму и Исаку“.

За деспотовог животописца није од пресудног значаја да ли је цар Константин био Немањин праћед у директној линији крвног сродства. Библијско схватање појма „родити“ има и духовну конотацију, наиме Аврам је отац многих, не само по телу, него и по крштењској вери. Такође, родослов Господа Исуса Христа, у Матејевом Јеванђељу показује веће хронолошке одсеке и размаке у реченицама „овој роди овога, а овај овога“. Према томе не ради се искључиво о вези отац-син. У случају „светородне немањићке лозе“ користи се и географска истоветност и предност поднебља: Константин Велики је рођен у Нишу, а тај град је у саставу њихове државе. Равноапостолни цар је образац њиховог државничког рада и програма, они су такође покровитељи Цркве као и њихов славни и велики „земљак“.

Троношки родослов, који спада у најмлађу групу таквих српских извора, писан у истоименом манастиру 1791. године, представља компилацију старијих родослова и летописа, са примесама балканске латинске историографије (Мавро Орбини и Лучић), као и народних традиција, није без књижевних вредности. Он ипак одражава старија генеалошка схватања средњег века: „Пошто су многи изволели да опишују родословље светих царева српских, почећу од Немање, првог цара српског, који води своје порекло (племе) од крви Ликинија мучитеља и Константије,

1. Свети Цар Константин Велики – фреска из Манастира Милешева

2. Свети Цар Константин, фреска – Протат, Света Гора Атонска, око 1290. године

сестре великог Константина, са којом је Ликиније имао два сина, који су са својом мајком, после Ликинијеве смрти од Сирмија, некада славног града, у то време побегли у Захумље, преко Босне, у отаџство свога оца Ликинија...“ Разлог Ликинијевог бекства био је Константинов гнев јер је он био прогонитељ Цркве.

Српским родословима и летописима савремен је и словински фратар и песник Андрија Качић Миошић који покликује:

„Ако ниси знао до сад,
Цар Константин где се роди,
Становито знаћеш од сад,
Да с' у Нишу ово згоди!...
Отац му се Клоро зваше,
Цесар римски племенити,
Од Калвдија излазаше
Такви витез храбренити.
Далматина, Илирика
И римскога јошт цесара
Који бјеше част и дика,
Славног пука срећа стара“...

Литерарна критика је показала да је Константин Философ пишући *Житије десетоћа Стефана Лазаревића* (1430/1431) користио постојећи родослов који је настао, могуће, на двору Немањића. Сви доцнији родослови (Карловачки, Загрепски, Пајсијев, Врхобрезнички, Копорински, Пећки, Студенички, Цетињски и други) имају тему Немањињог порекла од цара Константина. Она продире и даље, улази у текст још млађих летописа XVII и XVIII века. Тако Верковићев *Летојас* каже: „Године 6547 подиже се Немања господин Срба и царствова 42 године. Био је ве-

лики жупан од благочестивог племена и корена, грана, праунук Константије, сестре Константина цара, од племена рацког господства и сродник Августа ћесара, у време чије се родио Господ наш Исус Христос“.

Цар Константин као узор

У српској агиографској књижевности владари из Немањине лозе се често пореде са царем Константином, оснивачем Цариграда и утемељитељем Ромејске царевине. Архиепископ Данило II говорећи о победама краља Милутина сматра да је он „сличан славном Константину“. Фреско-сликарство Милутиновог доба инсистира на овој теми. Портрети цара Константина и царице Јелене у Студеници (Краљевој Цркви) и Старом Нагоричану иду уз портрете српског краљевског пара. Такође, Стефан Првовенчани у свом *Житију Св. Симеона* се моли да Крст буде симбол и средство благословене победе, помажући његовом оцу „као древноме цару Константину“. У *Житију краља Стефана Дечанској* Данило II пише, правећи паралелу актуелног српског краља са Константином Великим јер је „сила крепости Његове од Господа, као и благоверноме цару Константину победа над иноплеменицима ради вере“.

У краљевој задужбини, Манастиру Св. Никола Дабарски, постоји монументална композиција Константинове победе над Максенцијем, коју истраживачи упоредо стављају са краљевом победом на Велбужду 1330. г. Значи да је циклус фресака везаних за Константина (побе-

да и проналазак Часног Крста) имао и политичке алузије. Освојивши већи део византијских поседа, прогласивши се „царем Срба и Грка“, цар Душан, такође, доносећи *Законик*, тражи историјски основ у Константиновој личности и делу. У пропратној повељи каже се: „Бог по својој милости... мене премести од краљевства на православно царство. И све ми даде у руке као и великом Константину цару, земље и све стране и поморја и велике градове царства грчког“.

Тема коју писци родослова и летописица дискретно намећу јесте да успон Немањина династија дугује јаким генима. Како бележи Константин Философ, та лоза је процветала „да ли Константином, да ли и Ликинијем“, свеједно. То отвара размишљање о две струје наслеђа и моралне одговорности. Један им је предак покровитељ Цркве, а други, Ликиније је „мучитељ“, убица мученика Ермиле и Стратоника. Занимљив је и симболизам Ликинијевог имена, оно је изведенено од λύκος, тј. λύκειος, што најизворније значи вук, али може да значи и убица, истребитељ. Подсетимо се само династичких борби код Немањића, али и њиховог покајања и добрих дела. У овом контексту разумљивије су речи Владике Николаја: „Верујем да до осмог века сва рушења, где год да је било зла и силе, рушења, пљачке, убијања, да то нико други није вршио него Срби. Све до деветога века када су се окалемили са Христовом гранчицом, од тога доба дају благородно воће, али не сви. И као што са благородном граном која даје лепо воће расте горко и опоро, тако исто и код нас. Толико да се зна шта је од Христа, а шта без њега“.

Из историје црквеног библиотекарства

Јавне библиотеке у Византији

Бакон мр Ненад Идризовић

Колики је био број библиотека у Византији, не зна се поуздано. Према досадашњим истраживањима на пољу византијске културе, науке, философије и књижевности, утврђено је да њихов број није био мали.

Сведоци смо да се у последњих неколико деценија појачало интересовање за проучавање библиотека у Византији. Овом проблематиком су се углавном бавили научници са класичним образовањем, који су аналогном и компаративном методом проучавања грчких извора (а у појединим случајевима и латинских) о античким и средњовековним библиотекама, покушали да приближно дају слику поједињих византијских библиотека (од оснивања Византијског царства 330. године до његове пропasti 1453. године). Њихови претходници су при састављању приручника за општу историју библиотека, због оскудних података а и због недовољног познавања извора, после описа античких библиотека, прелазили на описивање средњовековних библиотека на Западу и на тај начин остављали празнину, коју је требало попунити подацима о византијским библиотекама. Важно је да напоменемо велики значај ових библиотека, јер су оне сачувале не процењиво класично (философско, научно и књижевно) наслеђе.

Колики је био број библиотека у Византији, не зна се поуздано. Према досадашњим истраживањима на пољу византијске културе, науке, философије и књижевности, утврђено је да њихов број није био мали. Упоредо са оснивањем универзитета, академија и разних других приватних школа, оснивају се и библиотеке у свим глав-

ним градовима Византијског царства. Како се хришћанска књижевност развијала, тако је библиотека постала неопходан део црквене организације, што је проузроковало правило да скоро свака црквена општина има своју библиотеку. Због преписивања и ширења хришћанске књижевности међу широм хришћанском читалачком публиком, почеле су да се оснивају библиотеке и скрипторијуми при сваком већем манастиру. Византијски цареви су по угледу на римске цареве, у својим дворовима и палатама формирали веће или мање библиотеке. Нека сведочанства из историјских извора нас обавештавају да је било византијских царева који су се, поред свакодневних државних обавеза, занимали за науку и књижевност чиме се додатно потврђују претпоставке о постојању богатих библиотека у царским дворовима и палатама. По угледу на Константина Великог, нема сумње да су и каснији византијски цареви (Констанције, Јулијан, Теодосије II и др.), у току своје владавине, поред подизања и обнављања јавних грађевина, оснивали и библиотеке. Било је наравно и оних који су уништавали већ постојеће библиотечке фондове. На пример, цар Флавије Фока (6. в. – 610. г.) је немилосрдно прогањао све што је било у вези са ширењем просвете и културе (школе и библиотеке). Та-кође, легенда из 726. године говори о цару Лаву III Исавријанцу (685–741) и његовој наредби да се спали велики

број кодекса из библиотеке Цариградског универзитета.

Карактеристика јавних библиотека

Свако оснивање универзитета, академија или приватних школа, условљавало је и формирање библиотека, без којих (у овим установама) није могла да се реализује редовна настава и научно-истраживачки рад. Ове библиотеке у погледу своје организације не могу да се упореде са данашњим јавним библиотекама, јер се у њима није вршило позајмљивање књижног фонда (кодекса). Ипак, ове библиотеке су имале јавно-истраживачки карактер, због тога што њихов библиотечки фонд нису користили само истраживачи из ових установа, него и истраживачи из других крајева Византије и других земаља.

Кратак преглед јавних библиотека

Пре оснивања првог универзитета у Цариграду (425. год.), постојале су библиотеке при Константиновој и Констанцијевој Високој школи, као и библиотеке у осталим византијским културним и научним центрима, при високим школама у Александрији, Антиохији, Бејруту, Ефесу, Гази, Јерусалиму и Кесарији Палестинској.

Веома значајна и богата била је библиотека при Патријаршијској ака-

1. Свети Кирило Словенски, један од цариградских библиотекара

2. Краљ Милутин, фреска из Студенице (Краљева црква, 14. век)

демији у Цариграду, која је успостављена за потребе образовања теолога. Не зна се тачно датум оснивања Патријаршијске академије. Према последњем истраживачком подухвату Ханса-Георг Бека, постојање ове академије не може се документовати за период пре IX века. Ова библиотека представљала је драгоцену ризницу многоbroјних теолошких списа и других дела хришћанских аутора. Њен библиотечки фонд није заостајао ни за једном универзитетском библиотеком у Византији. По неким истраживањима ова библиотека била је смештена при Цркви Свете Софије, у којој је једно време радио као библиотекар Свети Кирило Словенски.

У Магнаурској палати у Цариграду, основана је 850. године библиотека при Високој школи цезара Варде. О њој нема пуно података, може само да се претпостави, на основу историјских извора, да је у овој школи владао изразито грчки дух и да се библиотечки фонд састојао већином од класичних писаца.

По отварању Правног и Философског факултета 1045. године, Цариградски универзитет добио је још већи и шири делокруг рада. Формиране су библиотеке за ова два смера, чији се фонд састојао од многоbroјних дела из правних и философских наука. У овом периоду први пут се у државним институцијама појављује званична служба библиотекара (βιβλιοφύλαξ – *custos librorum*).

Када је Михаило VIII Палеолог 1261. године повратио Цариград, који су заузели крсташи, основао је библиотеку у једном крилу палате Влахерне. Ова библиотека је постојала све до пропасти Византijског царства. Остаје недоволјно да ли се ова библиотека може сврстати у ред јавних библиотека или је она била царска библиотека (која је била специјалног, затвореног типа).

После 1261. године у Цариграду, главни универзитетски центри постали су манастири са одлично опремљеним библиотекама. Један такав универзитет са библиотеком, функционисао је у Манастиру Христа Акампоса (Недокучивог). За ректора је постављен Георгије Акрополитис, кога је 1274. године наследио Григорије Кипарски (потоњи цариградски патријарх од 1283–1289). Последњу деценију XIII века ректор је био Максим Планудис. Квалитет овог универзитета није зависио само од изврсно опремљене библиотеке, него и од броја студента, одличних предавача, преписивача и књигољубаца. Георгије Акрополитис, Максим Планудис и посебно Григорије Кипарски, били су познати по својим драгоценим колекцијама књига. У својој љубави према књигама нису билу усамљени. Имали су велики број разноврсних пријатеља који су показивали велико интересовање за књиге, као што су: цар Андроник II, Јован Гликис, Јован Факрасис, Никифор Хумнос и др. Позната су нам још два оваква универзитета у склопу манастира. То су Манастир Христа Хо-

ра (Христа у пољу) и Манастир Светог Јована Претече (Петра).

Скоро свака приватна школа у Цариграду имала је своју библиотеку. На пример Митрополит евхантиски Јован Мавропа је око 1028. године отворио школу у Цариграду не тражећи никакве субвенције од државе.

Краљ добротвор

Понекад су страни владари доносили на дар мале или драгоцене библиотеке. Једну такву библиотеку донео је у Цариград српски краљ Стефан Урош II Милутин, приликом подизања болнице (Краљева болница) у склопу Манастира Св. Јована Претече (Петра), у близини царске палате Влахерне. Међу поклоњеним књигама налазило се Диоскуридово (око 40–90 године после Христа) дело *Περὶ ὑλῆς ἰατρικής* (Познавање лекова) у латинском препису. Ова латинска верзија (*De Materia Medica*) написана је око 512. године за Аницију Јулијану (ћерку римског цара Олибрија). Данас се овај рукопис налази у Аустријској националној библиотеци (*Codex Vindobonensis Medicus Graecus 1*). Уз манастир основан је универзитет (Католикон Музеон) са библиотеком. Мало се зна о овој образовној установи, осим да су у њој предавали Георгије Хрисококис, Јован Хортазменос, Мануел Хрисолорас, Патријарх Генадије II Схоларис (ректор од 1425–1448. год.), Јован Аргиропулос и Михаило Апостолис.

И Вожду годи празна прича

Живорад Јанковић

Познато је да су мало где у трагању за жртвом Турци „промашили“. А управо се то десило при покушају да убију Црног Ђорђа.

Кад је у питању сеча кнезова, која претходи избијању буне, сва пажња се усмерава на погубљења водећих људи и ван интересовања остаје понашање народа, и чему ће неку недељу касније говорити сами устанци у својој тужби руском изасланику Италијском: „Поплашишмо се, остависмо куће и огњишта, стоку: овце и волове и побегосмо у дубраве и у шуме... у зимње време кад велики број жена и деце наше помре које од студени под ведрим небом, а које од глади“.

Разне верзије о нападу, па и нападима на Вожда нису много близке са логиком. По некима од њих он је на „нишану“ и кроз целу 1803. кад је било неколико покушаја. Из тога је већ произлазио његов посебан углед.

Због неког сукоба Ђорђе је о Цветима 1803. наводно доспео у турски затвор одакле се ишчупао залагањем угледних људи из околине који су гарантовали за њега и уз то је морао да плати око четрнаест дуката, што је за оне прилике чинило мало богатство. Потом кад је дошла главна сеча Вожд је опет, али сада међу последњима, на удару, док је пре тога побијена маса људи скоро безопасних. Познато је да су мало где у трагању за жртвом Турци „промашили“: А управо се то десило при покушају да убију Црног Ђорђа. По једнима нису га нашли, по другима он је успео да пружи отпор и побегне.

„Знали Турци свакога у главу,
Који год је у фрајкору био
И претили ће којима мучке..“

Сећање учесника годинама касније се накнадно обликује – и то, што је посебно значајно – под утицајем касније настале фаме. Вредност Јокићевог казивања је у

томе што оно не иде „низводно“ и не користи општу причу са препознатљивим и жељеним мотивима, већ се својим садржајем потпуно издваја.

На селу је добро познато шта значи „састављање стоке“ између два домаћинства о коме само Јокић говори. „Петре ово више овако не може бити; ја морам или се куд уклонити или погинути, него ти помешај моју стоку с твојом па чувај. Тополци знају да ја немам деце да ми је чувају, па ће рећи да сам вама платио да је ви чувате, а ја ћу да идем у Ресаву, село Ресавицу, неком мом пријатељу Марку. Ако погинем, тамо ме тражите, ако л' останем жив, ја ћу доћи на оно што смо у Орашу рекли“. Сведочење Јокића одаје миље сеоског живота и пословања, није из области опште приче и не потхрањује машту. Стога нема разлога да се одбаци.

Остало два тополска казивача (Јанићије Димитријевић – Ђурић и Гаја Воденичаревић Пантелић) нису у томе тако изричити. У њиховом казивању Црни Ђорђе се једноставно „губи“. Не говоре о њему, али не спомињу ни неки покушај убиства у време сече. Значајно је што нико, па ни Вишњићева песма,

не говори о удару на Станоја Главаша, који је дотада био највише „изложен“ – и као хајдук, али и као сарадник дахија. Што би онда Вожд био угрожен кад је по свим сведочењима он тада потпуно у сенци Главаша. То је „тест“ провере веродостојности извора.

Потпуно на супротној страни налази се песма Филипа Вишњића, а по њему и Симе Милутиновић својим казивањима о чобанима и њиховом сукобу са Турсцима. Сцени је посвећена скоро шестина обимне Вишњићеве песме. Наспрам групе која је кренула на Црног Ђорђа и која се састоји од дванаест Турака стоји

исто толико Ђорђевих момака. За песму је важнија „равнотежа“ односа снага, ради већег ефекта, него објективно сликање догађаја.

„Земљи паде пущци огањ даде
Пуче пушка остат пуста неће
Ђе је гдед'о Ђорђе погодио
Мртав паде Узун са кулаша
Кад то виде дванаест чобана
На мах пуче дванаест пушака
Мртви паде онде шест Турака..“

Особеност будућег Вожда и овде долази до изражaja: „Ђе је глед'о Ђорђе погодио“. Од дванаест његових момака погађа тек сваки други. Тако би се могло рећи да је песма на неким местима иако није у слози са чињеницама ближе логици од сведочења неких конкретних особа.

Према „средњем“ решењу Вожд се склања и само привремено навраћа кући и тако се десило да се нађе у дому у право време доласка Турака. Потом он на „змајевит“ начин успева да се одбрани.

Живот се очигледно одвија на два нивоа. Људи укључени током 1803. у припрему буне за пролеће 1804. склањају се из разлога опрезности, страха од издаје независно од турских намера. Остали, који у те припреме нису укључени, не виде разлоге за скривање, живе уобичајено и не очекују „изненађења“, стога постају лак „плен“. Црни Ђорђе је спадао у прву групу.

Нико од поменутих на Аранђеловданском скупу у јесен 1803. године који представља језгро припрема за устанак није страдао у сечи. Према Петру Јокићу ту су поред Ђорђа и проте Атанасија Антонијевића били и Стефан Филиповић из Јагњила, кнез Ђука од Јагњила, Вићентије из Кораћице, Матија Карато-

шић из Копљара, Јован Крстовић из Буковика. То би значило да је овај скуп за Турке остао непознат, што не чуди када се имају на уму мере предосторжности које су предузете. Окупљање се дешава у оквиру свадбе, у кући Стефана Томића из Орашца. Ни сами сватови, тада не знају каква значајна одлука се о целом народу, па и о њима доноси само неколико стотина метара далеко од њих. „Када почеше сватови играти, онда Прота устаде из софре као бајаги да стар не може више да седи... То учинише исто и они други, јер су се тако договорили били“. И повратак са договора на весеље тече скоро неприметно: „Један по један, као што су и дошли изађе из потока те горе опет у софру. Ту опет се почело веселити и богме и играти ...“

Договор је потврђен заклетвом и „запећачен“ речима клетве која је на присутне морала деловати застрашујуће: „Ко издао, издало га тело, пожелио а ни не мого поћи; нити му се старо ни младо у кући јављало...“

Део уобичајене фаме о Црном Ђорђу чини и прича о његовом трговању, нема података да се бавио трговином, па ни да је имао смисла за тај посао.

По среди су извесне законитости из начина размишљања. Каснији углед неке личности по правилу „ретроактивности“ се преноси и на раније време кад тог угледа није било. Од савременика и сведока устанка само је прата Матија вешт да прикаже постепено стицање утицаја и смене водећих људи.

Изгледа да је у стварању повољније слике о улози у данима пред устанак извесну улогу имао и сам Вожд. И њему се допадало да се прича како су покушали да га убију, а он се успешно извучако, него да се говори како се успешно скривао, а тек онда се „накнадно“ укључио, и потом доспео на чело отпора.

Прича о једноставној стварности у којој се главни јунак успешно крије, за околину није била привлачна. Тражило се више занимљивог и узбудљивог и тад је машта позвана у помоћ. Такво понашање касније се нашло на услуги и певачу. Уобличио је само оно што је већ „удешено“ стигло до њега. Потом су слушаоци, и аутори, постали „таоци“ песме, задовољни оним што им она нуди. Они који би се кренули у трагање за конкретним налазили су „хаос“ разних причања, па су се и сами радије враћали песми и ослањали се на њу, него што би се одлучили на трагање за честицама чињеничног стања.

Пре више од сто година најбољи познавалац личности Црног Ђорђа, Миленко Вукићевић, успео је да нађе трагове његовог склоништа. „Место где је постојало трло било је обрасло тако густом шумом да се ни дим није могао видети када се ватра наложи. Само трло било је укопано у земљу више од раста човечијег.... У тој колиби или трлу проводио је Ђорђе време кад се склањао од своје куће или кад му је долазио Станоје Главаш. Стога је њега било теже наћи код куће, а још теже изненадити га“.

Колико је скривање будућег Вожда било успешно говори и чињеница да га близки познаник и потом лични секретар Јанићије Димитријевић налази тек после дужег трагања: „Ја дознавши од првог пријатеља и јатака Ђорђевог да је отишао ка другом пријатељу свом у Буковик, поитам... но и тамо га не нађем ... поитам у Даросаву и тамо не нађем ... нађем Ђорђа у Копљари са шест друга на вечери код Каратошића...“

И Петар Јокић иако толико близак и тако рећи ортак у животу Ђорђевог до мајинства зна само и онолико колико му се „открије“. Да је Ђорђе са Главашем ту, у селу, у „Милосављевој подрумини“. Јокић сазнаје од Ђорђеве жене Јелене. Мере опреза су такве да је мало прилике да их неко види и жив остане. Ни срдачан сусрет Ђорђа и Јокића хајдуку Главашу није доволно убедљив. За сваки случај сигура се грозном претњом: „Ако ти мене издаш и потера ме заокупи, па ако ја утекнем да знаш да ћу те живи испећи“. Као мера опреза може се сматрати и то да, раније током протеклих месеци, никад два тополска казивача нису заједно са Вождом, већ само по један.

Фама о тобожња три напада на Црног Ђорђа настаје у самом почетку и шире се врло брзо, тако да стиже до Срема, где је бележи земунски књиговезац Гаврило Ковачевић већ у јесен 1804. године. „На Ђорђа су три пута Турци долазили: један крат њих седам дошло је и онда је Ђорђе два убио и једног ранио а после је побегао у шуму“.

Из 1805. године потиче следећа вест о нападу. О томе говори сам Вожд при сусрету са Божом Грујовићем, каснијим секретаром Совјета. Очигледно да му је она одговарала и уклапала се у план о градњи владарског угледа, а потом и наследног владања. „На вечери овога дана господар Ђорђе лепо нас угости, из уста њега слушах начало востанија Сербов: пришавши к њему Турци да га секу као и друге, он их растера, побегне, сазове

Петар Јокић

Станоја. И први дан њи четворица била су, трећи дан девет, у седми дан триста, а десети дан 2000 скупила се говорећи: „Ако нам је по самом гинути, нека у гомили гинемо“. Ову причу потом прима песма, а она је повољна за Вожда.

Детаљи приче о удару на Црног Ђорђа се разликују и делом се односе и на збивања из претходне, 1803. године, чија улога и значај у припреми устанка тек има да се испита.

Касније у Срему ова прича добија нове облике. „Један од најутледнијих становника овога села скренује на себе особиту пажњу... одлучи се да се одупре јаничарском насиљу па или да свој живот спаси или да га што скупље замени... јурне међу јаничаре разбојнике који су му куђу већ били опколили... прокрче пут и срећно стигне у оближњу шуму“. Текст је објављен већ 1808. кад Вишњићева песма можда још није ни била спевана.

Четрнаест година касније биће објављен текст Ернеста Гедеона Маретића – человека задуженог за обавештајну службу у пограничној зони. То је верзија слична овој из 1808. по којој су Турци дошли под изговором прикупљања пореза, а Црни Ђорђе их спремно дочекао и потом побегао: „Црни Ђорђе обавештен раније о правој намери њиховој наоружа своје момке, нападне на Турке чим се појави, већину побије и побегне свом пријатељу харамбashi Станоју Главашу у гору“.

На ово се надовезује неколико година млађе сведочење Симе Милутиновића Сарајлије по коме је Ђорђе затечен код куће успео да се неприметно склони:

„Полагано недогледан умаче
Те к обору међ чобане своје
Неколика уздигао чврста
Околио кућу и градину.“

– наставак у следећем броју –

Крштење после осамнаест година

Прошло је осамнаест година од како су моје тамне очи угледале белину дана, једног обичног међу толикима.

Године су се низале, али ја нисам могла да нађем себе. Пошла сам у школу, била одличан ученик, али то за мене није било доволно. Осећала сам да моја душа чезне за нечим што је узвишене.

Била сам још ученица основне школе када ми је моја бака причала о апостолима, о Св. Сави, о хришћанима, о хришћанској вери. Тада сам схватила да сам пронашла оно „нешто“ за чим је чезнула моја душа иако је то за мене било скоро недокучиво и сасвим непознато. Слушала сам бакине приче и упијала сваку њену реч. Осећала сам, да се цела предам томе свету. Тада је дошло оно чега сам се највише плашила, одвојили су ме од моје баке и тиме потопили све моје наде. Али у мене је остала жеља и воља да упознам хришћанство и да једнога дана постанем члан Цркве.

После осам година ја сам била поново код моје баке. Поново сам слушала лепе речи из Историје хришћанске вере, дивила се Христу и Његовим ученицима. Надала сам се и само надала да ћу и ја једнога дана и ја осетити величину хришћанске вере, да ћу наћи себе међу својом браћом – браћом хришћанима, да ћу наћи смисао живота са свим позитивним што оно доноси.

Једнога дана почела сам да долазим на часове Веро-науке. Сазнање се ширило, али још увек ни приближно моје жеље нису биле испуњене. Пре почетка поста учитељ нам је казао да се сви морамо причестити. Говорио нам је зато о посту и припремању за св. причешће, казао је да право на ову свету тајну имају само чланови Цркве Христове тј. они који су крштени у Цркви. Помислила сам: ја нисам, осамнаест година а још нисам крштена. Обратила сам се вероучитељу који ми је казао шта је све потребно за ову св. тајну.

Сунце је блистало својом благом светлошћу. Било је то обично поподне можда за хиљаде и хиљаде неверника баш сасвим обично. За оне хиљаде који нису осетили своје блаженство хришћанске вере. Који су је тако грубо одбацвали не схватајући и не осећајући сву њену величину и лепоту. За мене то није било обично поподне. Било је то за мене једно од највећих поподнева у моме животу. Стално сам мислила да ћу данас постати хришћанка. Бићу права хришћанка. Могући ћу да се причестим као и остale моје колегинице које посещују часове веро-науке.

Улазим у цркву. У малој просторији, врло уредној и чистој продуховљени лик свештеника у црној мантиji, вода и иконе на зидовима. Кум је поред мене.

Осећам се изгубљена, као да се цела предајем неком. Свештеник ме пита: „Одричеш ли се сатане?“ Одговарам: „Одричем се!“ А затим: „Сједињујеш ли се са Христом?“ и одговор: „Сједињујем!“ И на крају: „Сјединила сам се и верујем му као Богу.“

Тада су ми се очи замаглиле и ја сам само слушала свештеникове речи. Никада речи нису у стању да опишу благодети душе која прилази Христу. Речи су и сувише шкрте највише мале да кажу шта сам све тада осећала и колико је моја душа била радосна. Затресла сам се целим телом и сузе су оквасиле моје лице. Крштење је завршено а ја сам још увек плакала. То је био плач радости, то су биле сузе радоснице. Тада сам осетила да ми је мало лакше. Пришла сам свећњаку и запалила свећу за своје здравље. Осетила сам да сам ближа Богу.

Изашла сам из Цркве, а у мојим ушима су још увек одозвањале речи: „Одричеш ли се сатане?“ Увек сам тих одговарала: „Одричем се и присаједињујем се Христу и верујем му као Богу и Сину Божијем.“

Зато, браћо, будите добри хришћани, добри верници своје Цркве, јер ћете тада бити ближи Богу.

Срем. Карловци, 9 III 68.

Ушешна средњошколка

Православље – новине Српске Патријаршије, година II, број 26, Београд, 11 април 1968. године, страница 8.

Антон Павлович Чехов

Архијереј – изабране хришћанске приче

Приредио Никола Дробњаковић,
Бернар, Београд – Стари Бановци
2011, 211 стр.

ISBN 978-86-87993-38-9

Поодавно влада једна озбиљна предрасуда када се говори о личности, односно процењује стваралаштво славног руског писца – Антона Павловича Чехова. Наиме, на питање да ли је Чехов био (тј. да ли се изјашњавао као) хришћанин, обично се негативно одговарало. Убрзо након пишчеве смрти (1904. године), чак и пре (страхо)владе Совјета (а у њено доба поготову), у круговима књижевних критичара и оних који су се тако представљали преовладавало је мишљење да Антон Павлович није „верујући човек“, тачније, није уопште хришћанин, што се, наводно, да за-
клучити из његових списка. Речена оцена „одржавана је у животу“ тенденциозним интерпретацијама његових писаних дела од стране идеолошки острашћених теоретичара књижевности и критичара, а такође и публиковањем пишчевих списа, тако што би се игнорисали они текстови који могу оспорити закључке партијских интерпретатора или су, што је било још ефикасније, веште руке цензора „чи-стиле“ текстове од свих „примеса“ хришћанства. Уз то, његове изјаве о религиозности или хришћанству вешто су вађене из контекста, а њихов смисао с предумишљајем погрешно излаган.

У годинама када је „челична за-веса“ била спуштена, тек по који тумач Чехова, и то по правилу припадник руске емиграције или неко ко не припада руском говорном подручју и живи ван територије СС-СР-а, доследно излаже његово стваралаштво и износи прецизне и потпуне податке из његове биографије. Када је „завеса“ пала, светлост је

обасјала и књиге Антона Павловича; данас је његов „религиозни профил“ исцртан далеко верније оригиналу. Међутим, у „српским земљама“ се ствари, као по неком проклетом правилу, много спорије одвијају, па је тако Чеховљев црно-бели портрет колорисан тек од стране Николе Дробњаковића, који је прошле године (2011) приредио антологију Чеховљевих хришћанских прича – *Архијереј*.

Књига садржи предговор, шеснаест прича, и на крају текст Лава Николајевича Толстоја о значајној Чеховљевој причи *Душица*. У предговору (који носи наслов *Чехов и религија*) се у кратким и ефектним потезима обара теза да је Чехов био или атеистички настројен или, у најбољем случају, равнодушан према питањима вере. То исто не-побитно доказује и централни део књиге кога чине Чеховљеве приче, у којима је, начелно говорећи, писац са позиције јеванђелског светона-зора проблематизовао важне егзистенцијалне теме.

Михајло Пантић, наш познати књижевни критичар, писац и професор Универзитета, тачно је приметио да је „У Чеховљевим кратким причама човек модерних времена приказан у целој скали својих мисли и осећања, среће, бола и трагике, сагласја и неспоразума са собом, са другима и са светом. Чеховљеви јунаци изговарају реченице које готово свако од нас, његових данашњих читалаца, носи у себи:

у томе је трајна актуелност великог писца.“ Додајмо да та *трајносћ* лежи и у вредностима за која се Чехов залагао, односно које је при/о/ поведао; а збирка прича *Архијереј* недвосмислено показује да је аксиологија Антона Павловича у својој бити хришћанска.

Блајоје Пантелић

Зоран Ранковић

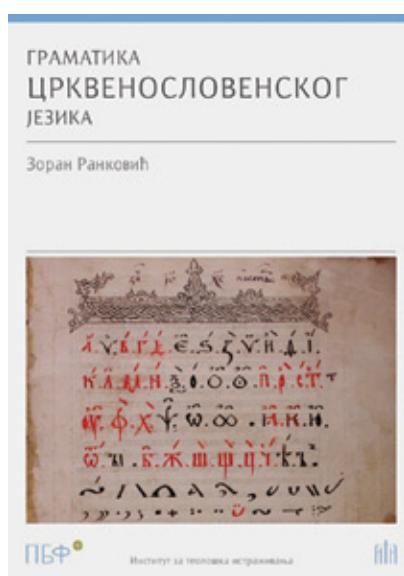
Граматика црквенословенског језика

Београд: Православни богословски факултет – Институт за теолошка истраживања, 2011, 144 стр.

ISBN 978-86-7405-109-2

Ово дело спада у ред литературе намењене високошколској настави црквенословенског језика на теолошким студијама, али може наћи примену и у реализацији наставе тога језика у другим образовним профилима (филолошке, историјске, студије ликовних и музичких уметности). Реч је о уџбенику који нуди модерно структурисане лингвистичке и методичке садржаје примерене циљевима, задацима и планираним исходима наставе у теолошком образовном профилу. Такође, уџбеник може наћи примену и у самосталном учењу црквенословенског језика, независно од организоване и институционалне наставе, као и у настави у богословијама и другим средњим школама (филолошке гимназије, православне гимназије, музичке школе), тако да је реално претпоставити да би имао широк потенцијални круг корисника.

У домаћој уџбеничкој литератури наслова из области црквенословенистике саобрежених потребама студената теологије до сада није било. Црквенословенистичка уџбеничка продукција у нашој земљи,

уопште узев, била је веома оскудна, са приметним заостајањем у конструкцијским решењима и организационим принципима излагања градива у односу на уџбенике других архаичних и савремених језика. Ово је било утолико израженије, уколико се узме у обзир чињеница да је од средине 90-их година XX века постигнут велики помак у правцу модернизације уџбеничке литературе за наставу црквенословенског језика, пре свега на руском језичком подручју.

Др Зоран Ранковић, поседујући одличан увид у остварења која представљају модернији методички приступ настави црквенословенског језика у страним срединама (руској, бугарској, америчкој), понудио је остварење пионирско по више параметара: а) профилна оријентисаност ка студијама теологије, б) оријентисаност на српско

језичко подручје, в) новина и актуелност методолошког приступа (у питању је уџбеник доследно реализован у духу когнитивне парадигме наставе, али са снажно израженом практичном усмереношћу).

Приступ на коме се базира излагање материје је когнитивни, а карактеристично обележје ауторске методологије је и инсистирање на активном приступу настави и учењу, по којој се језик усваја кроз операције са језичким јединицама разних нивоа, при чему се уџбеник конципира тако да се студент поставља у позицију не само реципијента, него и некога ко открива језичке законитости путем операција са језичким материјалом срачунатих на формирање навика и уметања у продукцији и рецепцији. Такође бисмо нагласили изразиту професионалну актуелност свих уџбеничких материјала, њихову функционалност не само са становишта достизања циљева студијског програма, него и остваривања реалних и потенцијалних спознајних потреба студената. Мотивациони потенцијали уџбеника су такви да са сигурношћу можемо тврдити да се по његовим материјалима може изводити висококвалитетна настава и успешно организовати самостални рад студената (њихова аутоконтрола, аутокорекција и аутоевалуација), који и јесте квинтесенција универзитетског образовања као организованог и вођеног самообразовања.

У целини посматрано, уџбеник др Зорана Ранковића *Граматика црквенословенског језика* представља веома вредно остварење чија су

концепција, композиција, структура, садржаји и функционални потенцијали потпуно саобрађени намени и усклађени са актуелним тенденцијама у лингводидактици, лингвистичкој славистици, високошколској дидактици и теорији уџбеника. По многим параметрима (научна вредност и практична применљивост одабраног методичког приступа, актуелност и применистичност садржаја, типологија текстова и вежбања, аутентичност и репрезентативност одабраних материјала) овај уџбеник може се сматрати методолошким узором за креирање других уџбеника и приручника црквенословенског језика у нашој средини.

Ксенија Кончаревић

**Презвитељ
Никола Лудовикос**

Евхаристијска онтологија

**Евхаристијски темељи бића, као настајања у заједници, у есхатолошкој онтологији
Светог Максима Исповедника**

Превод са грчког језика Михаела Јагер; Мартирија, Београд – Карловац 2011, 298 стр.

ISBN 978-86-87909-09-0

Горњокарловачка Епархија наставља са превођењем и издавањем изврсних богословских књига. Мислимо да је књига Николе Лудовикоса дужо очекивана на српском језику од ширег круга људи који се интересују и баве богословљем. Управо нам ово и наглашава о. Никола говорећи у уводу да циљ његове дисертације није академско богословље, него покушај да помогне читању Св. Максима Исповедника (стр. 25). Заиста, читајући књигу, увиђамо да нас Лудовикос води ка величанственој дубини и висини богословља Св. Максима.

Нова књига у издању ОТАЧНИКА

Александар Шмеман

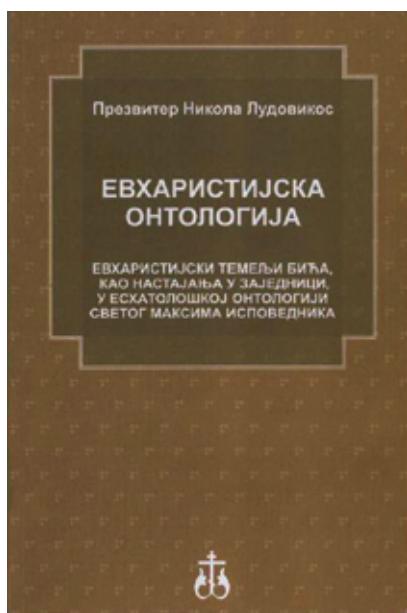
Евхаристијско богословље

Београд 2011, 224 стр.

Зборник садржи једанаест ауторских огледа, као и обимну студију на тему евхаристијске теологије оца Александра.

Књигу по сајамској ценi можете поручити на тел. 0112447860; моб. 0668887654 или e-mail: otacnik@gmail.com

логос који одражава велики Логос. Ово је тријумф потпуне заједнице са Богом која је брак створеног са Нествореним.

Ипак, логоси бића имају кохезивну улогу. Они нас, као изрази љубеће воље Божије, воде ка заједници бића (треће поглавље), тј. ка Христу који нам Себе нуди кроз сједињени свет. Христос као Логос јесте мистагог овог возглављења кроз человека који треба да уједини све поделе у бићу кроз љубав. Ово недвосмислено изражава евхаристију као „крај, есхатон, пројављење Царства Љубави Божије у Христу“ (стр. 196). Аскетизам је, по Лудовикосу, надахнут љубављу која није ништа друго до евхаристија. Та се љубав јавља као „молитва за свет“.

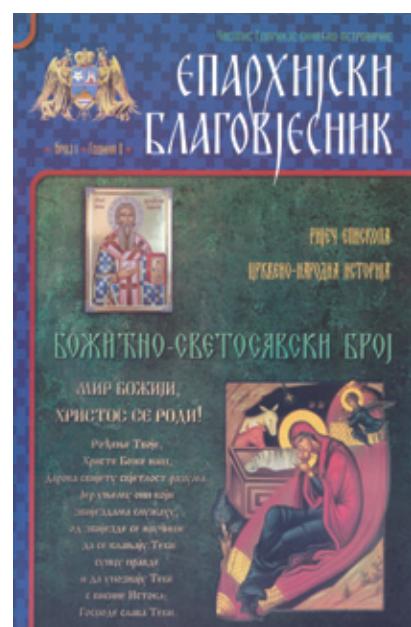
Поред тога, аутор наводи да је његов рад израз свести да богословље може да пружи чврст темељ савременој философији која се нашла у безизлазу. Тако Лудовикос почиње свој рад поглављем о евхаристијологији Св. Максима Исповедника, где нам указује на средишње место евхаристије у хришћанској онтолођији. Евхаристија бива сажимање икономије Божије која почиње стварањем, а свој смисао има у личном прожимању Бога и творевине у Христу као самоделатељу тог тајниства. Учешће у евхаристији није последњи стадијум духовног живота, већ је сваки стадијум пројект синергијом Бога и человека. То нас одводи ка евхаристијском тумачењу и утемељењу Максимових логоса бића.

У другом поглављу, о. Никола нам разоткрива, користећи се речима Св. Максима, учење о логосизму који су „неизрецива и натприродна божанска ватра присутна у суштини бића“ (стр. 85), те су као такви динамични, вольни, лични предлози бићима који воде ка есхатолошкој пуноћи „осмог дана“ (стр. 142). Кроз логосе се Бог налази скривен у егзистенцијалној дубини бића (види стр. 106-107). Човек овде није статични посматрач, јер се логоси егзистенцијално пројављују као сile душе које се подвигом рационализују. На овај начин људски ум постаје мали

Проповедши нас кроз основе максимовске евхаристијске онтолођије, о. Никола у IV и V поглављу пише о Максимовом богословљу кретања које се показује као настајање бића, где се цела творевина кроз человека вольно и љубавно предаје Богу у екстази која постаје слободно заједничарење са Богом (стр. 239). По речима Лудовикоса, Св. Максим у ово настајање смета читаву творевину „која се рекапитулира у Личности Христовој као други начин постојања“ (стр. 240). На крају, аутор закључује да је евхаристијска заједница израз истинског постојања које се даје у историји човеку кроз лично учешће у кенотичкој љубави Христовој. Зато нам и каже да „св. евхаристија уводи заједницу као евхаристијску љубав у онтолођију“ (стр. 261).

Читајући ову књигу, свакако ћемо осетити Максимово убеђење да је Бог активно присутан у својој творевини, да је прожима својом љубављу, и зове у јединство живота – евхаристију. Такође ћемо запазити танану нит предања Духа која сеже до наших дана, па ћемо препоруку за читање ове књиге завршити речима Св. Силуана: „Господ је смирен и љуби своје саздање, а тамо где влада Господњи Дух, тамо ће сигурно бити и смиrena љубав према непријатељима и молитва за свет“.

Владимир Пекић

Епархијски благовјесник – часопис Епархије бихаћко-петровачке

Година 1, број 1, 2012. г.

Издавачка делатност Епархије бихаћко-петровачке наставила је узлазном путањом, доказавши се овога пута на пољу периодике. Наиме, након обнове ратом разорених подручја, великог броја храмова и парохијских домова и норамализовања црквеног живота, стекли су се услови за покретање часописа Епархије. Лист који доноси богословске прилоге, хронику црквено-народног живота и чланке из историје и књижевности носи наслов *Епархијски благовјесник*. Редакцијске послове обављају свештенерици и свештеномонаси Епархије, а планира се да лист излази четири пута годишње (у јануару, априлу, јулу и октобру). Први број у укусној опреми и низом занимљивих прилога право је освештење за нашу културну јавност, и за очекивати је да *Епархијски благовјесник* изврши своју намену да буде сведочанство времена у коме живимо и мисионарско средство Српске Православне Цркве у Босанској Крајини.

Обрад Учанин

КРОЗ ХРИШЋАНСКИ СВЕТ

Маријана Петровић

ИТАЛИЈА

Дантеово дело обилује дискриминацијом?

Чувено дело Дантеа Алигијерија, *Божанствена комедија*, ових дана било је у жижија јавности италијанских медија. Организација „Gherush 92“, која сарађује са Уједињеним нацијама у области људских права и дискриминације, обратила се јавности износећи став да је *Божанствена комедија* дело пуно расистичких, хомофобичних, антисемитских и антиисламских коментара и да га због тога треба избацити из школског програма у италијанским школама. Председница ове организације, Валентина Серени, наводи да ова организација „не заговара цензурисање књига нити њихово спаљивање“, али ипак жели да се јасно каже да је Дантеово епско дело „увредљиво и дискримишишће“. С друге стране, председник Удружења учитеља Италије, Ђорђо Рембадо, сматра да „књижевна дела треба да буду смештена у историјски контекст“ додајући да је погрешно оцењивати Дантеово дело према критеријумима данашњице и да би избацивање тог дела из школског програма представљало један бесмислен потез.

Јавност у Италији је са негодовањем реаговала на ову вест, и бројне културне организације су стале у одбрану Дантеовог дела.

ВЕЛИКА БРИТАНИЈА

Судски спор због крста

Један судски поступак у којем се разматра право хришћана да на радном месту носе верске симbole подстакао је жучну дебату о дискриминацији и положају верника у британском друштву.

Две Британке су изнеле овај случај пред Европски суд за људска права након што су обе изгубиле посао јер су одбиле да скину или прекрију крст. Надија Евенида, шездесетједногодишња бивша радница британске авиокомпа-

није *Бриџиши Ервејз* је 2006. године била супендована јер је одбила да скине своју оглицу са крстом. Компанија је тврдила да такав накит нарушава важећи кодекс одевања. А медицинској сестри Ширли Чаплин је, након тридесетједногодишњег стажа у болници, Национална здравствена служба забранила да ради са болесницима и она је премештена на радно место у канцеларији пошто је одбила да прекрије крст који је носила на ланчићу.

Будући да су изгубиле спор пред националним судовима, ове две жене покушавају да докажу да се ради о дискриминацији јер је британска влада заузела став како послодавци имају право да забране својим радницима ношење крста на послу, те је овај случај стигао до Европског суда за људска права. Суд у Стразбуру сада треба да одлучи да ли је овим актом повређен члан 9. Европске конвенције о људским правима на који се Надија и Ширли позивају.

Овај случај је поделио британску јавност – Лорд Кери, бивши кантеберијски архиепископ је оптужио владу да диктира хришћанима начин понашања док је, с друге стране, Ровен Вилијамс, садашњи Архиепископ кантеберијски, изјавио да је за многе хришћане крст нешто мало више од накита и да је овај симбол хришћанске вере данас постао лишен свог стварног значења.

СИЈЕРА Леоне

Прва православна школа

Како преноси www.greekreporter.com, Патријарх Александријски и целе Африке, Теодор II, освештао је прву православну школу у афричкој држави Сијера Леоне, која се полако оправља од последица грађанског рата. Школа је изграђена у порти цркве

посвећене Св. Елефтерију која се налази у главном граду, Фритауну.

Првојерарха Православне Цркве у Африци, који је био у посети овој школи, срдично је дочекало 1800 ћака. Током службе освећења школе, Патријарх Теодор II се посебно захвалио Братству црквене мисије из Солуна које је овај пројекат спровело у дело изградивши и храм и школу.

Патријарх је том приликом честио и директору и наставницима и изразио је искрену жељу и наду да овај модел образовне установе означи почетак доприноса Александријске Цркве у образовању и подршци младим људима у Сијера Леонеу.

Током своје званичне посете овој држави на западној обали Африке, Његово Блаженство Патријарх Теодор II је такође освештао и Образовни институт као и прву Школу за новинаре основану у овој земљи. Затим се сусрео и са Министром одговорним за Западну Африку, са којим је разговарао о проблемима у овој области, те о пошастима, као што су сида и маларија, које десеткују целу Африку.

Након Литургије коју је служио у Цркви Св. Елефтерија, Патријарх је поручио окупљеним верницима да забораве на страшне дане грађанског рата и да се окрену ка светлијој будућности.

АЛБАНИЈА

Две деценеје теолошке школе

Почетком фебруара је свечано обележено двадесет година од оснивања прве богословске школе у Албанији.

Године 1991. је у Албанији било само 20 свештеника (од којих су данас само двојица међу живима), и када је патријархов егзарх, Архиепископ Анастасије, тих година стигао у Албанију, затекао је рушевине, не само уништене цркве већ и духовну пустош у читавој земљи. Поред великог труда да се обно-

ве цркве чекао га је и подвиг да те исте цркве напуни верним народом. Закључио је да је у таквим околностима приоритет отварање богословске школе.

Тако је Архиепископ 7. фебруара 1992. године у изнајмљеним просторијама у кампу за раднике одржао прво предавање пред својих првих 45 ученика. Први директор школе је био Епископ Илија Катре (тада свештеник) а међу првим предавачима су били богослов Димитри Бедули, који је управљао Богословском Академијом која је била затворена 1945. године, богослов Теодор Папавли као и други бројни монаси и богослови који су желели да допринесу обнови православља у Албанији.

Изнајмљене просторије нису биле адекватне за остваривање образовних циљева те је Архиепископ Анастасије сакупио новац и откупio земљу која је припадала манастиру Св. Власија у граду Драчу. Ту је 1996. године изграђена Богословска Академија Ваксрења Христовог.

Свечаностима којима је обележена ддвадесетогодишњица ове академије присуствовали су Архиепископ Тиране, Драча и целе Албаније Анастасије, Митрополит Корче Јован, Епископ Круја Антоније, Епископ Аполоније Николај и два млађа члана Светог Синода Албанске Православне Цркве, Епископ Амантије Натанаило и Епископ Билисија Асти као и бројни клирици, бивши и садашњи ђаци.

ИЗРАЕЛ

Ископавања у Хорбат Мидрашу

Тим археолога из израелске Управе за антиквитете је објавио извештај о резултатима ископавања која су вршена у периоду од 2010. до 2011. године на падинама Јудејских брда у Хорбат Мидрашу укључујући и веома важно откриће цркве из византијског периода. Пре отприлике годину дана, археолози су објавили да су открили цркву за коју верују да је у питању

споменик који је изгледа обележавао гробницу пророка Захарије.

Археолози наводе да је ово место било настањено од персијског или раног јеленистичког периода и да је свој врхунац достигло као јеврејска насеобина у раном или средњем римском периоду (први век пре Христа до другог века после Христа).

Такође су открили и делове базилике изграђене над криптом: „Изграђена је од локалног кречњака, у смеру северозапад-југоисток, и има беле подове са мозаицима. Керамички фрагменти, од којих је најновији фрагмент део лампе, датирани су на трећи, тј. четврти век нове ере, а испод пода, испод мозаика, пронађени су новчићи датирани на четврти век нове ере. Изгледа да је базилика повезана са криптом иако то није још увек са сигурношћу потврђено јер нису довршена ископавања у апсида.“

Тим је такође открио да је на овом локалитету у петом и шестом веку после Христа живела мала хришћанска заједница која је изградила северни део цркве и гробље.

„Црква је изграђена унутар античке базилike у шестом веку. Скупи материјали коришћени за изградњу цркве, укључујући и мермерне стубове и подове показују нам да је у изградњу био укључен и веома имућан ктитор, вероватно епископ Елефтеропоља (Палестина) или неки други донатор у сарадњи са епископом.“

Тим археолога је такође открио да су подови у цркви попложани дивним, разнобојним мозаицима: „У очуваним деловима мозаика који се налазе у броду, апсиди и на амвону истичу се представе животиња.“

И на крају, тим је такође открио и четири масивна стуба украсена Христовим монограмом.

Црква је уништена у земљотресу 749. године.

Извор: <http://www.sci-news.com>

РУСИЈА

Патријарх Кирил одликовао астронауткињу

Његово Преосвештенство Патријарх Московски и целе Русије, одликовао је прву жену астронаута и члана парламента државне Думе Валентину Терешкову црквеним одликовањем за Славу и Част (првог степена). Патријарх је одлучио да јој додели ово одликовање због њених заслуга за отаџбину и Руску Православну Цркву и то на дан њеног 75. рођендана.

„Твој живот је повезан са историјом астронавтике. Пошто си 1963. године, у периоду зачетака истраживања свемира, сама летела у свемир, ти си и даље симбол духовне части руских жена које су спремне за пожртвовање, не само у Русији већ и у читавом свету“ – наводи се у званичном документу.

Валентина Терешкова је у првом сојту лету у свемиру за три дана 48 пута облетела око Земље. После космичког лета Терешкова је са одличним успехом завршила Војно-воздухопловну академију. Као професор, аутор преко 50 научних радова, дуго је радила у Центру за припрему астронаута, бавила се међународном јавном делатношћу.

Орден за Славу и Част је други по значају орден Руске Православне Цркве и установљен је 2004. године. Додељује се поглаварима држава и влада, вођама међународних организација, државним, јавним и верским личностима за њихове доприносе у међуцрквеној и међуверској сарадњи, у јачању мира и пријатељства међу народима.

Међу личностима које су добили овај орден су Патријарх Алексеј II, новоизабрани председник Русије Владимир Путин, кубански вођа Фидел Кастро, и председник Казахстана Нурсултан Назарбајев.

ЕПАРХИЈА ШУМАДИЈСКА

Семинар вероучитеља

Ове године, 11. и 12. фебруара, у Богословији Светог Јована Златоустог у Крагујевцу, одржана су два семинара за вероучитељ Епархије шумадијске. На семинарима су говорили предавачи са Православног богословског факултета из Београда, Богословије Св. Јована Златоустог из Крагујевца, средњих школа са територије Србије, као и запослени у Министарству просвете и науке Републике Србије. Семинарима су присуствовали педесет и три вероучитеља са територије Епархије шумадијске. Сабрање је својим присуством увелиично Преосвећени Епископ шумадијски Г. Јован, узвеши активно учешће у оба семинара.

Вероучитељ Никола Милутиновић

Извор: Епархија шумадијска

ЕПАРХИЈА БУДИМЉАНСКО-НИКШИЋКА

Поклонничко путовање у Свету земљу

Група поклонника из Епархије будимљанско-никшићке, предвођена Епископом Г. Јоаникијем, боравила је од 6. до 15. фебруара 2012. г. на поклонничком путовању у Светој земљи. На путу поклоњења Светој земљи и граду Јерусалиму, са групом од око 20 вјерника из Црне Горе и Србије, било је и десетак свештеника из Епархије будимљанско-никшићке, Митрополије црногорско-приморске и Архиепископије београдско-карловачке.

Извор: Епархија будимљанско-никшићка

Јача од заборава

Златном медаљом за храброст, названом по Милошу Обилићу, Србија се поклонила подвигу Дијане Будисављевић. Одликовање које јој је постхумно додељено, поводом Сретења – Дан

државности, коначно је скинуло прашину заборава са једног од највећих јунака Другог светског рата са ових простора, храброј Аустријанки која је спасила 12.000 српске деце од сигурне смрти из усташких логора током Другог светског рата. Храброј жени одужила се Српска Православна Црква, првим примерком новоустановљеног

Ордена Царице Милице, као и њен родни град – Инсбрук.... За њено име и акцију коју је водила доскоре је знао само уски круг историчара и истраживача геноцида. Данас су, њено име понеле улице у Београду и Козарској Дубици, а истим трагом кренуће и Бања Лука, Загреб, Панчево...

Извор: Вечерње новости

Саопштење Епархије захумско-херцеговачке и приморске

У жељи да пружи подршку породици Милидраговић, којој су у недавном пожару настрадала дјеца Ђорђе и Младен, Епархија је, 24. фебруара 2012. године, позвала угледне домаћине и привреднике са подручја општине Требиње. Исте вечери, показала се велика хуманост људи овог краја и присути су донацијама сакупили новац и пријешили стамбено питање ове породице. Тако су наши људи, заједно са господином Бранком Драшковићем из *Swissliona* – Требиње, који је понудио стан у пола цијене и г. Драганом Видаковићем, из предузећа *Криваја*, који је поклонио цјелокупан намештај, омогућили да већ 27. фебруара, породица Милидраговић добије кључеве стана. Захваљујући се овом приликом свим дародавцима, Епископ захумско-херцеговачки и приморски Г. Григорије и Епархија захумско-херцеговачка и приморска, се највише радује што се за само три дана успјело помоћи овој породици и што је Требиње, по који пут, показало човјечност и хришћанску бригу за ближњега. Подсећајући се поуке Епископа Григорија да дјеца која су пострадала живе у наручју Божијем, јер ми не вјерујемо у смрт већ у живот, желимо да свим православним хришћанима пожелимо срећан и благословен започети Вајкршњи пост, како би радосно постећи, у неизмјерној радости дочекали и највећи хришћански празник – Вајкрсење Господа нашега Исуса Христа.

Информативна служба
Епархије захумско-херцеговачке и приморске

Саопштење за јавност Одбора за верску наставу Архиепископије београдско-карловачке

Дана 29. фебруара 2012. обавештени смо од стране МУП-а Србије да је у Смедереву лишен слободе вероучитељ Владимир Јеремић због сумње да је, злоупотребивши службени положај, извршио тешко кривично дело обљубе. Одбор за верску наставу најоштрије осуђује свако злодело, нарочито ако је уперено против интереса деце и извршено од стране лица којима су поверене одговорне дужности наставника и васпитача.

Након што је Одбор примио на знање ове жалосне чињенице, именован је сместа разрешен дужности вероучитеља. Очекујемо да истрага буде брзо и ефикасно спроведена и да суд одлучи по закону. Са своје стране, Црква ће чинити све да у њеним службама не буде недостојних и морално компромитованих људи.

Епископ хвостански Атанасије,
Председник Одбора за верску наставу Архијериског београдско-карловачке

ЕПАРХИЈА ВАЉЕВСКА „Шешир професора Косте Вујића“

Екипа филма „Шешир професора Косте Вујића“ посетила је 25. фебруара 2012. године, пре премијере овог филма у Ваљеву, Његово Преосветленство Епископа ваљевског Г. Милутине, који их је у очинској љубави примио и угостио. У посети су били млади глумци: Милош Биковић, Никола Ранђеловић, Љубомир Булајић, Давор Перуновић, Стеван Пијале, Матеја Поповић и Тамара Алексић, као

и продуцент Зоран Јанковић и уредник Слободан Терзић.

У дугом разговору, Епископ је са глумцима разговарао на теме вере, морала, о проблемима данашњице као и о проблемима филма данас. Епископ је присутне упознао са светињама и светитељима Епархије ваљевске, као и са пројектима које је урадила, и које планира Епархија да уради у наредном периоду. Глумци и њихови сарадници су упознали Епископа са темом и разлогом снимања овог филма, који је сниман и у Ваљеву, као и о неким пројектима које би радо снимали у близкој будућности, а тичу се најших значајних историјских личности, чија су дела и животи пали у заборав.

Извор: Епархија ваљевска

БЕОГРАД НБС: 180 година од оснивања

Управа и запослени у Народној библиотеци Србије свечано су прославили велики јубилеј – 180 година од

Помоћ за изградњу цркве

У Кадиној Луци гради се црква-спомен костурница посвећена Св. мученицима Вери, Нади и Љубави и мајци им Софији. Помоћ за изградњу ове цркве спомен-костурнице у Кадиној Луци можете уплатити на динарски жиро-рачун број 205-166091-07. Интернет адреса са додатним информацијама је www.nasa-nada.rs.

оснивања. Том приликом у обновљеној згради поред Светосавског храма на Врачару окупили су се многи проштетни, културни и јавни радници. У име и са благословом Патријарха српског Г. Иринеја овој свечаности је присуствовао Епископ ремезијански Г. Андреј, викар Патријархов. Народна библиотека Србије основана је 28. фебруара 1832. године и најстарија је установа културе основана на територији данашње Србије. Као највећа национална библиотека на Балкану представља прворазредни информациони и културни капитал Србије и региона.

Извор: Танјуј

КИМ

У Пећкој Патријаршији

У четвртак, 1. марта 2012. године, Ставропигијалну лавру Пећкој Патријаршији посетио је начелник Здружене оперативне команде оружаних снага Италије, генерал потпуковник Марко Бертолини. Генерал Бертолини је посетио Канцеларију Одбора за Косово и Метохију, одакле се у прат-

њи Епископа липљанског Г. Јована, викара Патријарха српског Г. Иринеја, најпре запутио у комплекс храмова Мајке свих српских цркава, а потом у манастирску гостопримницу где се срео са игуманијом манастира мати Февронијом.

У срдачном разговору, генерал Бертолини је поновио да је италијанска војска – а и он лично – посвећена заштити хришћанских светиња, културног наслеђа и миру на Косову и Метохији.

Више него срдачну атмосферу увећало је и то што је генерал Бертолини командовао падобранском бригадом „Фолгоре“ када је она за време мартовског погрома 2004. године одбранила Пећку Патријаршију и Високе Дечане, те је 23. јула исте године из руку Митрополита Амфилохија примио у име јединице Орден Светог Саве којим је Српска Црква тада одликовала бригаду „Фолгоре“.

Архијескапија београдско-карловачка

ЕПАРХИЈА БАЊАЛУЧКА Испраћај генерал- пуковника Новице Симића (1948-2012)

Бања Лука, 5. март 2012. године – Саборни храм Христа Спаситеља и плато испред Храма, били су испуњени родбином и пријатељима, и многојројним вјерницима, који су дошли да се опрости од генерала-пуковника Новице Симића, који се упокојио 2.

АРХИЕПИСКОПИЈА БЕОГРАДСКО-КАРЛОВАЧКА У Нишу

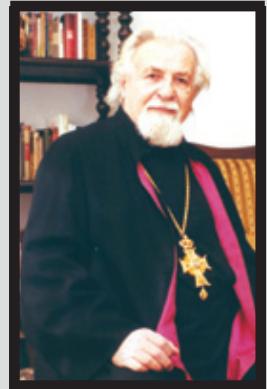
На VIII Светосавском сајму књига одржаном у Нишу марта 2012. г., Издавачки фонд СПЦ Архиепископије београдско-карловачке добио је две престижне награде: *Светосавски печат* и *Медаљон лик Цара Константина*. Награде су додељене Фонду за Едицију „Дела Патријарха Павла“ као најбоље штампану и опремљену Едицију и као изузетан ауторски подухват и остварење.

Извор: Издавачки фонд АЕМ

Сећање наprotoјереја-ставрофора Чедомира Вучковића

Навршава се годину дана од како је уснуо у Господу protoјереј-ставрофор Чедомир Вучковић.

Као голубради дечак, који је у свом срцу носио дубоку веру у Господа Бога, доноси одлуку да упише Богословију. У та смутна времена 1947. године, уписује Богословију у Призрену, у првој генерацији после Другог светског рата.

Одмах потом уписује Теолошки факултет у Београду и бива рукоположен у чин јереја, започињући тако своје свештеничко службоље. Знао је да је то тешко време за Цркву, за Православну веру, али је знао прота Чеда да је Господ иза сваког страдања и зато се није уплашио. Пуних педесет година активно је обављао своју свештеничку дужност. Почекео је своје службовање у сремским селима Добрињцима, Черевићу и Моровићу, а потом наставио као старешина Цркве Светог апостола и еванђелисте Марка у Београду и као парох Саборне цркве Св. Архангела Михаила. Завршио је своју свештеничку дужност као архијерејски намесник града Београда. Био је председник хора свештеника Архиепископије београдско-карловачке и председник Првог београдског певачког друштва.

Прота Чеда је у себи гајио две велике љубави: љубав према Господу Богу и љубав према своме народу, и од тих љубави је плео најлепши венац свог живота.

Био је угледан свештеник и увек ће остати као такав и ниједна сенка неће пасти на његов лик.

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј уз саслужење више од тридесет свештеника и ђакона и уз појање Првог београдског певачког друштва је испратио проту Чеду до вечног почивалишта. Патријарх Српски, опраштајући се од свог школског друга, беседећи је између осталог рекао: „Испунио је отац Чеда своју животну књигу и са том књигом одлази пред Господа свога да му покаже трудове своје, молећи се Господу да му опрости немоћи своје и прими га и позна као свога.“

Нека му је вечан помен и блажен пут души његовој!

H. P.

Духовна деца из Републике Српске за покој душе Архимандрита Бенедикта Ананића прилажу Православљу 100 евра.

марта 2012. године у Београду, у 64. години живота. Опело је уз саслужење свештеника и ђакона Епархије бањалучке служио Његово Преосвештенство Епископ бањалучки Г. Јефрем, који се у пригодној бесједи осврнуо на личност генерала Симића, истакнувши његов значај у одбрамбеном рату.

Извор: hhsbl.org

АРХИЕПИСКОПИЈА БЕОГРАДСКО-КАРЛОВАЧКА
У Сланцима

Први предавач у овој календарској години на духовној трибини у Манастиру Сланци био је Његово Преосвештенство Епископ хвостански Г. Атанасије који је у недељу, 11. марта 2012. године, одржао предавање на тему „Виђење Бога у искуству и учењу Светог Григорија Паламе“.

Предавању је претходила Света Литургија Василија Великог коју је Епископ Атанасије служио, уз саслужење више свештеномонаха овога манастира као и ђакона Архиепископије београдско-карловачке. Црква је, као што је уобичајено недељом, била пуне верника који су већином дошли из

Београда и околине. Говорећи о духовном раду Светог Григорија Паламе, Епископ Атанасије се посебно задржао на Паламиној полемици са Варламом Калабријским. После предавања уследио је духовни разговор. Неки од присутних постављали су питања и износили своје ставове, а Његово Преосвештенство Епископ г. Атанасије је одговарао. Посебно је био занимљив разговор о праштању.

Јово Бајић

ЕПАРХИЈА НИШКА
Параствос Зорану Ђинђићу

Дана 12. марта 2012. године, у нишком Саборном Храму служен је параствос пострадалом Премијеру Србије Зорану Ђинђићу. Параствос је служио Преосвећени Епископ нишки Г. др Јован, уз саслужење свештеника и свештенођакона нишког Саборног храма и протопрезвитера Ђорђа Оровића пароха у Херцег Новом, Митрополије црногорско-приморске. Параствосу су присуствовали већници града Ниша, председници градских општина, као и велики број наших верних суграђана.

Извор: Епархија нишка

Помоћ за звучни часопис слепих

Специјални звучни часопис Београдске организације слепих који се издаје од 1979. г. и који слушају слепи Београда, Србије и дијаспоре налази се у тешкој финансијској ситуацији. Ово је једини часопис такве врсте на нашим просторима. Часопис редовно има и рубрику посвећену религији. Свака помоћ која би омогућила наставак трајања овог звучног часописа који је ушао у 33 годину „живота“ је добродошла.

Помоћ се може уплатити на адресу:

Градска организација слепих Београда, Београд, Јеврејска 24 – за часопис

Тел/факс, 2628–471, 2637–006

И мејл: savez@gosb.org.rs

Или на текући рачун Универзал банке а. д. Београд 290–1580–59 са назнаком за часопис.

ЕЛЕКТРИФИКАЦИЈА ЗВОНА

електромоторни и
електромагнетни погон
програмирано и
даљинско укључивање

ЦРКВЕНИ САТОВИ

„GPS“ - сателитска синхронизација

063/ 315 841

МЈ 011/ 30 76 245; 30 76 246
инжењеринг

Земун, И. Цанкара 9/29 www.mj.rs

ДОБРОЧИНСТВО

Београд, Добрињска 2
тел/факс: 011/2687-416, 2686-445
dobrocinstvo@gmail.com
www.dobrocinstvo.spc.rs

СВЕТА ЗЕМЉА

ИЗРАЕЛ

ВАСКРС 05 - 20. април
08 - 16. април

СВЕТИЊЕ УКРАЈИНЕ

17 - 26. мај

МАНАСТИРИ РУМУНИЈЕ

05 - 13. јун

ХИЛАНДАР

07 - 12. јун

МАНАСТИРИ БУГАРСКЕ

23 -29. јун

ОСТРОГ

сваког петка

АГЕНЦИЈА СРПСКЕ ЦРКВЕ

ЛИВНИЦА ЦРКВЕНИХ ЗВОНА

ШИРОКИЗБОР
ПОЛИЛЕЈА - ХРОСА
- РАЗНИХ СВЕЋЊАКА

ЛИГРАП Доо

34312 Белосавци, Топола

тел./факс +381 34 6883 502

моб. +381 63 602 536

+381 65 8073 135

www.ligrap.com

e-mail: livnicallgrap@yahoo.com

МАНТИЈЕ

ПОНОВО У ПОНУДИ

Одличан квалитет, изузетна понуда!
Позовите об4/800-1322, информишите се одмах.

Још нових модела црквених одејди на нашем сајту!
Посетите www.amfia.rs

ЦРКВЕНА УМЕТНИЧКА КРОЈАЧКА РАДИОНИЦА АМФИА

Ибарска 40, 37000 Крушевац

Лела Белушин, власник

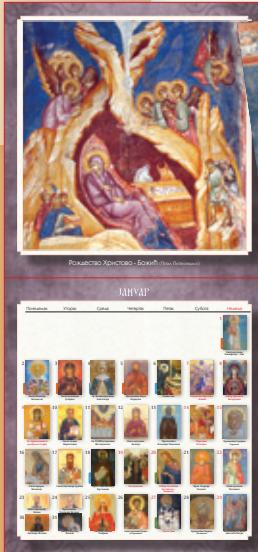
037/491-138, об4/167-9082

Бранислав Јоцић, ПР

об4/800-1322

е-майл: informacije@amfia.rs

вебсајт: www.amfia.rs

ЗИДНИ ПРАВОСЛАВНИ ПОДСЕТНИК 2012.

31x32 cm, 26 страница

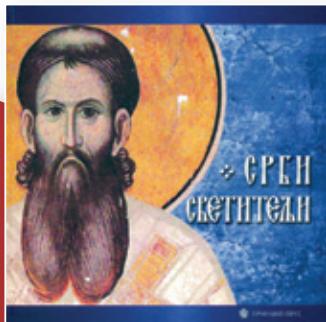

НОВО!

ПРАВОСЛАВНИ ПЛАНЕР 2012.

8x14 cm, 120 страница

СРБИ СВЕТИТЕЉИ

Капитална књига о Србима светитељима, од светог Јована Владимира у X, до светог Јустина Ђелијског у XX веку.

О њиховим животима и духовном подвигу, о њиховој важности за српску духовност, историју и судбину.

20,6x20 cm, 236 страница

ПРИНЦИП ПРЕС

11000 Београд, Цетињска 6; +381 11 322 70 34; 324 56 21
www.turistinfosrbija.com, www.nacionalnarevija.com

ПРАВОСЛАВНИ ПОДСЕТНИК 2012.

Наша стона књига и у 2012, наш роковник,

поучник, подсетник.

Овога пута у осам

верзија, посвећених

некој од највећих

српских крсних слава

(Свети Лука, Свети

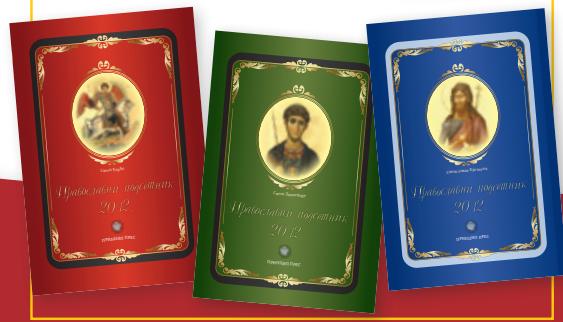
Димитрије, Света Петка, Свети

Архангел Михаило, Свети

Никола, Свети Врачи, Свети

Јован Крститељ, Свети Ђорђе).

16,5x24 cm, 384 странице

шифра претплатника

(потпуњава услуга претплате)

Претплаћујем се на следеће часописе

(Означите жељени часопис и начин претплате)

НАРУЦБЕНИЦА

Име и презиме наручиоца:

ПТТ број и град:

Адреса:

Држава, епархија:

Часопис	Годишња претплата		начин слања (важи за иностранство)
	Србија	иностранство	
Православље	1700 динара	45€ или 70\$ или 70 CAD или 75 AUD или 35£	Обичном поштом
		60€ или 90\$ или 90 CAD или 100 AUD или 45£	Авионом
Светосавско звонце	690 динара	25 €	Обичном поштом
		30 € за Европу или 40 € ван Европе	Авионом
Гласник СПЦ	1200 динара	32€ за Европу или 35\$ ван Европе	Обичном поштом
		60€ за Европу или 65\$ ван Европе	Авионом
Православни мисионар	500 динара	20€	Обичном поштом
		25€ за Европу или 35€ ван Европе	Авионом
Теолошки погледи	900 динара	20€	Обичном поштом
		25€ за Европу или 35€ ван Европе	Авионом

овде испиши

Наруџбеницу слати на адресу:

„Православље“ - Српска Патријаршија - Краља Петра Првог 5 - 11000 Београд - Србија